

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

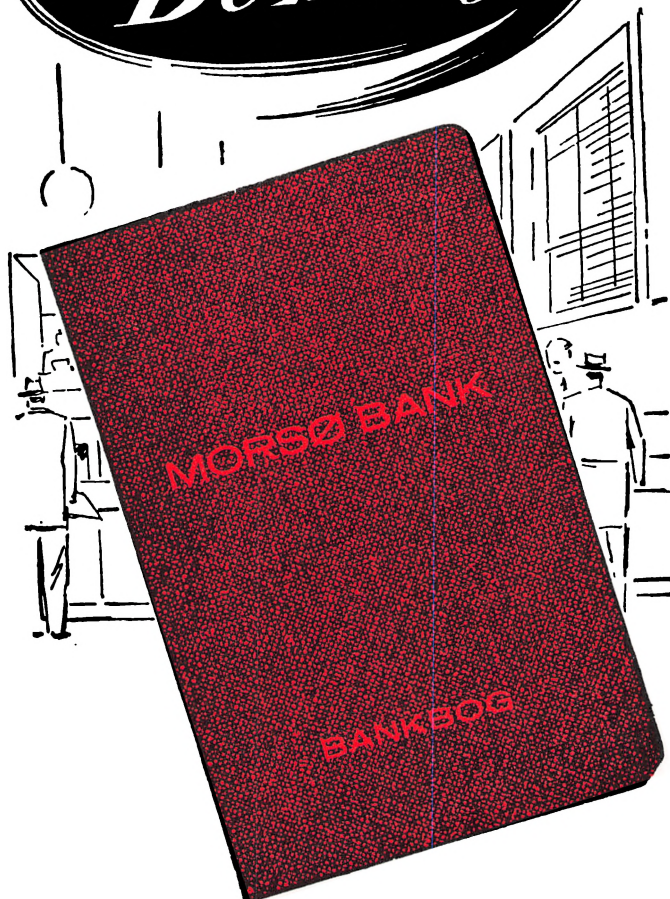
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jul på Mors

1974

*En bog
De bærer*

MORSØ BANK

NYKØBING MORS

Telefon 72 14 00 *

Filialer i

GLYNGØRE, KARBY, Ø. ASSELS og SUNDBY

Holdepladser i

Flade, Frøslev, Redsted, Sejerslev, Sdr. Dråby, Tæbring, Vils og Ø. Jølby

INDHOLD

Det er jul	2
<i>Ilse Jacobsen</i>	
Et godt sted at være	3
<i>Mads Quorstrup</i>	
»Gideon« med messingkøleren	5
<i>Erik Damgaard Rasmussen</i>	
Spørgeren	6
<i>Søren Kristensen</i>	
Rapport fra en trafikelev	7
<i>Emil Schmidt</i>	
<i>Illustreret af forfatteren</i>	
Et glimt fra de »Fem onde år«	13
<i>Søren Kristensen</i>	
Om grundlæggelsen af Morsø Avis	14
<i>Børge Jensen</i>	
Et slægtshistorisk dokument	15
<i>Jens Gregersen</i>	
Inspireret af Apollon	17
<i>Erik Damgaard Rasmussen</i>	
<i>Illustreret af K. E. Tingstrup Jensen</i>	
Morsø Gymnaster 1890-1920	19
<i>Holck Andersen</i>	
Morslands historiske museum	23
<i>P. C. O. Nørgaard</i>	
Hunden der elskede fodbold	24
<i>Erik Damgaard Rasmussen</i>	
<i>Illustreret af K. E. Tingstrup Jensen</i>	
Dagen	25
<i>Niels Pedersen Sandal</i>	
Historier fra det gamle Nykøbing	26
<i>Axel Mathiasen</i>	
<i>Illustreret af K. E. Tingstrup Jensen</i>	
Morsø Lokalhistoriske Arkiv	28
<i>K. Brudsig</i>	
Billeder fra gamle dage	29—36
<i>Lokalhistorisk Arkiv</i>	
Til søs under første verdenskrig	37
<i>Illustreret af K. E. Tingstrup Jensen</i>	
Vandfloden i Nykøbing decbr. 1895 ..	39
<i>K. Brudsig</i>	
Læge Hindings krig	45
<i>Holck Andersen</i>	
<i>Illustreret af K. E. Tingstrup Jensen</i>	
Det var tider	48
<i>Jens Messerschmidt</i>	

Udgiver:

Forlaget »Jul på Mors«,
Skovgade 17,
7900 Nykøbing Mors

Redaktion:

K. G. Holck-Andersen
P. Maaetoft
Jakob Albrechtsen

Tegninger:

K. E. Tingstrup Jensen
Emil Schmidt

Illustrationen side 1 er tegnet af

Emil Schmidt

Pris: Kr. 12,85

Tryk:

Morsø Bogtrykkeri

12. ÅRGANG

Jul på Mors 1974

FORSIDEBILLEDET

I 1834 malede kunstmaler L. A. T. Aumont dette billede af brødrene Theodor og Torvald Damborg. Theodor Damborg, den største af drengene, startede i 1858 tobaksfabrikken i Nykøbing. Han døde 1882, 52 år gammel. C. F. Bendixen ejede derefter fabrikken indtil 1907, da grundlæggerens nevø, Henry Chr. Dolleris overtog den. Dolleris havde siden 1882 været fabrikkens administrerende leder. Maleriet ejes af Henny og Johs. Jensen, Nykøbing.

Det er jul

Af Ilse Jacobsen

Vi hører igen vor yndlingsfortælling om det lille barn i krybben. Den vil vi høre – og vi vil synge salmer om det barn.

Kirken fyldes – bli'r til Bethlehem, bli'r til stalden med krybben i. Og vi vil høre en prædiken – ikke præstens – men den, engelen holdt for hyrderne – og for os:

»Frygt ikke, thi se, jeg forkyn-der jer en stor glæde, som skal være for hele folket. Thi Eder er i dag en frelser født i Davids by, han er Kristus Herren. Og dette skal være jer' et tegn: I skal finde et barn svøbt og liggende i en krybbe«.

Hvad var der sket? – I krybben lå barnet, der skulle herske over verden. – Hans magt var kærlighed; og den magt skulle blive stør- re end alle krigsfyrsters tilsammen. – Kærligheds magt.

Hyrderne fattede det. De var jævne mennesker i et land, der var besat af en knusende overmagt. Jøderne drømte om og håbede på, at der engang skulle komme en konge, der alle disse kendsgernin- ger til trods ville bringe fred til sit folk. Der skulle aldrig blive ende på hans rige – det havde pro- feterne lovet – og nu i den trange tid holdt folket sig oppe på det håb.

Hyrderne er ringe folk selv – og det barn, der er Højhedens Gud, får de også, overraskende nok, at se i ringhed, derfor når det dem, at det er sandt, at Gud er kommet dem nær.

Vi er hyrdernes efterfølgere i dag. Fatter vi, hvad der er sket; hvad siger engelens prædiken os?

Ordene om, hvad der er sket, de ord skaber med på vor virkelig- hed; livets ytringer er jo for en stor del ord, med dem når vi hin- anden.

I det andet juleevangelium siges det, at Jesus er Ordet. I ham gav Gud sig til at tale med os menne- sker. Og det var tiltrængt, for vi havde ingen at tale med, vi havde ikke hinanden, vor selvhævdelse havde bragt os i isolation. Vor skaber havde vi heller ikke kon- takt med, vi ville jo skabe selv. Nøden i vor ensomhed kunne være så stor, at vi kunne komme på den tanke, at Gud var vred på os (hvilket indebar en indrømmelse af, at det kunne være rimeligt, om han var det).

Med nøden kommer frygten – frygten for, at Gud i sin vrede skulle tilintetgøre én helt. Døden kan ses som straf, fordi man ikke vil tage imod sit liv af den, der skænker og opretholder det – af Gud.

Det menneske, som frygter Guds vrede, kan ikke beroliges af noget andet menneske, kun af Gud – og han lægger sin søn i en kryb- be, så udsat gør han sig, for at mennesket kan forstå, at Gud vil være kærlig og ikke vred.

Det barn må vi altså holde øj- nene ved, om vi kan det – og hvad ser vi da? Tydeligt er det, at han er en af os, sådan vedkender Gud sig mennesket af kød og blod, at han lader sin søn blive som os. Det er godt nok at være menneske, Guds søn er det selv. Og hvordan vi bedømmes af Gud – det kan vi ikke vide noget om. Det, vi véd, er, at vi får vort liv, og at vi en-

gang dør. Døden kan vi ikke for- lige os med, vi bruger det meste af vort liv til at skubbe den fra os. Det kan nok knibe med at holde øjnene ved barnet i krybben. Men ordet gentages – Gud taler til os i det, han er i det – og en dag væk- ker det måske genlyd i os, så vor stumhed forsvinder, vi får mæle og begynder at tale, selv med hin- anden. – Består vi ikke overfor Gud, består han overfor os, og det er vigtigere, om vi skal leve.

Gud består overfor mennesket som et lille nyfødt barn, det er vel den største glæde, vi kender, og nu finder vi sammen om julens barn, glædes over ham – det kan vi slet ikke lade være med, vi bliver sam- fund – bliver folk – og glæden skal være for hele folket. Det er vor jul. Og der er fred til den, der har hans velbehag – det har en- hver, der er bror til Guds søn ved at have været et lille nyfødt barn selv. Her kan vanskeligt være no- gen undtagelse.

Den ufred, der ville være, er borte. Vi har fred med Gud. Den fred gi'r også fred med hinanden, en fred, der ikke er ligegyldighed; det andet menneske bliver dyre- bart for os, som det er det for Gud.

Men barnet i krybben har en livshistorie, en livshistorie, der be- kræfter, at det er Guds søn, der er blevet vor menneskebror.

Da han svøbtes til sidst og lag- des bort, vidste vi noget om en kærlig Gud – uden svig. Han, Guds søn, stod op af døde – og vi fik at vide, at vi kan gå med – og leve; gå ud af vor nød – ud af vor sorg. Vi ville ikke tro det, men det skete. Og glæden var og er til os.

Et godt sted at være

... erindringsbilleder fra Ljørslev-Ørding

Af Mads Quortrup

Der var en israelitisk bondekone, som engang udtalte de herlige ord: »Jeg bor midt iblandt mit folk«. Profeten Elisa kom af og til på besøg i hendes hjem. Og så blev hun enig med sin mand om, at de ville indrette et gæsteværelse, som altid kunne stå til rådighed for profeten. Gæsteværelset fik de muret op på taget. Og der blev møbleret med seng, bord, stol og lampe. Profeten værdsatte naturligvis deres venlighed og ville gøre noget til gengæld. Men nej – den israelitiske bondekone skulle ikke have noget for sin ulejlighed. Hendes svar lød: »Jeg bor midt iblandt mit folk«.

Og denne følelse af samhørighed kendetegner mit forhold til befolkningen i Ljørslev og Ørding sogne. Da jeg i 1932 kom til Mors, var jeg fuldstændig ukendt med morsingboerne. Men det er der blevet rettet på gennem de mange år. Måske er der andre steder i vort land, hvor man hurtigere bliver kendt med mennesker. Morsingboerne bærer ikke deres indre væsen som knaphulseblem. De ser først deres folk an. Og derfor kan man godt i begyndelsen være lidt famlende og usikker. Men så til den anden side: Hvor er de dog trofaste, og hvor kan man føle sig tryk i deres selskab, når man først er kommet på talefod med dem. Ja, der kan også ske det, at de viser fortrolighed. Og den forret har en præst fremfor så mange andre. Men naturligvis er fortrolighed et elastisk begreb. Vi bevæger os her på et område, hvor det er svært at have overblik. Der er så mange andre områder, som kan kortlæg-

ges. Og hvor der kan skrives historie. Men hvor meget, der er blevet tænkt om tilværelsens store problemer i disse sogne gennem årene – hvor mange bønner, der er blevet bedt – hvor mange Jakobskampe, der er blevet udkæmpet – hvor meget, der er blevet stridt for at opnå en nådig Gud – det er der ingen af os, som ved; og det får vi heller ikke at vide. Men jeg er somme tider blevet overrasket til den gode side, når en og anden har vist mig fortrolighed. Og det gælder ikke mindst mennesker, som lå og skulle dø.

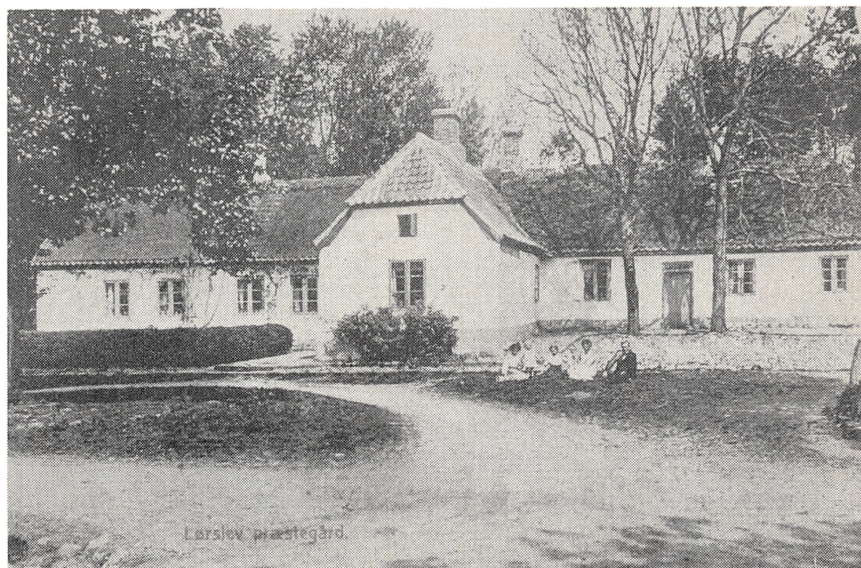
Autoritetspræget befolkning

Befolkningen i Ljørslev-Ørding blev i sin tid karakteriseret af provst Garnæs Hansen som en autoritetspræget befolkning. Og det har jeg ofte gjort erfaring om. Jeg mindes en bedstemoder, som engang ringede mig op. Hendes barnebarn skulle døbes den følgende

søndag. Og barnedåben skulle finde sted ved gudstjenestens begyndelse. Det var denne bedstemoder ikke kendt med. For hende var dåben en handling, som altid blev afsluttet med, at velsignelsen blev lyst fra alteret. Derfor var hun nu i vildrede. Og derfor lød hendes spørgsmål i telefonen: Hvad så med velsignelsen? Hun var bange for, at den ville komme til at mangle. Hvor var det dog et betænksomt spørgsmål. Det er det autoritetsprægede. Og hvor ville man dog gerne, at det måtte blive bevaret. Desværre er den unge generation ved at ryste det af sig. Men der må nu være noget, som står fast, og som ikke kan diskuteres.

Langs med Sallingsund

Når man færdes i Ljørslev og Ørding sogne, så kan man godt få det indtryk, at man befinder sig i Østjylland. Vesterhavet er ganske

Ljørslev præstegård før 1919

vist ikke ret langt borte. Men vort blik er vendt mod øst. Vi nyder udsigten over det milde og venlige Sallingsund. Der er plads til skov og frodige marker. Og her har slægt efter slægt fået det daglige brød. Nogle tog på fjorden for at fiske. Men de allerfleste dyrkede jorden. Bortset fra Højriis og enkelte større gårde – så er det de mellemstore landbrug, som præger landskabet. Og gennem mange år har denne form for landbrug været af stor betydning. Her har mand og kone hjulpet hinanden. De fik deres udkomme og mere til. Og nok var de bundet af de daglige pligter med dyrene. Men de var frie og uafhængige. Og det fælles arbejde bragte stabilitet og sammenhold ind i deres tilværelse. I dag er forholdene blevet mere urolige. Nu skal ejendomme lægges sammen. Og mange boelsmænd må hjemmefra for at finde hjælp til en vaklende økonomi. Men vanskeligheder er til for at overvindes. Humøret er stadigvæk i behold. Og gæstfriheden er stor i de mange hjem. Det er slet ikke nødvendigt at have en anledning for at aflægge besøg. Man kan bare komme. Så bliver man budt velkommen, og snart er kaffebordet dækket.

Mennesker i flok

Der er mange måder at møde mennesker på. Man kan møde dem en-

keltvis. Og det får man som regel mest ud af. Jeg mindes mange gode samtaler, hvor man for alvor udvekslede tanker og gav sig i kast med problemerne. Men man kan også møde mennesker i flok. Og befolkningen i Ljørslev-Ørding sætter pris på, at arbejdsdagene af og til bliver afløst af fest.

Og som de dog forstår at feste. Laden omdannes til festsal. Der skrives sange. Og når stemningen ved en sådan fest var på sit højeste, så var der een og anden, som slog på sit glas. De sagde ganske vist, at de ikke duede til at holde en tale. Men de forstod trods alt den kunst at holde en bordtale, og det endda med megen lune og humor.

Så skal det også understreges, at Ljørslev-Ørding er et pastorat med megen mødeaktivitet. Der er møder for børn, unge og ældre. Hvert år holdes missionsuger og bibellejre. Og der er blevet berettet om missionsarbejde ude i den store verden. Mange røster har lydt i de to missionshuse. Det har betydet indføring i evangeliet på forskellig måde. Og det har mange gange været en berigelse med disse uden-sogns talere.

De gamle skoler og den nye

Den 19. februar 1962 blev en skelsættende dag i de to sognes liv. Da

blev den nye centralskole indviet. Vi kom fra skolen af 1814 og flyttede ind i skolen af 1958. Og det var med en følelse af vemod, at vi lukkede døren til de gamle skoler. Hvor mange dejlige timer har lærer og børn ikke delt med hinanden i dem. Og for en stor flok gamle elever er de omgivet af gode minder. Der var ikke ret mange fag i den gamle landsbyskole. Men børnene fik en solid ballast i de elementære fag, og med den gik de ud af skolen. Ikke for at blive spredt for alle vinde. Nej, de blev hvor de var og dyrkede den danske jord. Men i dag er der ikke plads til dem alle ved landbruget. I dag må de også søge beskæftigelse ved håndværk og industri, ved handel og på kontor. Der er kort sagt så mange opgaver, der venter på dem. Og det betyder ganske naturligt, at kravene skærpes. Derfor er den nye skoleordning nødvendig. Og den skal forstås som en håndsrækning til landsbyens børn. De må have en sådan uddannelse, så de kan være ligestillet med byens børn. Men skolen har stadigvæk en gammel kristen arv, som den skal forvalte. I den henseende skal den være gammeldags. For børnenes sans for de etiske og kristelige værdier skal jo da udvikles og styrkes som hidtil.

Tilbageblik og festlige syner

Ljørslev og Ørding kirker er som de fleste andre bygget i den katolske tid og har derfor fået navn efter katolske helgener. Ljørslev kirke, eller Sct. Johannes kirke, er bygget omkring år 1200. Og Ørding kirke, der blev bygget omkring år 1150, bærer navnet Jomfru Ursula. Jeg tror, de allerfleste af beboerne holder af deres kirke. Men ingen kan vistnok holde mere af dem, end jeg gør. Og når jeg tænker tilbage, så er det, som om jeg ser syner. Snart er der dåb. – Der står mor og far ved døbefonten med deres lille barn. Jeg ved, at det var et stort øjeblik for mange. Og det var, som om forældrene følte sig mere trygge, når deres barn blev holdt over dåben.

Og så er der konfirmation. Der står konfirmanderne på rad og række. En vinters forberedelse er

Ljørslev kirke før restaureringen 1933

til ende. Og nu er dagen kommet. Og der er vel ingen, der forstår at glæde sig mere umiddelbart end sådan en flok.

Jeg ser også den unge brud på bryllupsdagen. Hun kommer op ad kirkegulvet ved sin fars arm, mens orglet præluderer. Og så står brudeparret side om side foran alteret. De aflægger deres løfte. Og det at blive erklæret for rette ægtefolk at være – det er og bliver nu et stort øjeblik i to menneskers liv.

Men der er også sorgens stunder. Kisten er båret ind. Snart er det en gammel og snart en ung. Og hvad skal man sige. Der er situationer, hvor en præst føler, at hans ord er så fattige. Men så står vi ude på kirkegården. Kisten er sænket ned i graven. Og så hører vi bedeslagene. Og jeg har altid følt, at det var højtidelige øjeblikke. Jo, for da er det, som om vi hører evigheds vingesus hen over den verden, som er så forkrænkkelig.

Men synerne er mange flere. Jeg ser alterskranken fyldt med nadvergæster. Jeg ser en stor flok på vej op til alteret for at lægge deres takkegave. Og jeg tænker på de mange gange, hvor vi i fællesskab har sunget vore mange dejlige salmer. Vi blev beriget derigennem. Vel er det sandt, at meget under en gudstjeneste kan synes så menneskeligt. Men vi tror på Helligånden. Og så sker der noget.

Over indgangsdøren i Ørding kirke er der ophængt en præstetavle. Og på denne præstetavle er optegnet alle de præster, som har virket i pastoratet siden reformationens dage. Der er præster, som var her i mange år. For andres vedkommende blev det kun en kortere tid. Og naturligvis har de været vidt forskellige. Men de udlagde allesammen evangeliet. Og de stod alle på trosbekendelsens grund. Vi ser dem, som de står der på prædikestolen. Og for mig er det en bekræftelse på sandheden i alt det med Gud og hans rige.

»Dage komme, dage flygte,
Herrens ord omskiftes ej,
det er vore fødders lygte
og et lys på al vor vej«.

„GIDEON” med messingkøleren

Af Erik Damgaard Rasmussen.

Det tog tre timer at køre turen mellem Nykøbing Mors og Thisted. Heri indbefattet sejlturen over Vildsund.

Vi skriver 1918, og turen foretages i en af de første rutebiler, som befarede Morslands og Thy's landeveje. Et mærkeligt amfibium, som ganske vist havde et lukket karrosseri og fire hjul (med massive gummiringe), men ellers ikke lignede de kørende paladser, der suser hen ad nutidens asfaltveje.

Det var en »Gideon«, fabrikeret af et firma i Horsens, så vidt huskes var det Rud. Kramper og Jørgensen, tydeligt præget af tysk smag. Solid i materialet, noget upålidelig i motoren og aldeles uhåndterlig på de smalle veje, man havde dengang.

Ad to trin steg man op på platformen, der rummede det åbne førersæde, og, som et hidtil uhørt raffinement, åbnede man en skydedør ind til passagerafdelingen, der var forsynet med voksdugsbetrukne sæder langs siderne. Skydedøren klappede under kørslen gudsjammerligt og umuliggjorde sammen med karrosseriknagen og drøn i lyd-potten under bilen bogstavelig talt al samtale i vognen.

Vinduerne var små og forsynet med gullige gardiner med kvaster. Bag på karrosseriet var en pukkelagtig kasse, som rummede post-sække og pakker. Oven på denne kunne anbringes et par cykler, og – i nødsfald – en eller to overtallige passagerer, som måtte værne sig bedst muligt mod støvet fra datidens grusveje.

»Gideon« havde en kæmpe-mæssig messingkøler. Den havde

også et drabeligt tudehorn på den ene skærm, formet som et slangehoved med en lang, messingledet slange, som nåede op til førerhusets gummihold. Og så havde den chaufføren, »bette Jens«, hvis kraftige, undersætsige skikkelse stod i grelt forhold til dette monstrum af en bil.

Dengang havde man ikke rutebilstationer. De ganske få rutebiler holdt i købmandsgårde og hotelgårde, som det nu var skik fra hestevognens dage. I erindringen står tydeligt billedet af »bette Jens« – hvis borgerlige navn egentlig var Jens Simonsen – når han begav sig ind i hotellets vaskehus for at hente vand til den evigt tørstende køler. Her forsyndede han sig hjemmevant med en emaljeret natpote, som hotellets vaskepige anvendte til at tømme gruekedlen med, hvorefter han begav sig ud i gården, kravlede op på startsvinget, derfra op på en af forfjedrene, som stak faretruende frem fra chassis'et, hvorefter han møjsommeligt skruede hættens af køleren og tømte pottens indhold ned i det lækkende kølersystem. Denne manøvre måtte han gentage adskillige gange, og da en utålmodig passager engang foreslog, at han skulle bruge en større spand, gik »bette Jens« ind i vaskehuset, hentede en spand vand og stak den i næven på den forbløffede handelsmand med ordene: »Nu kan du jo selv prøve at kravle op«.

»Bette Jens« sagde »du« til alle og behandlede alle ens. Når vinteren var over landet og sneen lagde hindringer i vejen, havde

han et halvt dusin skovle med under sæderne i bilen. Vejvæsenet og snerydningen var ikke to faktorer, man kunne regne med dengang. Derfor hændte det ret jævnlige, at bilen kørte fast i sneen. Så trak »bette Jens« skydedøren op med et brag, ragede skovlene ud under sæderne og stak hver af de mandlige passagerer en i hånden og sagde: »Skal vi så se at få den gravet fri«.

Protester var der naturligvis nok af, men »bette Jens« var ubønhørlig. Enten man var bonde- mand i stadstøjet eller handelsrejsende med pelsforet frakke og stiv bowlerhat, så var alle i samme båd. Og graves *skulle* der.

Ved sådanne lejligheder kunne »bette Jens« blæse sin tætte krop op, mens det røde overskæg strittede og skræen maledede i den ene kindpose. Han kom altid igennem, omend med forsinkelser, som man dengang ikke lagde særlig vægt på. Den lille fladtrykte færge, som krabbede over Vildsund, tilhørte

postvæsenet, og den sejlede nu engang ikke, før postbilen med »bette Jens« ved rattet var krøbet om bord. Så måtte andre biler og hestevogne pænt vente så længe.

Forsinkelser kunne man også komme ud for, når der blæste en strid fjordvind. Så kunne det ofte knibe for kaptajnen at få stukket færgen ind i det smalle, pæleomgærdede leje. Man måtte slå bak, tage en runde ud i Vildsund og prøve igen.

Ruderne klirrede i Nygade, når postbilen på sine massive hjul kom gungrende på vej mod Kirketorvet og posthuset. Passagererne stod som regel af ved kirken, mens vi drenge entrede op på »pukkelen« for at få køreturen til posthuset, hvor vi gerne hjalp »bette Jens« med aflæsningen af postsække og pakker.

Han havde en særlig evne til at tage os børn. Vi løb gladelig i byen med pakker og forrettede kommissioner, såsom køb af en pipespids til gårdejereren i Solbjerg el-

ler et par tykke vinterbukser nr. 0 til konen i Øster Jølby. Imens trak »bette Jens« sig tilbage til stamkafeen for at få et par velfortjente kaffepuncher.

Til gengæld fik vi i ny og næ en tiøre. Og så naturligvis den daglige køretur, som med visse mellemrum indbefattede en tur gennem byen for at få hældt benzin på vognen.

Det fremgår uden videre heraf, at der heller ikke fandtes benzintanke dengang. Man måtte købe brændstoffet hjem i dunke og hælde det på efterhånden. Nu var en enkelt dunk blot en dråbe i havet for den grådige »Gideon«, og var der lavvande i tanken – hvilket blev konstateret ved at stikke en drabelig tommestok ned i beholderen – kravlede vi unger op på »pukkelen«, mens Jens gav sig til at dreje ivrigt på det store startsving. Efter nogle minutters arbejde fik han lokket enkelte snøft ud af maskineriet, og endelig hørte man et hult drøn i lyd-potten. »Gideon« gik. »Bette Jens« ragede lidt ved gearstangen, som sad udvendig på førerhuset, og så gik turen ud til petroleumsselskabets lagerbygning på Slagterivej.

Her rullede man en tromle hen til bilen, »bette Jens« blev forsynet med en lang slange, som han stak ned i tromlen. Så begyndte det spændende. »Bette Jens« sugede og sugede, mens øjnene stod stive i hovedet på ham. Endelig jog han slangen ned i bilens tank, mens han bandede og spyttede en benzindram ud på jorden.

»Gideon« skulle gå kl. 6 aften. Hvis alle ærinder var besørget. Hvis »bette Jens« var klar. Hvis motoren ville starte.

Alle disse hvis'er bragte usikkerhed over køreplanens trykte bogstav.

Derfor kunne enkelte rejsende lejlighedsvis brokke sig over den manglende præcision.

»Bette Jens« havde et standard-svar til den slags mennesker: »Hvis du har travlt, kan du jo begynde at gå i forvejen!«

Så grinede han fedtet, vendte skræen og gik ind i vaskehuset efter den emaljerede.

SPØRGEREN

Jeg mødte ham en mørk aften. Han spurgte:

Hvem er du?

Jeg ved det faktisk ikke.

Skal jeg fortælle dig, hvem du er?

Ja tak.

Men først må jeg stille dig nogle spørgsmål:

Kan du få stjernerne til at falde ned?

Nej.

Kan du vende Karlsvognen, så den kører baglæns?

Nej.

Kan du standse solens opgang, så du altid kan glæde dig over at se morgenrøden?

Nej.

Kan du fæstne lynet under dets fart over himmelbuen, så du kan fryde dig over dets skønhed og vælde?

Nej.

Kan du forklare mig trækfuglens flugt i luften og laksens vej i havet?

Nej.

Kan du beherske dine egne tankers flugt?

Nej.

Du skuffer mig. Du kan jo intet af det umulige.

Farvel.

Et iskoldt pust mødte mig.

Mørket blev dybere . . . dybere . . . dybere.

Kun en enkelt stjerne lyste.

Søren Kristensen.

Rapport fra en trafikelev

Af Emil Schmidt

»Fra Bedsted til Nykøbing paa Mors«, stod der på det fripas, jeg som lille, umoden trafikelev rakte togføreren efter afrejsen fra Bedsted en bidende kold decembermorgen 1920. Min uddannelse på landstation var tilendebragt. Nu gjaldt det min uddannelse på bystation. Tankerne gik til aftenen forud. Jeg havde været inde i »Privaten« hos stationsforstanderen. Efter kaffebordet havde datteren sat sig til klaveret, en afløsningsassistent Musaeus havde spillet violin, og til denne musik havde stationsforstanderen sunget nogle af Bellmans udødelige sange, et repertoire, som denne sammen spillede trio aldrig blev træt af. Nu følte det knugende at rejse mod noget ukendt.

En kop kaffe med varmt wienerbrød i Oddesundfærgens salon kvikkede op. Under lyden af de mange tomme overkopper, som i takt med færgens stempelslag, klirrende dansede på deres respektive underkopper, tog jeg fra min vestelomme nogle notater frem om Nykøbing Mors, taget fra stationsforstanderens konversationsleksikon. Jeg indprentede mig, at byen havde 7700 indbyggere, handel, landbrug, fiskeri, depot for østersfangsten i Limfjorden, megen industri, Støberiet »Morsø«, der især fremstillede kakkellovne, cigar- og tobaksfabrik, endvidere, at byens gamle bypræg helt udviskedes ved store ildebrande 1560, 1715 og 1748.

Som på kommando hørte kopperne op med at danse. Færgen var i Odde Sund Syd.

Struer station kendte jeg, men østpå var stationerne mig fremmede. Kupévinduet måtte ned og op adskillige gange.

Ved udkørslen fra Durup gjorde jeg mig klar til overfarten, lagde min rejseplaid sammen, rettede lidt på mine khakifarvede wicklers, lagde nænsomt min pincenez i futteral, hvis det nu skulle blæse over Sallingsund, og lagde endelig pipe og tobak i attachétasken.

Det blev plimsolleren »Lillebælt«, som stævnedes ud fra Glyngøre og satte mig i land foran en lang bygning med et stort ur, der allerede var tændt. Under uret stod den fungerende med sit røde huebånd. Ham meldte jeg mig til og fik et fast håndtryk med et »velkommen til Mors«. Fra en kæmpe-kakkellovn i kontoret udstrålede en varme, som ville den vise mig, hvad »Morsø Støbegods« kunne præstere. Spørgsmålet om, hvor jeg skulle bo og spise, blev drøftet, og som den artige, unge mand, jeg så ud til at være, anbefalede man mig K. F. U. M.s pensionat i Skovgade.

Inden længe stod jeg foran pensionatsværtinden, frk. Iversen, en lille, stram, men meget elskværdig dame. Pensionatet kunne tilbyde mig kost og logi for henholdsvis 85 og 45 kr. om måneden. Værelset lå ovenpå og blev fremvist. Jeg gjorde store øjne, for værelset var både stort, pænt møbleret og

med centralvarme. Her skulle være store muligheder for at kunne læse sig til en god medhjælpereksamen, tænkte jeg straks, og da jeg lidt efter som indskrevet pensionær sad nede i spisesalen foran aftenmaden, følte jeg mig som lykkes Pamfilius.

Efter at have spist, gik jeg samme vej tilbage til stationen. Jeg var stolt over allerede at kunne meddele bopæl. Jeg fik mødetid til næste dag og en sludder med den anden elev, som blev kaldt »Bette«. Han hed ellers A. E. Andersen.

På hjemturen drejede jeg af ved havnen for at se lidt af byen og kom forbi en samling mennesker. Det viste sig at være biografgængere. Fristelsen var for stor. Søren Kjeldsens lille biograf sejrede. Da jeg senere på aftenen lukkede mig ind på mit værelse, slog varmen mig i møde. Med udsigt til en skøn opredt seng, satte jeg mig i værelsets grønne plyssofa og nød en aftenpipe. Under lyden fra et stueorgel nedenunder gik jeg til køjs og sendte Vorherre en venlig tanke for den håndsrækning, jeg havde fået dagen igennem.

Morgenkaffen næste dag blev drukket i selskab med en lærer, to robuste telefonmontører og en lille gemytlig elev, ansat på Statstelegrafstationen.

Kl. 9 mødte jeg på stationen. Her sad en granvoksen mand og rokkede i en stol med gænger. Det måtte være den trafikassistent

Drackenberg, som »Bette« havde talt om aftenen forud.

Kæmpen rejste sig i al sin væld og førte mig med sin hånd på min skulder hen til en turliste, som hang på væggen. Af turlisten fremgik det allerede, at jeg skulle gå til indøvelse 3 dage på stationen og 3 dage på godskontoret.

Den gang blev der ikke taget med fløjlshandsker på vi elever. I størst mulig udstrækning blev vi anbragt i tjenesteture som erstatning for afskedigede eller forflyttede kvindelige kontorister.

Ingen overordnede spurgte til vor lektielæsning, om hvor langt vi var nået i stabelen af lærebøger, for man vidste jo af erfaring, at en medhjælpereksamen kunne klares, blot eleven var almindelig begavet, flittig og lagde interesse for dagen.

I samme tro gik den ny-udnævnte stationsforstander C. Gøtsche, som snart skulle indgå fra Holstebro. Han blev en god og dygtig leder, men hørte ikke til dem, som inspicerede uden for sin egen tjeneste. Ellers kunne »fader Gøtsche«, som vi kaldte ham, have risikeret at finde sit kontors meget lange, flade, røde plyssofa omdannet til natlogi for en eller anden afløsningsassistent, eller fundet vi andre omkring det foranstående mahognibord, gerne i selskab med et spil kort, når der var faldet ro over aftenvagten.

Gøtsches arbejdsdag begyndte kl. 9. Han ankom yderst velklædt, altid med figurfrakke, bowlerhat, gullige vaskeskindshandsker og sølvknappet stok, skiftede straks til uniform med tilhørende kasket så lille, at den sad gyngende på vi elevers hoved, når vi prøvede den foran spejlet. Når lædermapperne med den indgåede post var låst op og tømte, begyndte et daglangt kontorarbejde, kun afbrudt af påkrævet tilstedeværelse ved færgeankomst og -afgang og af midt-dagspausen.

Gøtsche var gennemmusikalsk, og efterhånden som arbejdet skred frem, tiltog hans eget fløjteakompagnement til arbejdet henad eftermiddagen i styrke. Kun een eneste, en afløsningsassistent Brogaard, havde vovet at fløjte med nogle gange og da så mesterligt, at

»fader Gøtsche« holdt inde selv, blot for at lytte. Begge elskede de klassisk musik og begge kunne de fløjte med munden som ingen andre.

Ingen koncerter eller teateropførelser gik Gøtsches opmærksomhed forbi.

I kontoret foran Gøtsche residerede daglig fra kl. 4 om morgenen (undtaget egne fridage og visse søndage) trafikassistent Christian Ferdinand Drackenberg, indbegrebet af en markant person, en så absolut ener, som ingen dobbeltgænger kan have haft.

Hans kropsmål kendte jeg ikke. Hans statur var ikke den almindelige tykke mands statur. Hans mave var et forbjerg af muskler, som blot med et lille puf sendte vi små elever hen ad gulvet, når vi i stille stunder fik lov som små »spækhuggere« at gå til angreb på kolossen. Hans håndled fyldte gummimanchetterne helt. Hans pragtfulde hoved med de små sammenknebne øjne burde have været malet som Pilo i 1741 malede hans navnkundige stamfaders portræt. Som det gode menneske, Drackenberg var, havde han hverken ambitioner eller albuer, derimod et kunstner- og barnesind. Jeg har flere gange set disse øjne løse tårer bag hans pincenez, når skøn musik overvældede denne kæmpe. For stærk var han som en bjørn. Endnu gik der blandt jernbanefolk frasagn om det Braavallaslag, der udkæmpedes i ventesalen på Hjerm station mellem den unge afløsningsassistent Drackenberg og en del provokerende kalkarbejdere. De kendte ikke hans kræfter forinden.

Drackenberg fungerede af og til på søndage, bl. a. ved færgens afgang kl. 6 om eftermiddagen. Efter at have lukket for billetsalget, gik jeg altid hen til vinduet for at opleve synet af de mange, der efter færgens afsejling nu var på vej fra stationen op mod byen. Det var ikke få beundrende kvindeblikke, der sendtes Drackenberg under folkeskarens »forbi-defilerings«.

Den ophøjede sindsro, hvormed Drackenberg udførte sin gerning på stationen, gav langt fra udseende af travlhed.

Foruden mange forskellige gøremål, han som stationens næstkommanderende daglig havde, stod Drackenberg for det meste af det regnskabsmæssige vedrørende såvel person- som bilbefordringen, og det var ikke småpenge, der blev solgt for på station og færger til sammen.

Stadig mindes jeg de helt fantastiske billetsalg forud for de store højtider, særlig til færgen kl. 6 om eftermiddagen, når køen foran det eneste billetsalg var så lang, at færgen måtte vente.

Dette havde flere gange haft en så uheldig indflydelse på toggangen fra Skive og derudover, at lederen af 9. trafiksektion i Viborg, trafikinspektør Rudolf Kraft, bestemte sig for fremover på sådanne udrejsedage personligt at overvåge billetsalget i Nykøbing. – Hvordan Krafts tilstedeværelse pludselig skulle kunne rette på det uheldige faktum, at stationen kun var udstyret med eet billetsalg, forstod jeg ikke helt.

Derimod så jeg noget fornuftigt i, at samme trafikinspektør enkelte gange fandt på at springe hen til kontorets servante og tilbage igen med min tørstige fingerfugter.

Krafts franske ordensbånd beundrede vi, men ikke hans franske visit på morgenvagten af og til. Kraft havde efter vor mening den »hæslige« vane at ankomme til Nykøbing med sidste rutebil fra Thisted, gå til køjs på »Hotel Bendix« for så den følgende morgen at komme stormende ind på kontoret inden første eller anden færgeafgang.

Det var under en sådan morgen-inspicering, at Kraft fandt en ung sovende kvinde på stationsforstanderens lange plyssofa. Under afhøring af den fungerende, en afløsningsassistent, fik Kraft den forklaring, at der helt mod sædvane ingen fragtbreve havde været til klargøring den morgen, hvorfor kontoristen efter afsluttet salg af billetter til første færge havde fået tilladelse til at lægge sig indtil hendes pensionat åbnede.

Hvorvidt Kraft havde taget dette som en søforklaring, ved jeg ikke, men i et fortroligt brev til stationsforstanderen dagen efter

havde Kraft spurgt, om forklaringen burde godtages.

Dannet var Kraft. Jeg husker en juleaften, hvor al toggang blev indstillet ved otte-tiden på grund af forrygende snestorm.

Drackenbergs sad og fortærede en halv and, mens jeg, der havde spist på pensionatet om eftermiddagen, var i gang med at sende bud ud til et par togbetjente-koner om, at deres respektive mænd sad indesneet i Skive.

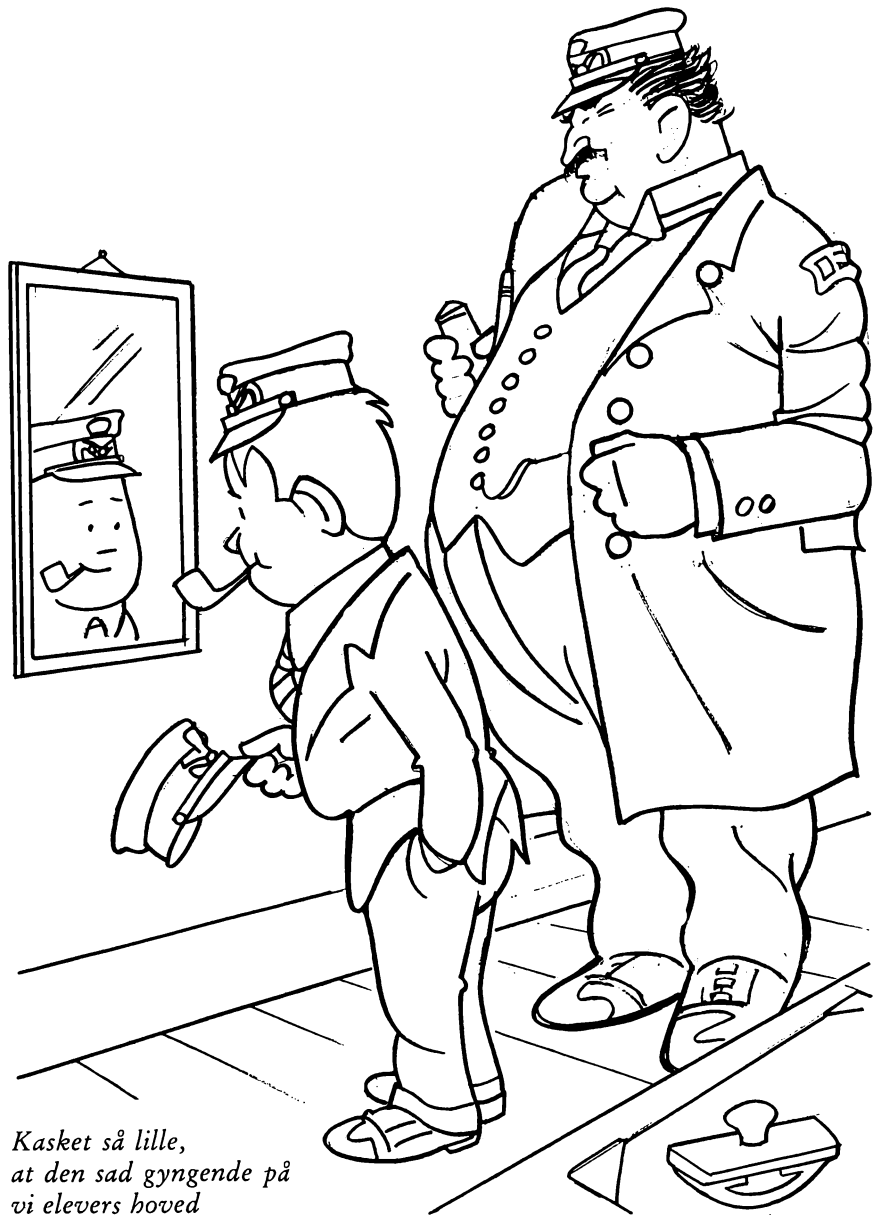
Alt åndede fred, da telefonen pludselig kimedede. Det var Viborg, som kaldte. En stemme ønskede »god jul«. Det var trafikinspektør Rudolf Kraft.

Jeg har siden ofte spurgt mig selv, hvorfor jeg ikke den juleaften bad Drackenbergs berette om sit liv.

Medens jeg befinder mig i snehjørnet, vil jeg lige nævne en episode fra en morgen efter en forrygende snestorm, som aftenen før ligeledes havde lammet al toggang på Sallingbanen. Forfatteren og foredragsholderen Holger Rosenberg, kendt fra sine rejseskildringer, stod foran den lukkede ventesal kl. 4 og fandt stationen i en sådan dvaletilstand, at han, da han omsider blev lukket ind i den iskolde ventesal, straks satte sig ned og nedskrev sin rejseoplevelse i form af en klage. For en ordens skyld nævnes, at stationsbestyreren, som omsider kom vadende gennem snedriverne, ikke var Drackenbergs.

Uden at ville give disse morgenture skylden for min endnu ringe læse-aktivitet, vil jeg i det følgende invitere læserne med på en såkaldt 2-delt tjeneste fra 4 morgen til 7 aften:

Op kl. 3,15. Efter barbering, som jeg anså for nødvendig, når ens kontrafej skulle udstilles bag billetteruden, listede jeg ned i pensionatets køkken og nød en kop opvarmet kaffe, som pigerne satte frem om aftenen sammen med en flaske med kaffe og en pakke smurte franskbrøds-madder. Med denne proviant vandrede jeg kl. 3,45 gennem de stille gader til stationen. I kontoret buldrede allerede kakkellovnsilden. Min første opgave var nu med en hvid email-

Kasket så lille, at den sad gyngende på vi elever's hoved

lekande i hånden at hente kogende vand fra færgens maskine til opvarmning af vore kaffeflasker. Derefter blev billetsalget åbnet, og inden længe rullede Drackenbergs op i sin »H. G. F.« efter kørsel fra sin villa »Aase« i Sallingsund. Under usikre vejrforhold overnattede Drackenbergs i sit værelse på stationen.

Efterhånden kom der liv overalt. Under lyden af fløjtepip og klokkeslag og fra hjulbumpene over skinnestødene kørte et vogntræk over broklappen ind på færgen. Togpersonalet meldte sig, fra forhallen hørtes de rejsendes stemmer. Billetter blev »stanget ud«, som vi kaldte det, og eventuelt rejsegods indskrevet hos portøren i »Rejsegodset«. Endnu kan jeg i tankerne fornemme hans morgen-

pibes duft, der blandede sig med lugten fra hans sure klisterpotte.

Efter Drackenbergs slag på malmklokken under uret kom vandet i færgelejet i morgenhumør. Skulle en forsinket rejsende komme farende i disse sekunder, blev vedkommende hjulpet gennem gelænderet over bolværket og rælingen ned eller op på dækket, alt efter vandstanden, hvis vedkommende da selv turde. Glyngøre blev gennem linietelefonen informeret om afgang og om, hvad færgen medbragte af vogne, mest af hensyn til togets oprangering og bremsernes fordeling.

Så oprandt det hellige øjeblik, da kaffeflaskerne ved greb i patentpropperne blev fisket op af emaillekanden og pergamentpapiret om smørmadderne åbnet og

bredt ud. Imens gik snakken, og med piberne tændte gik vi i gang med fragtbrevene, som var indgået med stykgodsvognene aftenen forud. De skulle være både reviderede, bogførte og sorteret til udbringning med bud eller vognmand eller til henlægning på gods-kontoret, inden eleven kunne gå. Normalt var man færdig kl. 6, og dermed var første afsnit af elev-turen slut.

På værelset ventede en opslået dyne og en opslået lærebog. Var det sommer, var det lektierne eller badeanstalten eller stranden, valget stod imellem. Badeanstaltens sæsonkort, købt hos sadelmager Hindkjær, skulle jo gerne udnyttes.

Kl. 12 spiste vi til middag. For bordenden sad K. F. U. M.s sekretær. Han indledte med samme bordbøn som min far derhjemme. Efter middagen slentrede jeg gennem Algade til godskontoret.

Her regerede den farveblinde trafikassistent Chr. Møller, en knagende dygtig leder, som vidste alt om godsbefordring.

Hans hurtige pen hvinede, når han skrev, og alligevel var skriften den mest læselige og mest personlige, jeg har mødt. Hans talbehandling var eminent. Blegansigt var han, som den bogorm han var inden for hjemmets vægge. Han levede i bøgernes verden, elskede smukke bøger, og ikke alene bandt han dem selv ind i skindbind, men støbte selv og tilfilede de ornamenter, som han brugte til påtryk med bladguld på skindbindene. – Chr. Møller kunne fare op i vrede, men jeg har set ham få tårer i øjnene efter med urette at have skældt mig ud. Det skete under hans kasseopgørelse. Han havde bedt mig tælle flere kolonner tal sammen i en kasse-bibog. Jeg kom til summen 7777,77 kr., som jeg opgav til ham. Han blev vred og frabad sig unødigt tidsspild, men ved eftertælling blev Chr. Møller den lille. Som den matematiske begavelse han var, prøvede han nu at forklare, hvornår cirka en sådan aparte sammentælling atter ville forekomme.

Jeg skal ikke trætte læserne med at forklare, hvad der foregik bag dette godskontors lange, brede

skranke, foran hvilken øens vognmænd tit stod i kø for enten at indløse fragtbreve eller indlevere deres egne. Var deres egne endnu ikke skrevet, påhvilede det vi elever at skrive dem formedelst 10 øre pr. stk., som gik i Statsbanernes lomme. Endog mærkesedler måtte vi udfylde. Omkring skiftedagene i maj og november udtalte dette sig til panisk travlhed.

Fragtbrevene, som henlå til udlevering til øens vognmænd, kaldtes »Restanten«. Hvor mange penge, den skønsomt repræsenterede, husker jeg ikke, men den var Chr. Møllers stolthed, efter at statsbanernes flyvende revision, d'herrer König og Dupont, havde udtalt, at den var landets største, både i vægt og i kroner, hvilket jo skyldtes det mægtige opland uden bane.

På pakhuset skurrede sækkevognene dagen lang, om formiddagen i færd med at tømme jernbanevogne for indgået stykgods, og om eftermiddagen i færd med at fylde dem med stykgods til afsendelse.

Hvad overportørerne Qvist og Haaning smed ind af fragtbreve til tarifiering og bogføring hos den arme trafikassistent, som havde eftermiddagsturen, var i antal så enormt, at jeg kan svede ved tanken. Hovedsagelig var det støbegods, fisk, tobak og i sæsonen østers, begyndende med den første fustage til Amalienborg.

Men assistenten klarede det hurtigst, når han hed K. S. Olesen (uden at forklejne de mange andre). Olesen (kaldet Sofus) kunne alt. Han var opvokset i Nykøbing som søn af en jernbanemand. Han var dus med det meste af byen. Fik i 1920 sin medhjælper-eksamen, selvfølgelig med udmærkelse. Han førte bøger hos fiskeeksportør Graversen, tegnede forsikringer for Statsanstalten, opkøbte gamle BSA-motorcykler, som han skrabebede rene og lakerede op til videre salg.

Sammen med broderen, Jens Christian, der var portør på stationen, dyrkede Sofus grøntsager i større stil og med så stor dygtighed, at disse brødre hvert år kunne falbyde deres første kartofler, første jordbær m. m. før andre.

Een, som havde set Sofus forhandle sine grøntsager med guld-tresset jernbanehue på hovedet, kom ikke langt med sin kritik. – Ydermere var Sofus et mandfolk. Jeg har set ham en sommertid, efter første færges afgang, smide uniformen i kontoret for derefter i spring over perronens brosten at tage den på hovedet fra bolværket ned i færgeløjets blågrønne vand, et element, han kendte. For Sofus var en glimrende roer i byens rokklub sammen med bl. a. lods-sønnen og bankmanden Kaj Yttrup.

Da Sofus og hans søde Lisbeth, serveringsfrøken på Sallingsund Kro, giftede sig, fik vi små elever et gæstfrit hjem at komme i. Når vor pengepung trængte til lidt opmuntring, prøvede vi at banke Sofus i »Rommy«, men vist uden held.

Tit ejede vi ikke Kongens mønt. Jeg mindes, da »Bette« og jeg en gang mellem jul og nytår rendte godskontoret på dørene flere gange i vor fritid, idet vi vidste, at de traditionelle nytårsgratiale fra såvel støberiet som østerskompagniet var på trapperne. Skuffede gik vi til sidst ned på stationen, hvor Drackenbergs godsfrimærkekasse i nødens stund plejede at hjælpe os med et par kroner, hvis da vore lapper i kassen ikke var for store i forvejen.

For at vende tilbage til godskontoret:

Her var vi elever engageret fra vi mødte, til vi – ofte med stor forsinkelse – kunne gå træt hjem, træt af »at tjære« fragtbreve, som vi kaldte det.

Ved aftensmaden gik snakken, og aftenens program blev lagt. – Skulle man op kl. 3 næste morgen, skulle man jo faktisk på hovedet i seng.

Min nærmeste omgang var barber William Højbjerg. Han var i byen kendt for sine velslebne barberknive og i byens idrætsklub for sine hurtige ben, når det gjaldt 100 meter løb. Endvidere den dygtige elektriker Niels Dalsgaard, som arbejdede hos installatør Jensen i Havnegade. Begge disse boede som jeg på K. F. U. M.

Med Tage Dalgaard (kaldet Denge), som uddannedes til kom-

mis i Jens Thøgersens tricotateforretning i Algade, dannede vi et firkløver, som snart fandt ud af, at mit store værelse med akkurat 4 stole var særdeles velegnet til »Rommy«.

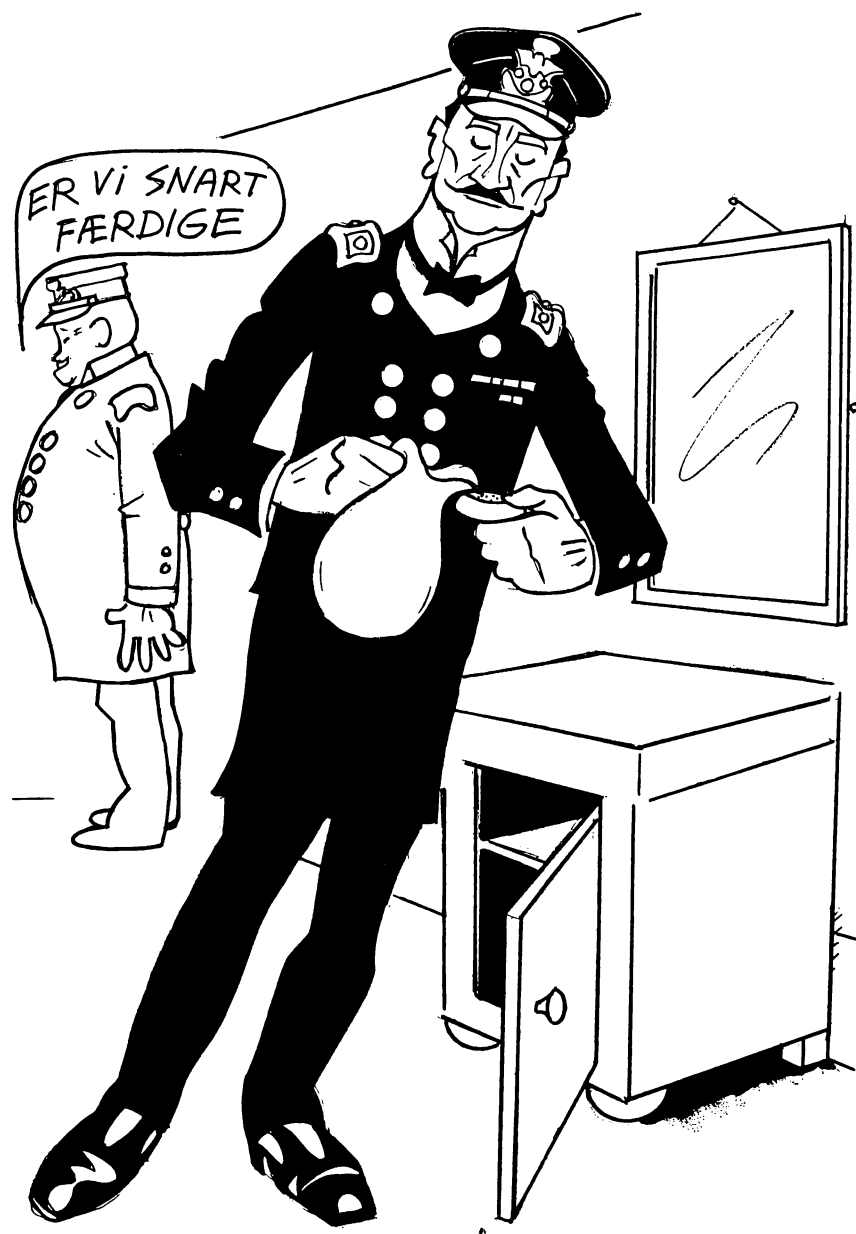
Det blev ikke så få spilleaftener, som ingen af de øvrige pensionærer, med eller uden K. F. U. M.-emblem, tog anstød af. Fra køkkenet bestilte vi varm chokolade (ikke cacao) bragt op kl. 9 inklusive 8 stykker frankbrød med smør. Spillet udfald senere på aftenen afgjorde, hvilke to af vi fire, der skulle betale regningen (eller lade den skrive).

Henad foråret stilnede disse aftener lidt af, idet Højbjerg fik sin forlovede fra Vejle til Nykøbing som pige i huset hos direktør Aarup på Rådhusstorvet, og Niels Dalsgaard sin til Nykøbing – som kone.

Herefter må »Dengse« nok have syntes, at »tomands-rommy« lød for trist, for pludselig var jeg alene med mine lektier. Søndagene havde »Dengse« og jeg som regel sammen. Som søn af en velstående uldgyde i Hammerum var han altid velklædt. Jeg husker en pinse, da han troppede op i pensionatet med champagnefarvede sokker og brune sko med den såkaldte »bagperron« til hæl. Jeg næsten skammede mig over at skulle med ham i Pavillonen. Jeg tog dog med ham der ud. Vi fik kaffe og sandkage. En sanger – udenbys fra – sang med kæmperøst bl. a. »Flaget« kan jeg huske. En madonnaagtig, smuk dame serverede, iført sort kjole, sorte strømper og med lille hvidt forklæde. Restauratøren (Christensen) tog selv mod hendes bestillingssedler.

Under andre besøg derude oplevede vi, at musikdirektør Alb. Petersen, Drackenbergs nære ven, spillede violin. En pæn, yngre mand sad ved klaveret. Alle lyttede andægtigt.

Vore ellers sjældne besøg i Håndværkerforeningen blev hyppigere, idet vi tegnede os som medlemmer. »Dengse« var god til billard, og jeg tålmodig tilskuer. Sådanne små byture krævede, at jeg måtte forbedre min garderobe. Jeg bestilte et sæt tøj hos byens fineste skrædder, Bernhard Jen-

sen. Prøvede flere gange indtil det sad. Et så fint sæt tøj krævede en pæn hat. Det blev til en »Borsalino« hos buntmager Jakobsen. Nu endeligt var det morsomt at gå på indkøb lørdag aftener med »Dengse«. Som regel endte vi inde hos Ejnar Jensen i Algade, hvor vi så på skjorter og slips. Spadserestok fik man anskaffet sig og gamascher med knapper. Ganske vist begyndte vaskeriregningen at vokse – men det måtte man tage med.

Ikke så mærkeligt, at kærnerkontoret blev stedbarn. En del gule sedler vedrørende skatterestancer blev modtaget og måtte ordnes inden en vis tidsfrist.

Jo, jo, kære læser – jeg ved det godt nu. Selvfølgelig kunne det være kommet både lektielæsningen og økonomien mere til gode, hvis

jeg den gang kun havde haft det tøj, jeg stod og gik i, da jeg kom til Nykøbing.

Stationens anden elev, »Bette«, var af en lidt solidere støbning end jeg. Skønt vi på nogle punkter havde fælles interesser, kom vi ikke meget sammen uden for kontoret, og det var nok uklogt af mig. Begge havde vi det radikale venstres synspunkter, begge beundrede vi Zahle, skønt han var kommet i kraftig modvind i 1921, og begge fik vi vor åndelige føde fra »Politiken«, som vi tilsammen abonnerede på.

Medens jeg spiste i Skovgade, spiste »Bette« på Sømandshjemmet, hvorfra han da også fik sin kone, Henriette. »Bette« var alles yndling, ikke uberettiget. Han havde hjertet på rette sted, havde

ægte jysk lune hjemme fra Ikast, var tilmed godt begavet, en natu-rens søn helt igennem, lille, men bomstærk. Kun på ét punkt nåede jeg på højde med ham, endda lidt højere. »Bette« havde aversion imod morgentjenesten kl. 4, fordi han havde svært ved at vågne, hvilket jeg fik bevis på ved selv-syn en morgen, da jeg forlod sta-tionen kl. 6.

Jeg gik gennem Algade til Dam-borgs fabriksbygninger, der i mor-gentimerne havde været udsat for en storbrand. I gårdens midte var i indtil flere meters højde nedka-stet en dyngge cigarer, som under toldernes og politiets opsyn var blevet overhældt med petroleum. Et trist syn for den, der kunne li-de en god, lille »Koh-I-Noor« ef-ter morgenkaffen.

Da »Bette« boede på en kvist skråt overfor, mente jeg at have lov til at tro, at han var oppe ved denne larm.

Jeg løb derfor op til ham og bankede på. Langt om længe blev døren åbnet på klem. Jeg pressede mig ind, men nåede lige at se »Bette« som en søvngænger styre lige hen under dynen. Om jeg så havde skreget, at det var hans tag-etage, som brændte, havde han ik-ke åbnet sine øjne.

Efter som »Bette« var antaget ved statsbanerne et halvt år før jeg, blev han indkaldt til ophold på Jernbaneskolen de måneder tid-ligere. Jeg vil ikke påstå, at han opmuntrede mig efter hjemkom-sten de 2 måneder efter. Hans svar på mine spørgsmål var nærmest la-koniske.

Jeg tror nok, at »Bette« sled tappert med lektierne efter denne hjemkomst. Han fik sin eksamen. Endte som en højt værdsat gods-ekspeditør ved Padborg station. – Sidst jeg så ham, så han ud til at være slidt op.

A. E. Andersen døde kort tid efter.

Det blev den indkaldte elev nr. 56, tilhørende 72. elevkursus, Jernbaneskolen, Hellerup, som nogle måneder senere opsigde sit værelse i Skovgade for at ombytte det med en seng på en 12-mands sovesal på Jernbaneskolen.

På katederet foran mig i klasse-værelset stod fyndordet: »Kund-

skab er magt«. Magt var just ikke det, jeg var ude efter, bare mine kundskaber slog til.

At få sine wicklers bundet i knuder fra seng til seng på sove-salen, medens man var ude at bør-ste tænder, kunne man til nød bæ-re over med, men selv blive bun-det til et par hundrede siders læse-stof hver aften i 8 uger i træk, var mere end man kunne tilgive et hold nye lærere, som alle – und-tagen Emil Terkelsen, den senere generaldirektør – ikke havde un-dervist tidligere.

Hvordan skulle man kunne gå julen i møde med dette krigshu-mør.

Et besøg med Jernbaneskolen i »Det Kgl. Teater« hjalp heller ik-ke, selv om vi så den herlige Jo-hannes Poulsen i »Den kære Fa-milie«.

Om det var kvalme ved Jern-baneskoleopholdet, der udløste indholdet hos een af B-klassens elever ovenud og ned over nogle tilskuere, ved jeg ikke, men jeg ved, at det var slut herefter med Jernbaneskolens teaterbesøg.

Hjemsendelsesdagen oprandt. – Jeg fik værelse hos en former i Nygade. Da julen var forbi, be-gyndte lektielæsningen for alvor. Med nytåret kom vinterkulden. – Værelset viste sig at være elendigt. Vandet i servantestellet var isbe-lagt om morgenen, og under lek-tielæsningen sad jeg med min rej-seplaid over skulderen. Hjalp *det* ikke, læste jeg i sengen.

Foråret 1922 kom – og dermed indkaldelsen til eksamen. Inden for samme måned led jeg to neder-lag, det ene foran censorerne på Jernbaneskolen i Hellerup, det andet foran sessionsherrerne på Nykøbing rådhus.

Netop som jeg var i gang med at læse til eksamen påny (en ret, man altid havde haft) modtog jeg en smuk morgen i maj min afsked »på gråt papir« gældende med ud-gangen af måneden, en afsked, som skabte et hul i min Nykøbing Mors-periode på mere end et år.

Efter gennem 5 måneder at ha-ve arbejdet i et smørfirma i Es-bjerg opnåede jeg genansættelse ved statsbanerne, bestod eksamen og fik en ansøgning om atter at komme til Nykøbing Mors imø-

dekkommet, hvilket skete efter-sommeren 1923.

Et skønt værelse fik jeg hos en particulier Bjerregaard på Vester-bro skråt overfor »Strygejernet«, et værelse øverst med udsigt over vandet. Mangen en aften nød jeg gennem den åbne altandør lyden fra hjulfærgens skovle, og man-gen aften bankede det på min dør. Udenfor stod den elskelige fru Bjerregaard med en bakke med kaffe og småkager. Så vidste jeg, der var gæster hos dem, og jeg ikke skulle glemmes. Tit talte hun med tårer i øjnene om sønnen i Amerika. En dag var fru Bjerre-gaard ikke mere. Aldrig fik jeg vist takket hende for moderlig omsorg.

Jeg spiste nu på pensionat i Grønnegade, samme ejendom, hvor den snurrige kredslæge Vo-gel boede. Vi skød genvej dertil gennem Møgelvangs aflange gård. Vi var mange pensionærer med ungarlen Jacob Hansen, postassi-stenten, som alderspræsident.

Han konverserede på klingende bornholmsk. Særlig var det da-merne Stendorff på apotheket og Ina Jensen, »Skarrehage Moler-værk«, som han opvartede. Hans propaganda for indmeldelse i Konservativ Ungdom prellede al-tid af på mig, men et af hans ar-rangementer, en kælketur i bak-kerne bag Sallingsund Kro, faldt jeg for. Det var en oplevelse. Bag-efter drak vi kaffe i Kroen.

Af øvrige pensionærer husker jeg isenkramkommisserne Resting, Sehested og Jørgen (sidstnævnte med sin forlovede frk. Kirke-gaard), kommissen Erik Nordved hos Einar Jensen, kontoristen på slagteriet, Salomonsen, hvis violin-spil vi altid nød ved kaffen efter søndagsmiddagen, en dyrlæge Sø-rensen, købmand Storgaard-Pe-dersen, min kollega Hedeager samt en toldelev Mortensen.

Værtsparet var ægteparret Fredberg, som havde efterfulgt ægteparret Rasmussen.

»Dengse« var i mellemtiden kommet i trøjen, Højberg havde fået sin egen lille barbersalon skråt overfor »Larsens Hotel« og var blevet gift. I deres lille lav-loftede stue på Vesterbro hyggede

vi os mange aftener, medens deres førstefødte sov sødeligt.

En aften nævnte Højberg, at Håndværker-Sangforeningen, hvori han selv var tenor, manglede bas-stemmer. Da jeg ofte havde siddet i Håndværkerforeningens restaurant og misundt sangerne, når de øvede sig i lokalet ovenover, bad jeg Drackenbergs introducere mig for dirigenten, Alb. Petersen. Det blev til en prøve, jeg klarede, dog håbede Alb. Petersen, at jeg med øvelsen kunne få min stemme længere ned i kælderens.

For mig blev det til uforglemmelige aftener i Sangforeningen og til 3 koncerter, hvor vi unge, som ingen smoking ejede, blev placeret bagest, men med pligt til knækflip og sløjfe for syns skyld.

En julekoncert foran kirken en søndag eftermiddag op mod jul, glemmer jeg aldrig. Vi skulle synge penge ind til et velgørende formål. Sneen faldt tæt. På nær en lille fransk julesang, som hed »Noël«, sang vi vore kendte julesalmer, og da vi sluttede af med »Glade jul« – firstemmigt – stod vi alle som snemænd, lige fra baryton-bassen Drackenbergs til den lille tenor, cigarmager Sieburg, to vidunderlige stemmer, der var sangforeningens stolthed.

Hvor vi bagefter gik hen for at varme os ved en velfortjent kaffepunch, husker jeg ikke, men jeg vil lade dette lille vinterbillede være symptomatisk for den provinshyge, jeg den vinter levede med i, og havde til hensigt at nyde godt af, så længe jeg måtte få lov.

Derfor, kære læser, forbliver det mig stadig så ufatteligt, at et par guldbroderede stjerner, som det kommende forår 1926 dalede ned på mine skulderdistinktioner, formåede at lave en sådan ravage i mit efterhånden velafbalancerede indre, at jeg, helt i strid med fornuften og helt i strid med min kærlighed til Nykøbing Mors, søgte forflyttelse til en station *med toggang*.

Ansøgningen blev imødekommet hurtigere end ventet, og da afrejsedagen oprandt – det var en smuk sommermorgen – var det med ægte vemod, jeg stod på fær-

gen og så byens silhouet blive svagere og svagere.

Nu i dag – omkring 50 år efter – skal man være glad og taknemmelig over endnu at kunne få lov til at blade i sit hukommelsesalbum og finde portrætter af både gæve jernbanefolk og gæve borgere i Nykøbing Mors. Mange flere navne end de tidligere nævnte burde afslutte denne minberetning. Her blot nogle af jernbanefolkene:

Skibsfører Rieck, efterfulgt af skibsfører Poulsen (overfartsleder) maskinmester Sørensen, styrmand Jensen, herlig skippertype med fipskæg, lange styrmand Schrøder, som emigrerede til Amerika, styrmand Bruhn, sømanden, bromand Carlsund, som i sin jolle roede ud og tændte lygter på kostene i sejlrenden. Hvor husker jeg hin juleaften, da hans kone og jeg stod på Søndre Møle og var ængstelige for ham. Han var taget ud i en forrygende snestorm. Han kom omsider. Bramfri var han over for alle, høj som lav. Så var der overportørerne Glintborg og Brandi, som på rangerpladsen gav »Grisen«, stationens rangermaskine, arbejdet med vognene. I »Grisen«s førerum havde lokomotivfører Nissen med sin overvægt sin snævre plads, overportørerne Qvist og Haaning (musikeren, trommeslageren) på varehuset, den bramfri portør Vrist (budtjenesten), som kendte Aksel Sandemose, den lattermilde portør Bodilsen, portørerne Larsen (forsikringsmand for »Danmark«) og Jensen, der lignede sit partis grundlægger Louis Pio, og endelig det herlige togpersonale, den garderhøje togfører Bohn med det krusede, hvide fipskæg, spaltet i midten, den mørke togfører Andersen med de kulsorte øjenbryn og sortskægget selv som nybarberet, den smilende pakmester Frederiksen, den gemytlige togbetjent Ludvig samt togbetjentene Breinhild, Olesen og Christensen og flere andre.

Lad mig lige til slut have lov at fortælle, at jeg i dag for cirka 2 år siden en aftenstund var i telefonisk forbindelse med en gæv morsingbo, som havde annonceret et hus til salg i Sønder Dråby.

Vi snakkede beliggenhed (ikke langt fra vandet), og vi snakkede pris. Var det blevet til mere end blot samtalen, kunne jeg nu have underskrevet mig med: »Morsingbo«. Nu må jeg nøjes med:

Tidligere morsingbo.

Tak – Nykøbing Mors – for alt.

God jul!

Et glimt fra de

„Fem onde år“

Et år svandt hen med kamp og gny,
med tårer uden mål.

Ak, ser vi aldrig morgengry
foruden fjendeskrål.

Et år svandt hen i nød og savn,
med bøn om dagligt brød.
Med råb til ham, hvis store navn
er trøst i liv og død.

Et år svandt hen, et blodigt år.
Vi stirrer mod det ny.
Gud giver fred og gode kår
på sø, på land, i by.

Søren Kristensen.

Morsø Avis

Dens eldste Dagblad

Egl. Privilegium 1855

Som oprigtige venner af den os ved Grundloven skænkede frihed vil det naturligvis være os

en glæde at bidrage vort til, at sammes værd må vorde mere og mere erkendt, skattet og

udviklet; men desuagtet skulle vi ikke overse eller tilbageholde motiverede og overvejede

udtalelser, om de end komme fra dens mindre hengivne venner.

Om grundlæggelsen af *MORSØ AVIS*

Af Børge Jensen.

Øgede omkostninger, faldende oplag, underskud, bladdød, det er vilkårene for den danske presse i dag. Denne triste udvikling skal vi ikke beskæftige os med her, i stedet for vil vi gå mere end 100 år tilbage til en tid, da nye aviser opstod og trivedes. Men først lidt om forholdene på Mors, før Morsø Avis så dagens lys i 1855.

I første halvdel af forrige århundrede var det meget få familier, der abonnerede på en udenøs avis. I stiftsbyerne Ålborg og Viborg udgik der avis, men også en så lille by som Thisted havde siden 1824 sin egen avis, Thisted Amtsavis, der omkring 1850 udkom 4 gange om ugen under navnet Thisted Amtstidende eller Den nordcimbriske Tilskuer. Bladet havde en meget aktiv meddeler på Mors, idet skolelærer Poul Henriksen i Flade jævnlig fik optaget meddelelser fra Mors samt debatindlæg i denne avis. Hos den kendte urmager P. J. Østergaard i Nykøbing holdt man Randers Avis, og sønnen, I. Østergaard, beretter i sine interessante erindringer (Historisk Årbog for Mors 1919) om krigen i 1848: »Vi holdt den gang Randers Avis, der kom 3 gange om ugen, og jeg kan huske, hvorledes vi flokkedes om fader, når han højt oplæste af avisen navnene på de faldne og sårede og savnede«.

Enevældens fald og Grundloven af 1849 betød nye muligheder for at formidle det trykte ord, dels udtrykt i Grundlovens indførelse af trykkefrihed dels i bestemmelsen om næringsfrihed. Men da den sidstnævnte frihed først trådte i kraft efter 1857, måtte de perso-

ner, der i første halvdel af 1850-erne søgte at oprette bogtrykkeri og avis i Nykøbing Mors, kæmpe mod samme hindringer for den frie næring, som fandtes i enevældens tidsalder. Håndværkere, der f. eks. ville etablere sig i Nykøbing, sendte ansøgning til Thisted amt, der så indhentede en udtalelse fra Nykøbing byråd, hvorefter ansøgningen kom til endelig afgørelse i indenrigsministeriet i København.

I hele Danmark skete der fra 1848 til 1870 en kraftig stigning i antallet af aviser, hvad der utvivlsomt skyldtes købstadsbefolkningens vækst og stigende velstand, og stadig flere købstæder fik nu deres egen avis. Man regnede med, at der skulle 250–350 abonnenter til for at få rentabel drift. De første ansøgninger om at oprette et bogtrykkeri kom allerede i 1851 fra henholdsvis Peter Nielsen, Århus, og Henrik Andersen, Odense. Efter afslag forsøgte Peter Nielsen igen i 1852, først gennem en forespørgsel til byrådet, der blev besvaret positivt, dernæst gennem en ansøgning, der blev anbefalet af byrådet. Denne gang skete det mærkelige, at sagen kom til udtalelse hos konsul J. G. Lund, der imidlertid er indentisk med grundlæggeren og udgiveren af Thisted Amtsavis. Man kan undre sig over, at amtsrådet inddrog Lund, men det kan vel sagligt forsvares ved, at en ny avis kunne opfattes som et indgreb i hans privilegium på at udgive avis. Ved de 6 øvrige ansøgninger (der kom ialt 7 i årene 1851–1855) gik sagerne imidlertid ikke til udtalelse hos Lund. Hvad han svarede, ved jeg ikke, men indenrigsministeriet sagde

igen nej. Er det mon et sådant eksempel, der ligger bag ordene hos ovennævnte urmager I. Østergaard, der i den citerede artikel skriver, at planen om at oprette avis på Mors bekæmpedes af amtmand Rosenkrantz og af by- og herredsfoged Rummelhoff? Lad mig tilføje her, at sidstnævntes eventuelle modstand ikke har nedfældet sig i det af mig benyttede materiale. I 1853 skete der ikke noget i sagen, men til gengæld kom der i 1854 dels en ny forespørgsel fra Peter Nielsen, som bliver refereret nedenfor, dels ansøgninger fra to nye interesserede, R. L. Jensen og Henrich Christensen, begge fra Odense. Som julegave fik de begge et indenrigsministerielt nej. Henrich Christensen forsøgte dog igen det følgende år og fik nu følgeskab af den utrættelige Peter Nielsen. Efter at byrådet havde anbefalet Christensen, fik denne 16. juni 1855 af ministeriet bevilling til at anlægge og drive et bogtrykkeri i Nykøbing. Endelig krævedes borgerskab i byen, men da det erhvervedes 20. oktober, havde morsingboerne allerede set de første numre af øens første avis, Morsø Avis, som udsendte sit første nummer 9. oktober 1855.

Men lad os nu se på, hvad en ansøger kunne anføre til fordel for sine planer ved at læse i ovennævnte Peter Nielsens forespørgsel til byrådet af 8. juni 1854. Efter at have udtrykt håbet om, at byrådet »ligeså beredvillig som tidligere vil modtage og anbefale en påtænkt ny ansøgning om anlæggelsen af et bogtrykkeri i Nykøbing«, spørger han, om interessen er blevet større »blandt byens indvånere, og om man i det hele tror,

at et bogtrykkeri med udgivelsen af en avis vil være såvel byen som omegnen til nogen nytte«. Selv mener han, »at denne by ligesåvel som flere andre af lignende størrelse kunne have sit bogtrykkeri, så meget mere som det er en kendsgerning, at Nykøbing er i betydelig opkomst, og det ene anlæg opstår efter det andet ---«. Som eksempel nævner han, at den netop oprettede cicoriefabrik »her i Århus årlig lader trykke 1000–1500 riis papir, hvorved et bogtrykkeri betydelig beskæftiges«. – Den 23. juni vedtog byrådet, »at man anser det tvivlsomt, hvorvidt en bogtrykker kunne ernære sig i Nykøbing ---«, men alligevel ville man anbefale en ny ansøgning. En vis skepsis rådede altså hos byens styre.

De fire nævnte ansøgere var alle typografer af uddannelse, og det skyldtes, at det primært drejede sig om oprettelse af en håndværksvirksomhed. Ansøgningerne taler da også mest om bogtrykkeri, og kun få gange føjes avisudgivelse til. Dette var også på landsbasis det typiske, idet de nye redaktører (indtil ca. 1870) med få undtagelser var uddannet som typografer. De mange nye by- og egnsaviser er da også blevet kaldt »bogtrykkeraviser«, og Morsø Avis var under de to første udgivere, Henrich Christensen (1855–69) og sønnen Gorm Christensen (1870–73), en udpræget bogtrykkeravis, der udkom 3 gange ugentlig med 4 små sider og i et oplag på 400 eksemplarer. Dette tal er endda fra 1870 og skal ses på baggrund af antallet af husstande i Nykøbing, som var 528. Dette forhold var ret typisk også på landsbasis, de nye aviser havde deres absolutte tyngdepunkt i udgivelsesbyen.

Hvad indeholdt så Morsø Avis? Først og fremmest nyheder fra ud- og indland, normalt taget fra andre aviser, endvidere lokale annoncer samt lidt lokalt stof. Henrich Christensen har uden tvivl klaret den tekniske side, mens han havde lærer S. P. Yde til at redigere bladet, og mon ikke Yde skrev forsideartiklen i nr. 1, hvor den redaktionelle linie præsenteredes?

Avisens ledetråd skulle være at fremhæve »hvad godt, nyttigt og ædelt, der måtte ske til medborgeres held, til fælles tarv og bedste --- ligesom vi og med tak modtage ethvert bidrag, der tjener til at belyse, hvad mangelfuldt, skadeligt og urigtigt, der måtte finde sted i de forskellige samfundsforhold«. Om det politiske hedder det bl. a.: »Som oprigtige venner af den os ved Grundloven skænkede frihed vil det naturligvis være os en glæde at bidrage vort til, at sammes værd må vorde mere og mere erkendt, skattet og udviklet; men desuagtet skulle vi ikke overse eller tilbageholde motiverede og overveiede udtalelser, om de end komme fra dens mindre hengivne venner. Vore spalter ville derfor være åbnede for enhver begrundet fremstilling, selv om vi ikke måtte samstemme dermed«. Morsø Avis var altså som andre bogtrykkeraviser en upolitisk avis, først under den hårde kamp i 1870'erne mellem Venstre og Højre placerede aviserne sig partipolitisk, og det blev først bladets tredje ejer, Andreas Nielsen (1874–1907), der gjorde Morsø Avis til en konservativ avis, men det er en anden historie.

De to første udgivere (begge brugte senere også titlen »redacteur«) døde ret tidligt, faderen blev 53 og sønnen kun 33 år gammel. Det har sikkert medvirket til, at enkefru Christensen ved fundats af 1897 stiftede »Bogtrykker og redaktør Henrich Christensens

Henrich Christensen

og hustru Marie Magdalene Østerbyes legat« på 2500 kr., hvis renter hvert år tilfalder »en værdig og trængende enke«, hvis mand har haft en stilling svarende til legatstifterens »f. eks. en købmand, større håndværker eller næringsdrivende, embeds- eller bestillingsmand«.

Legatet skulle annonceres i Morsø Avis, men ved skæbnens ugunst må det nu ske i det dagblad, der efter lang kamp slog avisen ud. I de seneste år har legatet været på 150 kr., og også i denne jul vil en borger på Mors – trods inflation – kunne glæde sig over, at Henrich Christensen i 1855 fik tilladelse til at etablere sig som bogtrykker og redacteur i Nykøbing Mors..

Et slægtshistorisk dokument

Ved Jens Gregersen, Søborg.

Den senere tids interesse for slægtsforskning og den dermed forbundne mulighed for belysning af et historisk tidsbillede må gælde som motiv for at bringe et dokument fra året 1828 fra godset Højriis' fæsteprotokol på Landsarkivet i Viborg.

Med et moderne hjælpemiddel som fotokopiering er det almindelige tidsproblem, som »oversættelsen« af det med gotisk skrift håndskrevne materiale medfører, for en stor del blevet afhjupet, idet man hjembringer de afkopierede dokumenter til videre studium efter tid og lejlighed.

Det må sikkert forbavse enhver nutidig læser, at den i fæstebrevet omhandlede I. M. Agerholms fader, degn Mads Agerholm, foruden at passe sit embede som skolelærer og kirkesanger, også måtte drive landbrug ved degneboligen som fæstebonde på godset Højriis, hvilket fremgår af det anførte fæstebrev.

Den originale ortografi er bibeholdt i oversættelsen, og brøktallene over et ord henviser til »forklaringer« efter fæstebrevet.

27 Rigsbankskillings Sølv betales med 41 Skilling¹⁾.

Underskrevne Proprietair Anders Gjedde til Højriis og Glomstrup Gjøre vitterligt: at jeg herved stæder og fæster Jens Madsen Agerholm fra Fredsø et mig tilhørende Huus med tilliggende Jorder og Ejendomme af Hartkorn²⁾ Ager og Eng 4 skp. beliggende paa Fredsø Mark, Kjærborghuus kaldet, under Højriis Gods, som hans Fader, Degnen Mads Agerholm i Ørding sidst har haft i Fæste og har frasagt sig under Morsø Herreds Ret d. 29. Marts d. A. hvilket Huus bemeldte Jens Madsen Agerholm sin Livstiid i Fæste maae beholde paa følgende Vilkaar.

1. Fæsteren Jens Madsen Agerholm svarer, udreder og betaler af Huusets Bygninger, Hartkorn, Jorder og Ejendomme fra 1' Januar d. A. alle Kongelige Skatter, Afgifter og Byrder af hvad Navn nævnes kan som nu er paalagt eller herefter paalægges Ejer og Fæster af samme, hvorunder Rigsbankrenterne³⁾ og Godtgørelser i Landsskatten følgelig er indbefattet, hvilket alt erlægges til rette Forfaldstider og Steder uden Restance, Udgift eller mindste Ulejlighed for Ejeren i mindste Maade.

2. Jens Agerholm betaler aarlig i Landgilde⁴⁾ til hvert Aars Mortensdag 6 Rdr. 2 Mark $6\frac{2}{5}$ s. Sølv⁵⁾ skriver Sex Rigsbankdaler Toe Mark Sex $\frac{2}{5}$ Skilling Sølv, som tager sin Begyndelse med førstkommende Mortensdag⁶⁾ 1828.

3. Jens Agerholm maae ikke indtage Indsiddere⁷⁾.

4. Fæsteren Jens Agerholm svarer følgende Aftægt til hans Mo-

der saa længe hun lever. – Bemeldte hans Moder, Degnen Mads Agerholms Enke, nyder Bopæl som godt vedligeholdes uden Betaling i de 2 vesterste Fag i Huuset hvori er indrettet en Stue og et Kammer hvortil Indgangen er fra Gangen til Ind og Udgangsdøren samt Forsørgelse i alle Maader i Huuset saaledes at hun intet mangler af nødtørftig eller behøvende Underholdning og Pleje samt erholder Føden til 2 Faar som med deres Yngel græsses om Sommeren og saar for hende 1 Fkr.⁸⁾ Hørfroe hvor Stedets eget Hør saaes og endelig, naar hun er død erholder en anstændig Begravelse. – Foranstaaende Bopæls Lejlighed og Aftægt skal Jens Agerholm præstere og udrede som meldt uden Betaling eller Vederlag til hans Moder saa længe hun lever, men for Begravelsen maae han erholde Betaling i hendes Efterladenskaber. – Al anførte Forpligt i denne Pagt bliver paalagt dem eller de som maatte komme i Besiddelse af Huuset efter Jens Agerholm i det Tilfælde han dør før hans Moder.

Jens Agerholm holder Huuset i god og forsvarlig Stand saaledes at samme forbedres og ikke forringes. – Saa haver han og om han skulle fratræde Stedet enten formedelst Overtrædelse af dette sit Fæste eller formedelst Dødsfald og i sidste Fald hans Arvinger eller Stervboet⁹⁾ at aflevere Huuset i det mindste i den Stand med sin fulde Sæd og Afgrøde saaledes som den ham af mig efter vedhæftet Syns¹⁰⁾ og Taxationsforretning under 1' April d. A. er ham overleveret. –

Fæsteren skal aarlig plante ved Huuset eller paa dets Ejendomme paa rigtige Steder og Maader i det mindste 5 Stk. Piile eller andre Træer hvilke han søger at konservere saaledes at samme kan komme i og vedblive Grøden. – Forøvrigt retter Fæsteren sig efter Hans Maiestæts Love og Anordninger og er mig som Hovbonde og mine betroede hørig og lydig alt under dette sit Fæstes Forbrydelse og anden vilkaarlig Straf¹¹⁾.

Sluttelig attesteres ifølge Forordningen 25. Juli 1810 at dette herefter bortfæstede Huus har det samme Hartkorn og Tilliggende

som den forrige Fæster dertil havde efter sit Fæstebrev.

Til Bekræftelse under min Haand og Segl.

Hjriis den 12' April 1828.

Gjedde (L:S:)

Læst under Morsø Herreders Ret den 12' April 1828 samt protokolleret Liste F. Folio 49.

Sign: Rummelhoff.

Læsning 2 Mark S. Indførsel m. m. 15 S. Justitsfondet m. m. $9\frac{2}{5}$ S. – 3 Mark $8\frac{2}{5}$ S. Sølv er Tre Mark $8\frac{2}{5}$ Skilling Sølv.

Ligelydende Original Fæstebrev med vedhæftet Syns og Taxationsforretning haver jeg underskrevet Jens Madsen Agerholm modtaget som jeg herved reverserer og tilforpligter mig i alle Deele at holde og efterleve. Dette tilstaaes i understaaende Vitterligheds Vidners Overværelse: Jens Agerholm.

Til Vitterlighed Kortbech. Mulvad.

Forklaringer på brøktallene i fæstebrevet:

¹⁾ Skillemønt i kobber.

²⁾ Jordens bonitet danner grundlag for ansættelsen af matriklens hartkorn. – Af middelgod jord går 6 tdr. land til 1 td. hartkorn (hårdt korn: rug, byg). 1 td. land = 8 skæpper à 4 fjerdingkar. – Matriklens hartkorn således $\frac{1}{2}$ td. = 3 tdr. land dyrket jord til degneboligen. 1 td. land = 1,8 ha.

³⁾ Rigsbankrenterne – godtgørelser i landsskatten 6,5 % p. a.

⁴⁾ Årlig afgiftsydelse ansat efter hartkornet.

⁵⁾ 1 Rigsdaler = 6 mark à 16 skilling. $\frac{2}{5}$ s. = skillemønt i kobber opdelt i femtedeale.

⁶⁾ Mortensdag, 11. november: St. Morten (Martin af Tours), brugtes som landgildetermin og skiftedag.

⁷⁾ Lejere i et jordløst hus.

⁸⁾ Fjerdingkar, se ²⁾.

⁹⁾ Dødsboet (af tysk sterben).

¹⁰⁾ Uvildig synsforretning som gik forud for overtagelsen.

¹¹⁾ Den barbariske træhest blev dog forbudt efter landboreformerne i slutningen af 18. århundrede.

De sociale tilstande, fæstebrevet afslører må forekomme en nutidig læser som fjern og uvedkommende fortid, men var ikke desto mindre en realitet få slægtled tilbage. Vi, der oplever det aktuelle velfærds-

samfund, er et produkt af slægtens vilkår, socialt og kulturelt; vi er i dag det organiske led tilbage til en glempt fortid, som dog træder lyslevende frem fra de historiske aktstykker, som netop viser, at vi bærer arven med ind i en ny tids epoke.

Den, der vil forstå sin samtid, kommer ikke uden om fortiden, og den udvikling, mange nulevende har været vidne til fra bil og flyvemaskines fremkomst over radio og fjernsyn til datamaskine og rum-satellit, vil sikkert med forbløffelse erfare sandheden i det, Bertrand Russel siger i et af sine filosofiske skrifter: »Indtil det nitende århundrede kunne hverken mennesker, nyheder eller gods bevæge sig hurtigere end en hest«.

Som støtte for en genkaldelse af tidsånden i årene omkring det i artiklen omhandlede fæstebrev, altså trediverne i attenhundredtallet, kan erindres om juli-revolutionen i Paris, der fremkaldte liberale reformbevægelser mange steder i Europa, hvor også i filosofi og videnskab geniale tænkere som Schopenhauer og Darwin skabte epoke.

Herhjemme blev den første dampskibsroute etableret mellem København og Jylland; H. C. Ørsted opdagede elektromagnetismen, og sprogforskeren Rasmus Rask var allerede verdensberømt.

I kunst og litteratur stod vi i guldalderetiden. Bertel Thorvaldsen var europæisk berømt i Italien. Bournonville skabte den danske ballet, H. C. Andersen udgav sine første digte. Videre kan nævnes Grundtvig, Kierkegaard og J. L. Heiberg, Oehlenschläger bekræftedes i Lund som Nordens Digterkonge, og man kunne læse førsteudgaven af Blichers »En Landsbydegns dagbog«.

Glemmes må heller ikke en bondebevægelse, startet af dens egen stand, med den stoute bondeskikkelse Ole Kirk, som angreb fæstevæsenet og bondens hele fornedrende stilling i samfundet. – Og Grundtvig forberedte et fremstød med sin højskoleidé.

En åndelig højkonjunktur beherskede tiden, kulturelt – socialpolitisk var der meget at indhente.

Jeg tillader mig her at fremføre et uddrag fra en redegørelse, som er udarbejdet af G. Aggerholm Gregersen vedrørende slægten Aggerholm.

Citat: Slægtsnavnet Aggerholm stammer fra Aggerholm by i Vester Vandet sogn, Thisted Amt og kendes første gang brugt af Christen Mouridsen Agerholm som underskrift i præsteindberetningen fra 1625. Han var præst i Øster og Vester Vandet 1598–1637 og må regnes for stamfader til den gamle præste- og degneslægt.

Tilfældigheder bragte mig ind på arbejdet med slægterne Agerholm/Aggerholm, og 6–7 slægter

er næsten helt gennemarbejdet, men det er nu blevet mit mål at få alle nulevende af navnet registreret og få disses slægter ført så langt tilbage som muligt, naturligvis helst helt tilbage til Aggerholm by i Vester Vandet sogn.

Alt arkivmateriale og iøvrigt alle oplysninger som: attester, skøder, billeder og breve (eventuelt for fotokopiering), der er egnet som hjælp til dette formål, modtages derfor med tak af: G. Aggerholm Gregersen, Bredager 5, 2670 Greve Strand, tlf. (01) 90 37 11.

Søborg, den 1. 7. 74.

Jens Gregersen.

Inspireret af APOLLON

Af Erik Damgaard Rasmussen.

Fra radioen kender De sikkert det muntre lystspil »Apollon fra Bel-lac«. De husker måske, at stykkets unge dame opnår en strålende fremtid ved konsekvent at sige til ethvert mandfolk: »Hvor er De smuk – !«

Enten de så var det eller ej.

Hun spillede bevidst på den gode portion forfængelighed, som er nedlagt i os alle. Trangen til at blive anerkendt og værdsat, også for udseendets skyld. Det franske lystspil viste med al ønskelig tydelighed, at smiger, anvendt på rette måde, er en murbrækker af format.

Tankerne gled tilbage til Apollon under en samtale med en ung,

kvindelig journalist fra England, som var på besøg i Nordjylland. Hun var interesseret i at lære visse danske vendinger, navnlig brugen af ordet »tak«, som hun fandt yderst charmerende, fordi vi danske brugte det både tidligt og sent. Ordet »skål« kendte hun betydningen af, inden hun nåede den danske grænse, og »værsgod« fandt hun forvirrende, fordi det ikke uden videre kunne dække det engelske »please«.

Den unge dame fik mig til at tænke på den åbenbare devaluering af ordet »tak«, ordet, som vi bruger uden at lægge andet i det end det rent formelle. Som kun sjældent udtrykker noget, man virkelig føler. Bag disse tanker lurer en stille tvivl om, at vi danskere

egentlig er så smilende og hjerteligt et folkefærd, som udlændingene åbenbart får indtrykket af. – Den interne opfattelse er vel, at vi er blevet meget syrlige, vrissende og forjaget. Det muntre trives ikke så godt som førhen.

Så kom inspirationen fra Apollon. Netop nu står naturen i sin skønneste vinterpragt med strålende sol fra en stålblå frosthimmel. Juleferien og dens glæder ligger foran os. Det var netop i rette tid at forsøge på at bringe ordet »tak« i pari, tilrettelægge en hurtig kampagne med den unge kvinde i »Apollon fra Bellac« som mønster.

Skulle enkelte mennesker under fremstødet anse én for komplet idiot, så havde man dog hele juleferien til at overvinde chock'et i. Der var ingen grund til at udsætte starten. Postbudet måtte være det første objekt. Han var tillige en glimrende prøvesten, fordi man nu engang ikke så let kommer ind på livet af et postbud. Hans gerning falder i de tidlige morgentimer, når man selv er en smule indadvendt. Altså trådte jeg ud på trappen foran rækkehuset iført pyjamas og badekåbe og et strålende smil. Postbudet så på mig uden genkendelsesglæde.

– Ved De hvad, begyndte jeg, et postbud har det egentlig ensomt i de første morgentimer, hvor ingen er oppe. Vi beboere må egentlig være taknemlige for, at der er nogen, som vil tage sig af dette enerverende arbejde.

Postbudet reagerede blot ved at gå lidt nærmere hen til mig, og han syntes at kigge efter spirituøse eftervirkninger i mine øjne. Jeg følte nederlaget true og besluttede at kaste alle hemninger over bord. – Ja, ja, jeg følte nu trang til at hilse på Dem og takke Dem, fordi De så trofast forsyner os med den uundværlige post.

Postbudet vendte skråen i munden og trak sig tilbage mod hækken.

– Der skal jo nogen til det værste, var hans kommentar, og i betragtning af, at han var morsingbo, var det en ikke ringe indrømmelse.

– Netop derfor er der grund til at sige tak, skyndte jeg mig at forsynde.

Postbudet plirrede lidt med øjenlågene og satte så et stort grin op. – Det er forresten et skønne vejr i dag, bemærkede han og svang sig op på cyklen, gav et par muntre klemt med klokken og kørte bort under glade fløjtoner.

Hastigt klædte jeg mig på for at forfølge succes'en hos den syrlige bagerjomfru, som uden særlig interesse udleverer mig de fire rundstykker hver morgen. Hun var heldigvis alene i butikken, og da hun så mig, greb hun rutinemæssigt en passende pose.

– Ved De hvad, sagde jeg, nu har vi spist rundstykker, jeg ved ikke hvor længe. I dag vil jeg spørge Dem, hvad De foretrækker til Deres morgenkaffe! Det kunne vi have lyst til at prøve.

Hun stirrede granskende på mig.

– Nu må De ikke misforstå mig, frøken. Jeg er bare så glad og taknemlig for, at vi har et bageri lige i nærheden, en butik, hvor vi kan få gode varer og en elskværdig betjening. Nu kunne De gøre mig en tjeneste med et godt råd.

Hun tøede op – ved himlen, hun tøede op! Med kendermine greb hun et par fedtede smørkager og to jødekager, som jeg aldrig har kunnet fordrage, hverken til morgen-, eftermiddags- eller aftenkaffen, og proppede dem i en pose. – De smager vidunderligt, fastslog hun med et smil. Jeg takkede hende for hendes personlige indsats og skyndte mig ud. Lidt henne ad gaden overlod jeg posen til et par børn, der var på vej til skole, og smuttede hen til en anden bager for at få mine autoriserede rundstykker.

Senere på dagen takkede jeg min købmand dybtfølt, fordi han altid havde været så langmodig med kontrabogen, når det indimellem havde knebet lidt. Inden han tog mine udgydelser for gode varer, sneg han sig til at kaste et blik i samme bog under disken, og da han åbenbart derefter var beroliget, blev han lutter smil og salige kluk og forærede mig en cigar, som jeg desværre måtte tænde med det samme. Da jeg endelig slap fra ham efter gensidige taksigelser, fik jeg osepinden ekspederet ned i en lyskasse.

Nå, lidt ulemper er der vel altid til en rask pioner!

I banken fik jeg en kvindelig bankassistent til at rødme dybt over komplimenter for hendes kvikke betjening, elskværdige smil. Desværre havde hun åndsnærværelse nok til at huske fornyelsen af en veksler, jeg ikke lige i øjeblikket havde i tankerne. Men for hende var dagen reddet, det var der ingen tvivl om, og hun ordnede vekslen for mig med et beskedent afdrag og løfter om de fornødne underskrifter dagen efter.

Posthuset sprang jeg over.

I min barndom var jeg så ubetænksom at takke en postassistent på Nykøbings postkontor for udbetaling af nogle penge på en postanvisning til min far. – Tak er overflødig, knirkede postassistenten, her får man kun, hvad man kan tilkomme.

Så posthuset skulle ikke få lov til at ødelægge min entusiasme som lykkespreder.

Min cigarhandler i Algade stak mig en bajer, fordi jeg havde takket ham for hans uselviske indsats under besættelsen, hvor han adskillige gange havde stukket mig en ekstra pakke »Powhatten«.

Min barber insisterede på at få lov til at gyde et dyrt og ildelugtende fluidum i mit hår, efter at jeg havde takket ham for den fornemme måde, han altid klippede mig på.

Min boghandler, som jeg takkede for diverse tilsendelser af julekataloger gennem årene, skænkede mig et særtryk af nordjyske folkeminder i papbind.

Så orkede jeg ikke mere den dag.

Jeg havde besluttet mig til at slutte med at sige tak, en virkelig dybtfølt tak, til min kone. Det ville nok overraske hende.

Imidlertid fik jeg dårlig begyndt, før hun kærligt trak mig ned i en stol og stirrede undersøgende på mig. Ligesom postbudet og bagerjomfruen havde gjort.

– Du har i hvert fald ikke drukket, konstaterede hun. Tror du ikke, du skulle spænde lidt fra og tage dig et par feriedage på forskud?

Jeg protesterede energisk. Netop nu befandt jeg mig så aldeles stor-

artet. I god kontakt med alle mennesker.

– Det er jeg nu ikke så sikker på, sagde min kone med tvivl i øjnene. Misforstå mig nu ikke, du har ikke gjort noget forkert, men alle synes at være bekymrede for dig.

– Bekymrede? udbød jeg forbavset.

– Telefonen har ikke stået stille hele dagen, sagde min kone blidt.

Først ringede den sure bagerjomfru og fortalte, at du havde opført dig så mærkeligt, og at du forærede et par børn det morgenbrød, hun havde udvalgt til dig. Postbudet stak hovedet ind og svor på, at du ikke kunne tåle at stå så tidligt op. Banken ringede, at der skulle et større afdrag på den forfaldne veksel, men at de ikke havde turdet sige det til dig i din uligevægtige tilstand. Barberen og købmanden har også ringet – !

– Tak, sagde jeg og rejste mig – du behøver ikke at være bekymret. Det er ikke mig, der er noget i vejen med. Det er Apollon!

Min kone stirrede på mig med opspilede øjne og trak sig tilbage til soveværelset.

Nej, »Apollon fra Bellac« kan være god nok for franskmænd. I Danmark mangler vi åbenbart Esprit.

Det er måske godt nok det samme.

Morsø Gymnaster

1890 - 1920

AF HOLCH ANDERSEN

I over 30 år – ca. 1890–1920 – var Galtrups ottekantede forsamlingshus rammen om de store gymnastikfester, der hvert år i marts måned blev afholdt en hverdag. Disse store gymnastikopvisninger samlede år efter år op til 1000 tilskuere. Det var gymnastikinteresserede, gymnasternes slægtninge, venner og bekendte, der overværede en hel dags opvisning siddende på de umagelige bænke, hørende på de samme kommandoråb, se på de tildels samme øvelser hold efter hold. Men tilskuerne trættes ikke, de fleste af dem var kendere af gymnastik, og efter hvert hold blev dens resultater diskuteret livligt af tilskuerne.

Ved disse store fester blev forsamlingshuset omdannet til et amfiteater. Omtrent halvdelen af gulvarealet var forbeholdt gymnasterne, den anden halvdel tilskuerne. Her stod bænke i lange rækker, stærkt skrånede opad, så selv de bageste kunne se. Der var lagt svære bjælker skråt opad fra gulvet til ca. midt op på væggen. Disse bjælker var stivet af med opretstående brædder.

I 1901 havde man ikke fået lagt et underlag for de opretstående brædder. Og kort efter middagspausen, da der var blevet fyldt op på tilskuerpladserne, lød der et knald. Der var dog ikke mange, der tog notits heraf. Men en lille time derefter kom der flere knald med korte mellemrum. Så begyndte tilskuerne at blive urolige, og da lugten fra den underliggende stald tydeligt trængte frem, var man klar over, at det var gulvet, der sprængtes. Opvisningen blev standset, og tilskuerne fik ordre til at forlade deres pladser og gå udenfor. Selv om der var nogen angstelse tilstede, foregik rømningen i ro. Det viste sig, at flere af de opretstående brædder var gået igennem gulvet.

Under halvdelen af huset var der stald, hvori der stod 20 heste. De var blevet meget urolige ved støjen fra de sprængte gulvbrædder. Det var besværligt at få hestene ud, og det var heller ikke let at finde staldplads. De mange tilskuere var jo kommet med hestevogn, så alle nabogårdenes stalde var optaget, men det lykkedes dog

at finde staldplads til de 20 heste på gårde, der lå længere væk.

Inde i huset arbejdedes der på at udbedre skaden på gulvet. Der blev lagt brædder under de opretstående, således at vægten blev fordelt.

Efter én times forløb var alt igen i orden, og tilskuerne fik lov til at indtage deres pladser. Det var dog ikke alle, der fik de pladser, de havde haft før. Mange af dem, der var mødt fra morgenen af og derved havde sikret sig de bedste pladser, opdagede nu, at andre, der var mere raske i vendingen, havde snuppet de gode pladser. Det gav anledning til en del småskænderier. Så der gik yderligere $\frac{1}{2}$ time inden opvisningen kom i gang.

For at give et indtryk af, hvorledes en opvisning formede sig, gengives Morsø Folkeblads referat fra 1903.

Om formiddagen var tilstrømningen af tilskuere ikke særlig stærk. Ved titiden, da festen skulle begynde, var der næppe kommet mere end godt et par hundrede mennesker. Men tilstrømningen

blev ved, så inden middag var tallet vokset til ca. 400.

Som dommere fungerede Esper Andersen, Jebjærg, Lavrsen, Hadsten, og Petersen Yderstræde fra Lemvig-egnen.

Kl. 10¹/₂ lød de første kommandoråb. Det var gymnastiklærer Karl Søndergaard, som kom ind med 19 drenge, som, medens de marcherede rundt i salen, sang en kvik sang. Der var liv og fart i disse drenge, bliver de ved, vil adskillige af dem, når de bliver voksne, kunne blive fortrinlige gymnaster. Til slutning fremviste de nogle fortræffelige smidighedsøvelser, som modtoges med stærke bifaldsklap.

Derpå kom Vejerslev afdeling, ført af lærer Madsen. De fleste af deltagerne var rekrutter fra i vinter, men der er arbejdet godt og ihærdigt og med et virkeligt smukt resultat. Særlig gælder dette de forberedende øvelser. Grundlaget for gymnastikken. Under marchøvelserne sang de flere sange, og særlig tog de bifald, da de liggende på ryggen og strækkende benene i vejret sang »Jyden han er stærk og sejt«. Lidt før kl. 12 drog holdet ud, men kom ind straks efter igen og fremviste højde- og længdespring.

Nu gøres der et ophold på en god time. Dommerne skal have noget at spise, og gymnaster og tilskuere kan trænge til det samme. Madkurvene kommer frem, og kaffen har god afsætning.

Kl. 1¹/₄ begyndes igen. Nu er tilskuerpladserne fulde af folk, med gymnasterne er der vel 900 mennesker samlet.

Tødsø kreds kommer ind, ført af den unge, knap 20-årige Peter Bjerregaard, som selv hører til Galtrup-holdet. For at afhjælpe savnet af gymnastiklærere har han i efteråret taget et månedskursus på Hadsten Højskole. Han har absolut betingelser for at blive en meget dygtig leder. Holdet er meget uensartet. Der er høje, kraftige, velvoksne karle, og der er ganske unge drenge. Men de er arbejdet godt sammen. Det er første år, dette hold har drevet gymnastik, så man forbavses over, hvad der er nået.

Nu begynder spændingen: Bjergby-holdet kommer ind, ført af gymnastiklærer P. Jensen, Galtrup højskole. Det er en af de gamle, øvede kredse. De to sidste år har denne kreds vundet æresmærket, et smukt sølvskjold. Kan de sejre igen i år, beholder de skjoldet som ejendom. Men de har før haft skjoldet to år i træk, men måtte aflevere det igen.

Holdet består af 25 mand. Der er mænd imellem, som snart kan holde 25 års jubilæum som gymnaster, der er mænd med skaldede isser. Men der er også rekrutter med, også helt unge drenge. De gamle kærnetropper giver dog foreningen et præg af støthed, sikkerhed og kraft, som virker opmuntrende og lover godt. Sangen lyder taktfast og med kraft. Det vil blive svært for nogen kreds at vinde skjoldet fra Bjergby.

Straks efter, at dette hold er draget ud, kommer Lødderup ind. Det er kun et lille hold i sammenligning med Bjergby. Der er 14 mand under ledelse af løjtnant Dissing. Deres leder har en fortræffelig kommando, man mærker her den militære uddannelse, men det er næsten synd, at dette hold kommer bag efter Bjergby, thi ved siden af disse fortrinlige gymnaster, giver Lødderupperne et noget trægt indtryk.

Nu kommer den største kreds, Galtrup, ført af sin flerårige lærer, Karl Søndergaard. 35 unge mænd kommer ind under sangen »Jeg vil værge mit land«. De har lunger, de folk, og de får dem fortræffeligt udviklede. Her er også ældre og yngre, gamle kærnetropper og helt unge drenge. Da holdet rykker ind, får man straks det indtryk, at de sagde: »Vi vil have skjoldet«. Og øvelserne viste, at de ville blive Bjergby en hård medbejler.

Vi kan ikke undlade at anstille en sammenligning. Her kan en landkreds stille med 35 gymnaster af hvilke mange har lang vej at gå til øvelseshuset. De holder øvelser om vinteraftenerne, skal gå hjem i mulm og mørke, tit i et rædsomt føre. Men de kan møde, de karle, derom vidnede deres gymnastik, og de kan tage fat med iver og interesse. Lad os regne, at disse 35 er

fra Galtrup, Ø. Jølby og Erslev sogne.

Hvad kan Nykøbing så stille? Byen har 3 gange så mange indbyggere som de 3 sogne tilsammen. Vi har brolagte gader, lygter på gaderne, ingen har ret langt at gå til gymnastiksalen. Men kan man her i byen få et hold på 20 deltagere, der vil møde nogenlunde flittigt, så er det stort.

Galtrup kreds har en fordel frem for de andre kredse, den nemlig, at de er kendt med huset. Det er deres daglige øvelsesplads. Vi har det indtryk, at denne fordel vil bringe dem sejren.

Med sang kom de ind, og med sang drog de ud – fulgt af rungende klapsalver.

Så kom Flade, 16 mand, ført af et ganske ungt menneske, vistnok kun 18–19 år gammel. Lige som P. Bjerregaard har han for at afhjælpe et savn taget en måneds kursus på Hadsten højskole, og også han har gode betingelser for at blive en dygtig lærer. Flade er en ældre forening, men størstedelen af gymnasterne er rekrutter fra i år. Det er et smukt lille hold, men kan ikke måle sig med Galtrup eller Bjergby.

Tilskuerpladserne er nu aldeles overfyldte, der er nok i nærheden af 1000 tilskuere. Af og til går en bänk itu, og skranken mellem gymnastikpladsen og tilskuerpladsen trykkes itu, der er uro. Stadig må tilskuerne opfordres til ro, men det er næsten umuligt at skaffe ro til veje.

Således er forholdene, da fru Madsen fra Vejerslev kommer ind med sit hold, 14 unge piger i hvide bluseliv og mørkeblå nederdele.

Hvad kvinderne savner i kraft ved siden af mændene, det har de i ynde. Der var noget særlig kønt og tiltalende over dette hold piger, og vi håber, at de ved deres fremtræden vil give et stød til at vække interessen for kvindegymnastik. Disse piger gør indtryk af, at bleg-sot eller lignende svagheder ikke kan bide på dem.

Uroen tiltager, trængselen bliver stærkere og stærkere, fru Madsen nødes til at afslutte øvelserne, før det var meningen.

Nu gøres der ophold, salen ryddes, og bænke bæres ud.

Morsø gymnastikhold, der blev nr. 1 ved skytte- og gymnastikfesten i Silkeborg 1908.

Øverste række fra venstre: Chr. Sandal, Skallerup – Poul Mark, Erslev – Jens Bukh, Bjergby – Johannes Riis, Vejerslev – Peder Ringgaard, Bjergby – en sjællænder.

Anden række: Peder Dahl Søndergaard, Galtrup – Jens Poulsen – Mikkel Roesen, Sejerslev – Rasmus Søndergaard, Galtrup – Thorvald Dinesen, Solbjerg – Laurits Ringgaard, Bjergby.

Tredie række: Drejer, Solbjerg – Karl Boll, Bjergby – Jacobsen, Tødsø – Svend Frøslev, Fårup – Hans Madsen, Tøving.

Fjerde række: Rasmus Krogh, Galtrup – Holger Østergaard, Jølby – Frederik Riis, Vejerslev – Jens Østergaard, Jølby. – Leder: Karl Søndergaard

Man venter på dommerne, men de skal have tid til at sammentælle karaktererne, det er et stort arbejde.

Imidlertid kommer madkurvene frem igen. Nu har gymnasterne fået appetit. Folk samtaler om gymnastikken, og der indgås vædsmål – om Bjergby-holdet beholder skjoldet, eller Galtrup vinder det.

Først henimod kl. 8 aften kommer dommerne, og resultatet forkyndes. Det lyder således:

Galtrup har sejret med 132,4, med antalspoint tillagt ialt 204,7 point.

Bjergby har nået 131,3, med antalspoint 200,8.

Vejerslev 105,8, med antalspoint 180,8.

Tødsø 102,6, med antalspoint 172,3.

Flade 94,7, med antalspoint 157,2.

Lødderup 94,6, med antalspoint 143,6.

Så fik Galtrup skjoldet for denne gang og kraftige leveråb i tilgift.

Bagefter var der livlig dans.

Denne afgørelse af dommerne i opvisningen 1903 skabte så stor splid mellem gymnasterne fra

Bjergby og Galtrup, at man nu, over 70 år efter, ikke kan tale om skjoldet, uden at ældre mennesker begge steder trækker sig tilbage – som bag et skjold. »Vi kan ikke rigtig huske – men det var os, der havde ret«. Det er næsten ordret det svar, man får begge steder.

Bitterheden var en overgang så stor, at en pige fra Ø. Jølby, der blev gift med en karl fra Bjergby, nærmest blev beskyldt for landsforræderi.

Sølvskjoldet, som den bitre strid stod om, var skænket af folketingsmand Knop, der i mange år var en af de ledende inden for

Morsø gymnastikhold, skytte- og gymnastikfesten i Fredericia 1921. Karleholdet blev nr. 1. Pigeholdet var blandt de 4 bedste.

Øverste række fra venstre: Augusta Hejde – Margrethe Hejde – Dorteia Jørgensen – Ida Kortbæk – Inger Overgaard – Johanne Blaabjerg-Møller – Kirstine Thomsen-Dam – Dam.

Anden række: Chr. Søndergaard – Andreas Ringgaard – Mikkell Mikkelsen – Peder Dahl – Jeppe Mark – Rasmus Søndergaard – Jakobsen – Peder Drejer – Hans Madsen – Peder Mark – Morten Poulsen.

Tredie række: Laurits Hyldig – Hans Odgaard – Sofie Jørgensen (leder af pigeholdet) – Maren Overgaard – Elisabeth Dahl – Karoline? – Karen Søndergaard – Barbara Jensen – Kirstine Søndergaard – Viggo Andersen – Niels Sandal Jakobsen – Jens Bukh (leder af karleholdet).

Fjerde række: Laurits Ringgaard – Jens Kristensen – Andreas Østergaard – Arent Odgaard – Kr. Møller – Johannes Mark – Niels Kr. Hangaard.

Morsø Skytte- og Gymnastikforeninger.

Hvornår den er indstiftet er ikke klarlagt. Men fra 1898 kendes skoldvinderne:

1898: Bjergby.

1899: Bjergby.

1900: Galtrup.

1901: Bjergby.

1902: Bjergby.

1903: Galtrup.

1904: Galtrup. Bjergby deltog ikke i opvisningen.

1905: Galtrup. Bjergby deltog i opvisningen og blev nr. 1, men

ville ikke deltage i konkurrencen om skjoldet.

Galtrup havde således vundet skjoldet til ejendom, og i dag hænger det på Galtrup ungdomsskole.

Det er et bevis på, at vel er konkurrenceidræt sund, men kampe om pokaler kan skabe uoverstigelige grænser, som det kan tage flere slægtled at bryde. Morsø Gymnaster gik herefter helt væk fra præmier. Man deltog for fornøjelsens og sportens skyld i de efterfølgende opvisninger, der efter

1921 foregik som sommerstævner i Præstbro.

Morsø gymnasterne deltog også i de store landstævner, som Skytte- og gymnastikforeninger afholdt.

Første gang var i 1901 i København. Der havde været en del tvivl, om Mors skulle stille et hold. Udgifterne var store, og man var heller ikke sikker på, at der kunne stilles et hold, der var dygtig nok. Men det lykkedes at skrabe både penge og et hold sammen.

Dagen kom for den store opvisning, og Morsø-holdet mødtes i omklædningsrummet, man manglede kun fløjmanden.

De øvrige hold gav opvisning i trikot og snævre benklæder. Morsø holdet var i vide benklæder og dito skjorter, en håbløs gammel-dags påklædning, mente de selv. Hvad skulle der gøres? Man enedes om at smøge ærmerne op, det ville give et kækt indtryk var den almindelige mening.

Der var afsat 20 minutter til hvert holds opvisning. Der skulle startes præcis og sluttes præcis. – Tidspunktet for holdets opvisning kom – ingen fløjmand – nervøsiteten var stor, dørene gik op til opvisningsrummet, man måtte hurtigt lave om på rækkefølgen i indmarchen, derved spildtes der ca. 5 minutter. Gymnasterne, der var uvant med opsmøgede ærmer, var nervøse, og det blev ikke bedre af, at ærmerne faldt ned på skulderen, når armene var i vejret, og når armene var nede, faldt ærmerne ned over hænderne. De 5 minutter, holdet var bagefter, skulle indhentes, så tempoet blev skruet op. Det hjalp ikke på ner-
verne. Resultat: møgskidt!

Et københavnsk blad, der omtalte opvisningen, skrev: »Og så kom slagtersvendene fra Mors«.

Det var ikke nemt at rejse hjem til Mors efter dette nederlag.

Men denne skuffelse knækkede ikke Morsø-gymnasterne. Tværtimod, der blev i de følgende år arbejdet ihærdigt i alle kredse. Gymnasterne mødte flittigt op i forsamlingshusene, der som oftest var kolde og uhensigtsmæssigt indrettet til gymnastik. Der var ingen bademuligheder – ofte måtte gymnasterne tilbagelægge mange kilometer, til fods, ad mørke og tilsnævede veje, men viljen til at opnå et godt resultat var tilstede i alle kredse.

Resultaterne udeblev heller ikke. Således opnåede Morsø-holdet at blive nr. 1 i dygtighed og nr. 3 i den samlede stilling ved Skytte- og gymnastikforeningernes landsstævne i Silkeborg 1908.

I 1921 var der landsstævne i Fredericia, heri deltog et pigehold

og et karlehold, sammensat fra alle kredse på Mors.

Det havde i mange år været et savn for gymnasterne, når de deltog i større stævner, at de ikke havde en fane at samles under. – Tømrer R. Søndergaard, Ø. Jølby, gik i spidsen for nogle mennesker, der samlede penge ind, så det blev muligt at købe en fane. Den blev indviet ved en festlighed i Galtrup

den 4. juli, og de to hold fik den med til stævnet i Fredericia.

De 24 unge piger, under ledelse af Sofie Jørgensen, kom blandt de 4 bedste hold. Karleholdet, der talte 24 af Morsøes bedste gymnaster, var under ledelse af Jens Buch, Flade. De udførte deres øvelser så godt, at holdet blev nr. 1 af samtlige deltagende hold.

Morslands historiske museum

Af P. C. O. Nørgaard.

Det arkæologiske arbejde i 1974.

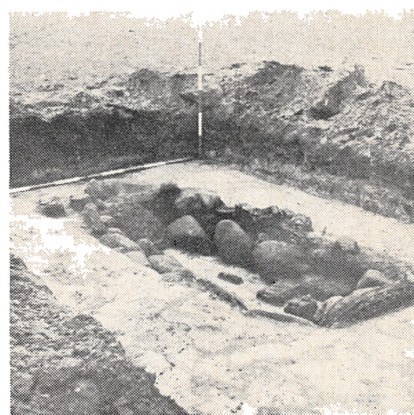
Igen i år har museet været hos Arne Sandahl, Bjergby, for at undersøge en overpløjet gravhøj. Man fandt en såkaldt stendyngegrav, der indeholdt en fin flintedolk og 2 hjerteformede pilespidser af flint. Graven må dateres til yngre stenalder, ca. 3500 år gammel. Også i den kommende sæson må vi se at komme op til Arne Sandahl, idet han har endnu en overpløjet høj, hvor markredskaberne stadig støder på sten.

Fra en anden lokalitet i Bjergby har museet fået en værdifuld genstand, et velbevaret lerkar fra jernalderen. Det blev fundet i Svend Erik Nielsens sandgrav af tre drenge. En nærmere undersøgelse på stedet godtgjorde, at der ikke fandtes mere.

Hos Frede Søndergaard, »Ny Ørndrup«, har vi undersøgt en stensat grav, der var meget interessant. Der fandtes igen gravgods udover et lerkarskår; men der fandtes 2 velbevarede menneskekranier – et i hver ende af graven. Altså en dobbelt begravelse, noget, der er meget sjælden. Endvidere var der lagt knogler ind ved stene på gravens yderside. Om disse knogler er fra dyr eller mennesker er endnu ikke afgjort. Når

kranier og knogler var så velbevarede skyldes det, at der til gravens opbygning var brugt en del kridtsten. Hvor knoglerne har ligget op mod kridtet, var de velbevaret.

Hos billedhugger Erik Heide, Flade, har vi undersøgt en overpløjet gravhøj. Her fandtes en såkaldt rammegrav, sat af træplanke. Selve træet sås som et ganske tyndt lag i jorden. Graven indeholdt 12 ravperler. Da der ingen redskaber fandtes i graven, er dateringen lidt usikker, men må nok henregnes til enkeltgravskulturen, ca. 4000 år gammel. I højens sydlige yderside fandtes en urne fra yngre bronzealder. – Foruden brændte knogler indeholdt den to bronze-fingerringe og en dragtnål.

Graven fra »Ny Ørndrup«.

Under urnens bund lå en uforarbejdet ravklump.

For museet har Ringkøbing Svømmedykkerklub besøgt øen for at søge i fjorden udfor Agerø efter en formodet oldtidsbåd. Flere stedkendte fiskere har gennem årene under gunstige vejrforhold bemærket en genstand på fjordbunden. Det kan formodes at være en oldtidsbåd eller lignende. Den dag, dykkerne var her, var det desværre pålandsvind på stedet,

hvor man skulle søge, og vandet var meget urent og sigtbarheden lig nul.

Når dykkerne nu var kommet herop, tog vi om på vestsiden af Mors, mellem Dragstrup og Tæbring, for at undersøge Damsgårds ladeplads, som findes afmærket på et kort fra 1807. Her var sigtbarheden i vandet god, og man fandt også pladsen, men der var ingen genstande tabt.

Sådanne ladepladser kan undertiden give gode fund.

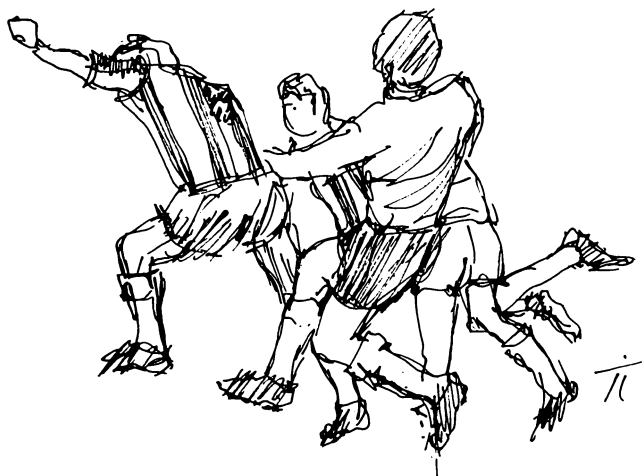
Svømmedykkerne kommer senere for at gøre undersøgelser ved Agerø.

Foruden omtalte fund har museet foretaget nogle mindre undersøgelser og besigtigelser. Fra museets side vil vi gerne rette en tak til alle, der har givet meddelelse om jordfundne oldtidslevn og for interesse, hjælp og imødekommenhed under vore undersøgelser.

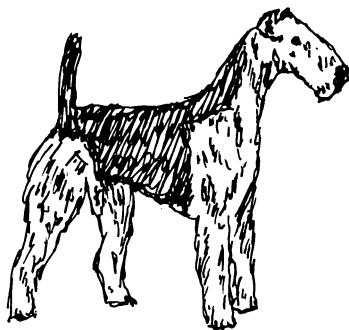
Hunden der elskede fodbold

Af Erik Damgaard Rasmussen.

I begyndelsen følte jeg en overvældende trang til at tage hatten af, når jeg mødte den på gaden. Den bevægede sig i adstadigt tempo langs fortovs-kanten og så på sine medtrafikanter med et blik, som både rummede overlegenhed og ransagelse.

Hen til fodgængerovergangen – så den ikke til venstre først? – eller var det blot en tilfældighed? Efter sekunders tøven fortsatte

Fodboldhunden »King«

den over gadens striber og nåede det andet fortov i sikkerhed.

Tror De på reinkarnation – genfødsel? Nå, ikke.

Efter mine første møder med hunden i Limfjordsbyen Nykøbing var min personlige tvivl i så henseende ved at vikle. Jeg har heller aldrig kunnet forlige mig med, at vi skulle genopstå og leve et nyt liv som bryggerhest, boaslange eller gemse.

Som hund ville det nok være noget helt andet. Navnlig efter mødet med hunden, man gik og havde lyst til at hilse på, men som aristokratisk passerede én på gaden med tillukket mine, var jeg ikke mere så sikker på, at reinkarnation lå uden for mulighedernes grænse.

Zoologer og andre videnskabsmænd har gang på gang fortalt, at man aldeles ikke kan drage paralleller mellem dyrs og menneskers

»ansigtsudtryk«. Jeg ved da udmærket godt, at pekingeseren ikke er en lille arrogant fyr, men i virkeligheden er levende og modig som en løve. Også at boxeren er godmodig og legesygt trods sit bistre udseende. Men jeg ved også, at hunden med årene kommer til at ligne sin herre. Eller er det omvendt?

Helt logisk kan man forklare, at en hund færdes på vante steder, selv om dens herre ikke er med, men hvad skal man så sige om en hund, som får selvstændige interesser helt uden for hundeverdens områder? Om en hund, der går til fodboldkamp på et stadion, hvor dens herre ikke ville drømme om at sætte sine ben?

Sådan en hund har jeg mødt, men jeg vil ikke fortælle Dem, hvem dens herre var, for De tror jo alligevel ikke et ord af det. Alligevel kan jeg, om fornødent, skaffe adskillige vidner på hun-

dens mærkelige færden og alarmende reaktioner.

Først må det vel være på sin plads at præsentere »King« (jeg har selv givet hunden dette navn som det eneste, der nogenlunde passede til den). Pudsigt nok kendte mange hunden, men ingen vidste, hvad den hed. Den var en vaskekægte Airdale-terrier, kraftig med smukke black-and-tan aftegninger og med velstillede ben. Og så disse helt usandsynlige øjne, som skiftevis udtrykte ligegyldighed, overbærenhed, kritik eller direkte interesse. Efter at »King«s og mine veje jævnligt havde krydset hinanden i nogle måneder, kunne den præstere et lille venligt blink, som fik det til at løbe mig koldt ned ad ryggen og få hånden i en helt automatisk bevægelse op mod hatteskypgen.

Et fascinerende dyr. Lidt uhyggeligt i begyndelsen. Byens folk havde vænnet sig til dens færden og betegnede den som »klog« og »godt dresseret«. Det sidste var nu helt ved siden af, for den hund gik så afgjort sine egne veje.

»King«s store lidenskab var fodbold.

Ikke sekunda-kampene, men kun opgøret mellem byens førstehold og de skiftende modstandere. Og den gik aldrig fejl af disse kampe. Uvilkårligt kom man til at tænke på, om den måske læste aviser eller kunne tyde plakaterne!

Venlige mennesker fortalte mig, at »King« tilhørte en adstadig, ældre dame, som aldrig i sit liv havde stiftet bekendtskab med fodbold. Sportsentusiasterne tog hundens nærværelse på stadion som en selvfølge. Det skulle vare noget, før jeg kom så vidt.

Kort før en kamp begyndte, smøg »King« sig under tælleapparatet og gik værdigt op på tribunen, hvor den hoppede op på en bænk og satte sig. Den kiggede undersøgende på de andre tilskuere, som åbenbart ikke aftvang den synderlig interesse.

Så snart dommerens fløjte lød nede på grønsværen, fulgte hunden spillets gang med dybeste interesse. I begyndelsen regnede jeg med, at den – efter almindelig hundeskick – snart ville søge andre steder hen. Men den blev der. En

gang sprang den dog ned og fandt sig en anden plads. Jeg opdagede, at et par kraftige mænd havde sat sig på bænken foran og derved taget udsynet fra den. Det er den slags ting, der kan få en til at svælge hørligt!

Hvor meget »King« fik ud af fodboldspillet, tør jeg ikke udtale mig om. Det er imidlertid en kendsgerning, at den ved en enkelt lejlighed viste samme nervøsitet, som griber enhver lokalpatriot, når det går hjemmeholdet dårligt. Nykøbing var helt på hælene, og målene raslede ind hos os. Efter at have drejet sig lidt uroligt på bænken, løb hunden ned på banen. Nu bliver der ballade, var min første tanke. Ingen stillede sig i vejen for »King«, som anbragte sig i græsset et par meter bag Nykøbings mål. Der blev den siddende, til kampen var forbi. Så rystede den sig som en meget våd hund og forlod stadion uden at se sig om.

Nu kan man naturligvis påstå, at jeg har været under indflydelse af en meget livlig fantasi, når jeg har kunnet få så meget ud af et

hundeblik. Tilfældet ville imidlertid, at jeg fik afgørende beviser for, at det hele ikke var helt ved siden af.

Til en fodboldkamp var jeg ledsaget af en udenbys ung dame, der faktisk var yderst attraktiv.

Kort før kampen begyndte, rykkede hun mig i ærmet og sagde med rystende stemme: »Kan du ikke få den hund til at lade være med at *stirre* på mig!«

Jeg rettede blikket mod »King«, der sad et par bænke foran os. – Minsandten om ikke hunden gloede på den unge skønhed! Ethvert forsøg på at nidstirre terrieren var forgæves, og kun dommerens fløjte reddede os fra en pinlig situation.

Da vi forlod stadion, smøg »King« sig tæt forbi min ledsagerske, den standsede op lidt foran os, vendte sig og kiggede anerkendende på hende. Så drejede Det var livet om at gøre at kom den hovedet om mod mig.

Min salighed – hunden blinkede med det ene øje!

Og så var det, at jeg tog hatten af.

Dagen...

Hvorfra dagen kommer,
og hvorhen den går,
vinter, forår, sommer,
klarer efterår.

Vinterdag har kulde
hård som kamp og flint.
Vår, den underfulde,
fjerner dog hver splint.

Forårsdag med grøde
kalder livet frem,
skin som morgenrøde,
bud fra lysets hjem.

Sommer modner frugten,
arbejdsdagens løn.
Standses du i flugten,
bed til Gud en bøn.

Efterår har storme,
dog med sol og vind
bedst sig livet forme
kan ved ydmygt sind.

Tak for dag beskåret.
Tak for vårens bud.
Tak for hele året.
Takken er til Gud!

Niels Pedersen Sandal.

Historier fra det gamle Nykøbing

Af Axel Mathiassen

Når jeg skal skrive om jul på Mors, så må det blive min egen jul, det kommer til at omfatte.

Lillejuledag begyndte altid med risengrød med kogt øl og pudder-sukker, en væmmelig spise, men ned skulle det, ellers fik vi ingen gaver.

Klokken 2 kom vi hen at sove for at være udhvilede, til vi skulle vises frem i kirken kl. 4 – den eneste gang, far og vi kom i kirken. Vi kom ikke for tidligt, men gerne for sent, så de fleste kunne se avlen marchere op ad kirkegulvet.

Sådan tænker jeg tit, når jeg lillejuleaften ser visse mennesker komme gående med avlen.

Når gåsen og det, der hørte til, var sat til livs, sang vi af fuld hals de kendte salmer og sluttede med »Højt fra træets grønne top«. Det gik som kær i hjul. For gaverne var jo det vigtigste denne aften.

Juledagene kan jeg ikke erindre noget om. De gik som andre søndage.

Det, der i næste omgang betød noget, var juletræet i håndværkerforeningen – noget helt for sig

selv. Far, Øberg Pedersen, Laurits Larsen, værkfører Lausen og den tykke maskinmester på slagteriet skulle pynte træet. Formanden, Ettrup og Søren Larsen deltog ikke, for de skulle styrke sig til aftenens strabadser. Ettrup ledede aftenen. Søren og hans viv, Emilie, var hovedkræfter i aftenens højdepunkt, opførelsen af »Den lille pige med svovlstikkerne«. Fru maler Jensen var iscenesætter.

Når poserne var delt ud, var der pøser og andre godter til børnene. Juletræet i Håndværkerforeningen var højdepunktet for min jul.

Nytårsløjerne deltog jeg flittigt i sammen med Anton, Frede og mange andre drenge. Enkelte gange måtte vi jo stille oppe hos »Sategale Korsegaard« til afstraffelse, når han syntes, løjerne var for grove. Men det endte som regel med tre rap af spanskrøret og en formaning om at være søde resten af året. Hvilket vi selvfølgelig også var. På vej hjem til »Solhjem« på Gasværksvej kom vi jo forbi restaurant »Brohuset«. Her kunne vi høre Urbrandt, Krogsgaard og vore forældre sidde og more sig over vore meriter. Det foregik som regel over et spil Bollanche.

Når vi sidder sådan en juleaften sker det, at man tager et eller andet tilfældigt julehæfte frem. Så skal der læses om turen på søen og

sømænden, der kom hjem. Kan det så ikke være lige så sjovt at sidde og læse nogle historier om gamle morsingboer?

Ja, jeg kunne jo da fortælle den om jagturen i Lødderup.

I kender jo nok den gamle sparekassedirektør Sørensen, billedhugger Velande, Vestergade, og sadelmager Søren Kjeldsen. De var en tidlig morgen på jagt ude i »Markmølle«s kjær. Da der var gået et stykke tid, savnede man sparekassedirektøren. Man fandt ham ude i mosen, siddende i dynd til navlen. Han råbte efter hjælp. Velande sagde til ham: »Hjælp dig kan jeg inte – men jeg kan lindre dig smerten«. Hvorefter han hævede bøssen og fyrede et skud hen over hovedet på Sørensen. – Man havde ikke tænkt sig, at den gamle sparekassedirektør kunne komme så hurtigt oven vande, som det skete.

Nu vi taler om vand, synes jeg, vi skal have denne lille historie med – om turen til Fur.

Min far gav sig meget af med at bygge molerværker. Det år, molerværket på Fur blev bygget, var fjorden tillagt af is. En så nem og billig transportmulighed lod min far ikke gå fra sig. Hver dag kørte far med svende og tømmer over isen. De fortsatte troligt den ene dag efter den anden, og der var

såmænd ingen, der tænkte på, at det kunne blive forår.

En dag, de var midt fjords, opdagede »Tykke Nielsen« (»Tynde Fatter«), at isen gyngede bag bilen, og han sagde til far: »Hør Mathiassen, se nu at få stoppet, for æ is den gynger!« Far svarede: »Nej, Nielsen, herude skal vi ikke ha' stoppet, for så går vi igennem og ned til de andre torsk!« Han fortsatte med speederen i bund, indtil de var i nærheden af Fur. Her, en ca. 20 meter fra land, gik morkabikken til bunds med alle mand. De sad dog med hovedet over vandet. »Så, mine herrer, nu er vi da i alle tilfælde fælles om at svømme i land«.

Jeg ved ikke, hvorledes det gik til, men i land kom de da. De fik tørt tøj på og masser af brændevin. En flaske kostede ikke mere end 8-9 kr. dengang. Så de havde såmænd ikke tabt modet.

Far kørte altid i en Fordvogn. Han mente, at det var den bil, der bedst kunne tåle strabadserne. Jeg skal love for, at fars biler kom ud for lidt af hvert. Jeg kan huske en gang, vi havde været på Skarrehage Molerværk for at arbejde. Det var koldt og blæsende, så der skulle lidt brændevin til for at holde varmen. Det kan ikke siges, at det var ene afholdsfolk, der var i bilen, da de kørte hjem. Og i svinget ved Hesselbjerg-købmanden havde de nok lidt rigelig fart på. I stedet for at tage svinget på den normale måde, kørte de gennem den trekant, der dannes af en telefonmast og dens skrånstiver. – Der var lige plads til, at bilen kunne komme igennem, men kalechen blev hængende. Manden på bagsædet udbrød forskrækket: »Åh, Mathiassen!« Hvortil min far svarede: »Hov, Nielsen, det skal du ikke ta' så »nyw«. Vi kører den samme vej næste gang, vi skal herud. Kalechen bliver jo hængende herude«.

Den fine, gamle kong Christian d. 10. var engang på besøg her i byen, og som noget helt uhørt kørte han i bil gennem skoven ad midtergangen. Det var ellers på det strengeste forbudt så meget som at tænke på at cykle ad denne borgerskabets hellige spadseresti.

Men Anton Kjeldsen, Frede Lirt, Tilje Lind og så mig som chauffør syntes, at der var så meget kongeligt over os, at vi også skulle køre i bil gennem midtergangen.

Vi kørte med højt humør, og flaget var hejst agterude i bilen. Men ak – vi mødte den gamle barber, der havde forretning der, hvor nu sparekassen ligger. Han var ude at gå med sin hund – den måtte vist lade livet ved vores farefulde færde. – Det var jo en forfærdelig katastrofe. Det kostede en del snak og forhandlingsevne at få denne affære til at glide.

Nu jeg har nævnt navnet Anton Kjeldsen, vil jeg fortælle historien om den gang, jeg var i Frederiksværk.

Der var han jo rejst til og blevet overingeniør eller tegner – eller hvad han nu ellers er derovre på Frederiksværk Stålværk.

Da jeg kom til byen, kunne jeg se, at der var noget særligt på færde. Overalt vejede der flag, og den første, jeg mødte, var en, der kendte mig. Det var Østerholm, hans far havde været urmager i Nykøbing. Han sagde: »God dag og velkommen, Mathiassen. Skal du hen og hilse på dit bysbarn, Anton Kjeldsen? – Værket skal i dag indvi en stor kran, som Kjeldsen har tegnet og bygget«.

Jeg traf også Anton, og han sagde: »Du skal med op i kranen og se, hvor fint den virker«. Da vi var kommet op i kranen, så jeg en masse herrer, der alle var i kjole og hvidt. Mange havde al den tingeltangel og ordner og kors, man kunne begære. Det var den højtidelige indvielse af kranen, jeg var kommet til at overvære.

Så siger Anton til mig: »Ved du hvad, Axel, nu skal vi prøve kranen. Den skal løfte så og så mange tons gloende jern over i den store ovn, hvor det skal laves til jernstænger. Hvis jeg har regnet rigtigt, er det godt. Hvis ikke, nå ja, så ender vi i det gloende jern. Men vi to har jo før fulgtes ad gennem tykt og tyndt«.

Jeg var bange, for jeg kendte intet til Antons evner på dette område og havde mest lyst til at komme ned igen. Men det blev der

ikke tid til. Kranen begyndte at arbejde, den rystede og knagede, men holdt dog til styrkeprøven. – Så sagde Anton: »Så, nu har vi sikret os en dejlig aften. Vi skal have masser af fersk røget laks, det kan du jo godt lide, ikke osse, Axel?« »Jo«, sagde jeg. »Men laks skal nydes uden at man har en tjener med en tallerken stående bag sin stol!«

Jeg ved ikke, hvor mange af jer der kan huske »Holger Guld tand«? Han var manden, der kunne lave det, andre ikke kunne! En af hans bedrifter var at hæve en galease, eller var det et jernskib? der var sunket for enden af dampskibskajen. Det var jo ikke så godt, for så kunne Forenede Dampskibsselskabs både jo ikke komme ind og blive losset af »Marius Dampskibsdrejer«. »Holger Guld tand« fandt på råd. Han fik fat i nogle folk, der førhen havde været dykkere for østerskompagniet. De gik ned, fik tættet lækagen, lagt låg på – og jeg ved ikke hvad.

»Holger Guld tand« satte en pumpe til og tømte skroget for vand, og en lufthistorie blæste luft ind i skroget. Folk troede, at nu var »Holger Guld tand« da blevet helt tosset.

Han stillede også noget stillads med taljer op, og efter nogen tids forløb begyndte han at hejse. Og skibet kom til syne.

Der var ikke truffet nogen aftale om, hvad »Holger Guld tand« skulle have i betaling. Og da det gik så let, blev der kun tilbudt et lille beløb. Så sagde – jeg tror det var Svend Julle: »Holger – ta' æ prop a' og la' æ vand kom ind igen«.

»Det er i orden – det gør vi«, sagde »Holger Guld tand«. Og vuptigine, så lå skibet igen på havnens bund.

Så blev der opnået enighed om en anstændig dagløn for bjærgningen. Holger Guld tand satte igen pumperne i gang og op kom skibet og blev slæbt om i Sønderhavn.

Jeg kan huske den eneste gang, hvor mit højtærede parti, Det konservative Folkeparti, har haft en virkelig fin kommunal valgsejr.

Det var i konsul Gram og direktør Spangsbjergs tid. De kon-

servative medlemmer af valgbestyrelsen sad i Håndværkerforeningen og talte stemmer, så det raslede, hu hej vilde dyr. Det her var vel nok godt!

Kl. 4 om morgenen kom far hjem og vækkede mig: »Axel, du skal til Skarrehage til Christian Petersen og fortælle, hvor godt det er gået vort parti«.

Jeg har vel været en 14–15 år dengang, men ikke desto mindre fik jeg fat i Forden og kørte til Skarrehage. Det var en tur på ca. 25–30 minutter. Jeg syntes, det var for lang tid og besluttede derfor at ville køre hurtigere hjemad. Men det endte med, at jeg i Alsted kørte lige ud i Vestergaards andedam. Bilen lå med bunden i vejret. Jeg kom op, drivende våd og med andemad klistret i håret og tøjet. Selv om jeg var meget forknytt, fik jeg dog ringet hjem til far og fortalte ham om det skete. »Nå – la' den nu ligge, til det bliver lyst, så kommer jeg ud og ser på den«.

Straks om morgenen opsøgte han Thorsted og sagde: »Vi var ved at handle om den her gamle Ford. Vil du stadig ha' den og stå ved, at du ta'r den i bytte, som den står og går, så køber jeg den her 29'er«. Thorsted sagde ja, og handelen blev besejlet henne på »Landmanden«. Først da fik Thorsted at vide, at bilen, han skulle have i bytte, lå ude i Vestergaards andedam.

Der skulle en del kaffepuncher til for at få den handel til at glide ned.

Min far var med til at bygge Sallingsunds første færgeleje. Pælene til bolværket blev slået ned med en af de gamle rambukke, hvor man trak i en snor, som udløste jernklodsen.

Far havde lige fået et vældigt fint gebis hos tandlæge Jacobsen. Det havde kostet over 40 kr. En dag, han stod ved arbejdet med pænedramningen, kom han til at nyse. Det nye, fine gebis røg ud af munden på ham og over på en af pælene. I det samme faldt klodsen ned. Gebiset blev hamret fast i pælen.

Det var i mange år en familiefornøjelse, når vi sejlede over med færgen, at få øje på det fine og dyre gebis.

Nå, men nu synes jeg, vi skal holde op med de historier og komme tilbage til det Nykøbing, vi oplever i dag.

Det er faktisk dejligt at få besøg af turister – og også af mennesker, der har levet en del af deres liv heroppe og som elsker Legind Bjerger og alt, hvad der er vidt besungen. Mange er fortørnet over, at vi nu ødelægger skoven med denne her vejbane. Det kan man sidde og høre de mennesker tale om, som ikke har prøvet at leve med denne overfart. Under et møde, hvor der var mange københavnere til stede, taltes der meget om denne ødelæggelse af Legind

Bjerger og hvor pragtfuld sejlturen over sundet var.

Jeg tillod mig at sige: »Ja, men når I nu så godt kan lide sådan en sejltur, kunne I så ikke, tværs over Lyngbyvej, lave en rende med vand, helst et par kilometer bred. Her kunne I sejle over, hver gang I skulle ind til byen. Og tak – det er lige 12 kr. hver gang! – Det kunne I ikke tænke jer – men det er jo sådan, vi har det«.

Men én ting har vi, som ikke engang københavnere har: parkeringspladser!

Nu vil jeg ønske jer en rigtig glædelig jul, noget godt at spise og en festlig afslutning på året.

Morsø Lokalhistoriske Arkiv

Morsø lokalhistoriske Arkiv er en institution under Morsø kommune, og efter foretagen rationalisering sorterer det direkte under det kulturelle udvalg. Den gamle arkivbestyrelse er således nedlagt, det søges erstattet af et koordinationsudvalg bestående af formanden for det kulturelle udvalg, skoledirektøren, overbibliotekaren, formanden for museets bestyrelse og en repræsentant for historisk samfund.

De faste medarbejdere er:
fhv. lærer Dinsen,
pedel Holch Andersen og
fhv. rektor Brudsig (daglig leder).

Til støtte for disse er nedsat et kontaktudvalg med 1–2 repræsentanter for hvert sogn på øen. Dette udvalg har været arkivet til stor hjælp, og vi bringer det vor bedste tak.

Indsamlingen af arkivalier er gået så godt, at det har knebet arkivet at holde trit med registreringen af det indsamlede materiale. Men arkivet vil være meget taknemmelig for indlevering eller testamentering af nyt materiale. En særlig tak skal her lyde til gamle morsingboere, der har vist arkivet stor interesse ved mange indleveringer og meddelelser.

Benyttelsen af arkivet har i det forløbne år været voksende, både privatpersoner og foreningsrepræ-

sentanter har søgt oplysninger både i det egentlige arkiv og i vor store avissamling.

En i foråret afholdt udstilling var særdeles velbesøgt og gav samtidigt arkivet meget nyt materiale. Til udstillingen var knyttet filmforevisninger af lokale film, og vi bringer socialudvalget vor bedste tak for støtte til, at disse film også kunne fremvises på pleje- og alderdomshjem på øen. Vi tror, det var til stor glæde for mange ældre mennesker.

Nævnes skal også, at vi har haft stor glæde af vor båndoptager, og arbejdet med den vil blive fortsat i det kommende år. Kommende slægter vil her kunne høre forfædrenes stemmer og deres beretninger om livet med dets arbejde, glæder og sorger.

Vi håber på fortsat støtte til arkivets arbejde, og at man i stedet for at tilintetgøre afleverer materiale, der kan fortælle om Mors før og nu; billeder, levnedbeskrivelser, skøder, testamenter, matrikelskort, skudsmålsbøger o. s. v. o. s. v.

Arkivets adresse er: Håndværkerforeningen, Algade, 7900 Nykøbing Mors. – Åbningstiderne: mandag, tirsdag, onsdag og torsdag kl. 15–17. – Telefon (07) 72 02 82.

I oktober 1974.

Brudsig.

Hvor lå dette hus, hvem er personerne og hvornår er billedet taget ???

Morsø Lokalhistoriske Arkiv mangler oplysninger om dette billede – kan nogen hjælpe os?

Adressen er: Morsø Lokalhistoriske Arkiv, Håndværkerforeningen, 7900 Nykøbing Mors.

Alle er velkommen til at aflægge arkivet et besøg i åbningstiden: mandag, tirsdag, onsdag, torsdag fra kl. 15 til kl. 17. Tlf. 72 02 82.

Optog af Morsø Afholdsforening

Arkivet vil gerne have oplysninger om, hvornår denne begivenhed fandt sted. Det må være efter år 1900, for det år opførte Chr. Møgelvang sin ejendom, der ses i forgrunden. Modsat ses værtshuset »Sønderherred«, der fra 1890 til 1907 ejedes af Christian og Ane Dorthea Nielsen.

Christian Nielsen, f. 1836, d. 1901

Ane Dorthea Nielsen, 1839–1917

Nygade 1885

Midt i venstre side af gaden herredsfogedkontoret. I baggrunden ses apoteket, som Teilmann Friis ombyggede og tildels fornyede i 1890.

Frederik Vestergård med familie i herredsboligens have. Han var fra 1878 til 1886 byens og øens politimester, dommer, herredsfoged og borgmester. Hans årlige løn var 5.200 kr.

Erslev bryggeri ca. 1909

*Fra venstre: Maren Søgård, Mari-
ane Bjerregård, Peter Bjerregård,
Folmer Bjerregård, Andreas Nør-
gård, Rasmus H. Krog, Elisabeth
Bjerregård, Ane Bjerregård, P. C.
Bjerregård og Kr. Riis.*

Venbjerggård i Bjergby 1902

Fra venstre: Søren Nielsen, Poul Håning, Jens Nikolaj Jensen, Peder Pedersen (Ellekjær), Peder Sandal, Niels Sandal, Mette Sandal og Line Bertelsen.

Her var byens yderste punkt – Dueholm å – indtil landsognet i 1902 blev indlemmet i byen.

Gade Nykø

Håndværkerforeningens have

Asylgade.

Morsø Lok

MANDAG – TI

Telefo

eder Mors

Algade ca. 1888

Algade ca. 1902

Algade ca. 1906

iske Arkiv

3 - TORSDAG

0282

Gadebilleder fra Nykøbing Mors

*Havnegade omkring
århundredskiftet*

*Strandvejen omkring
århundredskiftet*

*Østergade omkring
århundredskiftet*

Dagvognen Nykøbing - Karby

En beskrivelse af en tur fra Nykøbing til Hurup og retur i juli 1914 giver et indtryk af besværlighederne dengang.

Rejsen tog sin begyndelse kl. 11 aften fra Nykøbing posthus i den kendte gule dagvogn. Den blev kun sparsomt oplyst af en osende og stinkende petroleumslampe. Vi var to passagerer, og vi forsøgte i begyndelsen at få en samtale i gang, men det lykkedes ikke på grund af larmen fra de jernbeslåede hjul. Det var ikke til at høre, hvad der blev sagt. Læse kunne man ikke, lampen osede mere end den lyste. Sove var umuligt på grund af den stærke rysten og de hårde træbænke. Der var ikke andet at gøre end at sidde og stirre ud i mørket.

Kl. 2 ankom vi til Karby. Her var der ophold til kl. 7 morgen. Fortumlet og ør i hovedet af den lange rystetur ønskede jeg at komme i seng og henvendte mig på hotellet. Men ak, der var ingen plads. Der var ikke andre udveje end at sætte mig ind i vognen igen og prøve på at få lidt søvn på de hårde træbænke. Det blev nogle lange timer. Kl. 5 $\frac{1}{2}$ gik jeg igen til kroen for at få en kop kaffe. Det lykkedes også efter ca. en times venten. Kl. 7 morgen startede vognen mod Næssund, som vi sejlede over i en meget lille båd. Vi blev gennemblødt af bølgesprøjt. Turen fortsatte derefter med vogn mod Hurup, som vi nåede kl. 8. Denne rejse på 4 mil tog altså 9 timer.

I Hurup var der 4 timers ophold. Vi tog fra Hurup kl. 12 middag og nåede Nykøbing kl. 4 $\frac{1}{2}$. Rejsen på de 8 mil var tilendebragt på 17 $\frac{1}{2}$ time.

Øverste billede: Flade post, Niels Kristian Andersen og hustru.

Midterste billede: Andersen i samtale med post Ør (kørende post til Øster Assels) og kommis Folke (i den hvide jakke), han var hos købmand Fårtoft.

Nederste billede: Dagvognen Nykøbing-Karby.

Arbejdere og funktionærer på N. A. Christensens jernstøberi 1932.

Til søs under første verdenskrig

Mit navn er Anton Sørensen, og jeg er opvokset i Nykøbing omkring ved århundredskiftet. Som 14-årig kom jeg ud at sejle, det var i 1908, først med småbåde i Limfjorden. Men allerede året efter var jeg på langfart, oplevede at se og besøge mange lande i Europa, Amerika og Asien.

Da første verdenskrig udbrød i 1914, var jeg om bord i en damper på vej til Indien, derfor oplevede jeg ikke den spænding og uro, der var i Europa. Det var først, da vi ca. 1/2 år efter kom hjem til Danmark, at vi oplevede den stærke spænding, krigen havde medført. Blev vi inddraget i krigen, eller ville det lykkes at holde landet udenfor det store ragnarok. – Danmark blev skånet for krigen, men vi sømænd oplevede den i al sin gru.

Jeg skal her fortælle om mine oplevelser i de 4 krigsår, hvor jeg sejlede vandet tyndt i de europæiske farvande.

Februar 1915 begyndte tyskerne u-bådskrigen. Der blev udsendt en erklæring om, at engelske, franske og russiske skibe ville blive sænket uden varsel. Samtidig blev der offentliggjort en liste over varer, det var forbudt de neutrale landes skibe at sende til England, Frank-

rig og Rusland. De skibe, der overtrådte forbudet, ville blive ført til Tyskland som prise, og de forbudte varer blive konfiskeret.

I det første krigsår blev vi ofte standset af tyske u-både. Mandskabet derfra undersøgte skibet. – På en enkelt rejse til England blev vi standset 6 gange, og hver gang undersøgt. Vi havde ikke på denne rejse forbudte varer om bord, så det var fredelige besøg, vi havde. Tyskerne ville gerne have aviser, tobak og spiritus, men bestik-ke dem med disse varer, så de lod være med at undersøge skibet, var utænkeligt, men fik de noget, lod de være med at bringe uorden i lasten. Da vi blev standset 4. gang, var vor beholdning af spiritus og tobak sluppet op, og jeg skal love for, at vor last blev endevendt. Det var et mareridt at få losset, da vi endelig nåede engelsk havn. – Det tog flere dage at få varerne sorteret ud til de forskellige modtagere.

3 gange i det første år blev det skib, jeg sejlede med, opbragt af u-både og ført til Tyskland, hvor de forbudte varer blev konfiskeret. Derefter fik vi lov til at sejle med restlasten til vor bestemmelsehavn.

Disse forholdsvis fredelige tilstande ophørte i februar 1917, da tyskerne åbnede den uindskrænkede u-bådskrig. Tyskerne erklærede, at alle skibe, uanset nationaliteten, der sejlede til og fra de allieredes havne, ville blive sænket. Det udviklede sig hurtigt til, at alle skibe, enten de var i neutrale farvande eller ude på de store have, var udsat for at blive sænket. Krigens mangel på respekt for menneskeliv og værdier herskede uindskrænket til søs.

Sejlede vi alene, frygtede vi mest de drivende miner. Selv om der altid blev holdt skarpt udkig efter dem, var de vanskelige at se, når de drev i vandoverfladen, og mange skibe er blevet sendt til havets bund med mand og mus af sådanne hornede uhyrer. Derimod var vi ikke så bange for u-bådene. Når et skib blev standset, kom der mandskab fra u-båden om bord i det opbragte skib for at undersøge om der var noget af værdi, der kunne medbringes i en u-båd. – Penge, messing, spiritus, tobak og fødevarer blev altid af tyskerne taget med tilbage til deres båd. Efter undersøgelsen fik det beslaglagte skibs mandskab ordre til at begive sig til redningsbådene og ro væk, derefter blev skibet sænket.

Mændene i redningsbådene havde så det håb at møde et skib eller kunne nå land. Men det mislykkedes for mange søfolk, og de døde af udmattelse ude på det åbne hav.

Det var omvendt, når vi sejlede i konvoj, så var det u-bådene, vi frygtede mest.

Jeg har sejlet i mange konvojer, hvor vi har haft en behagelig tur. Men i oktober 1917 var det nær gået galt for mig. Jeg sejlede med damperen »St. St. Blicher« i en stor konvoj fra Nordnorge til England. Vi lå inderst i en stor ring af engelske, norske og svenske skibe, yderst sejlede en del engelske krigsskibe. Vor placering blev regnet for den mest sikre i så stor en konvoj. Hvis u-bådene angreb, var det altid de yderste skibe, der var i farezonen. Vi regnede alle med, at vi ville få en behagelig tur til England.

Den 12. oktober var vi nået halvvejs over, der rasede en stærk snestorm, og udsigten var dårlig. Men udsigten til et u-bådsangreb var god, idet alle fordelene i et sådant vejr var på u-bådenes side. Overalt i konvojen var der ekstra mandskab på dækket for at holde udvig. Men at få øje på et periskop på det oprørte havs overflade er lige så vanskeligt som at finde en nål i en høstak.

Angrebet udeblev heller ikke. – Sidst på eftermiddagen blev vi angrebet af flere u-både. Jeg så to engelskmænd, der røg i luften med et ordentligt brag. Ikke så langt fra os sejlede der et svensk skib. Om bord i det havde jeg to af mine bedste venner, som jeg havde sejlet med i flere skibe. Det var tilfældigt, at de to på denne tur var kommet med det svenske skib. Dette skib fik en torpedo i siden, rullede rundt og sank i løbet af et øjeblik. Mandskabet havde ingen chance for at redde sig. Det er en frygtelig oplevelse at stå og se på, at nogle af ens venner i ét nu er slettet af de levendes tal.

Endnu inden jeg var kommet mig af chock'et, mærkede jeg, at vi fik et kraftigt stød agterude. Det var en engelsk damper, der havde løbet stævnen ind i vor styrbord side. Siden blev flået op, og vandet fossede ind. Vi skyndte os til redningsbådene, fik dem sat

i vandet og roede væk fra skibet. Me væk fra det synkende skib, så man ikke blev suget med ned. Vi roede, det bedste vi havde lært og nåede også væk, inden vort skib forsvandt fra havets overflade. – Der gik to timer, inden vi blev samlet op af et engelsk skib. Selv på denne korte tid var vi blevet helt udmattede af den stærke kulde, så det var dejligt at komme om bord og få tørt tøj på og en stiv whisky.

Konvojen mistede ialt 8 skibe ved dette angreb. Hvor mange mennesker, der druknede, ved jeg ikke. Men den rædsel, der greb mig, da jeg så det svenske skib med to af mine venner om bord rulle rundt og forsvinde i løbet af få minutter, glemmer jeg aldrig.

I juni 1918 blev jeg påmønstret motorskibet »Dronning Thyra« fra rederiet Dannevirke. Et herligt skib, helt igennem bygget af egeplanker. Det var lige blevet færdigt og skulle ud på sin første tur. Planen var, at vi skulle sejle uden last til Gøteborg og der tage papirmasse om bord og derfra sejle til London.

Fredag morgen, den 28. juni, sejlede vi fra København direkte mod Gøteborg. Kl. 10 samme aften mødte vi en u-båd, og uden varsel fik vi en granat for boven. Vi standsede straks motoren, og skibet lå helt stille, da den tyske u-båd kom på siden af os. – Vor kaptajn blev beordret om bord i u-båden med skibets papirer. Han protesterede imod opbringningen og sagde, at vi ingen last havde om bord, så tyskerne ingen ret havde til at sænke skibet. Den tyske kaptajn svarede: »Det ved jeg godt, men I skal til Gøteborg efter papirmasse til England. Og det er grund nok til at sænke skibet«.

Gøteborg var under krigen det værste spionhul i hele Skandinavien. Derfra fik tyskerne besked om alle skibes bevægelser. Det var altså også lykkedes tyskerne at få oplysninger om vor rejse.

Vor kaptajn foreslog derefter, at tyskerne skulle sætte prisemandskab om bord i »Dronning Thyra« og sejle det til Tyskland. »Det er da både synd og skam at sænke et så nyt skib«, sagde vor kaptajn. »Skibet skal sænkes«, var svaret.

Vi blev beordret i redningsbåden, der skulle opholde sig ved siden af u-båden, mens tyskerne gik om bord i »Dronning Thyra« for at fjerne alle løse genstande af værdi: messing, kobber, fødevarer, tobak og spiritus. Vor styrmand, der var med om bord for at vise tyskerne, hvor de forskellige ting var, fortalte senere, at de tyske mariner morede sig med at slå alt det i stykker, de kunne overkomme. Efter at alt af værdi var bragt om bord i u-båden, blev der anbragt to bomber, og skibet blev overhældt med olie. U-båden, med os på slæb, fjernede sig fra det dødsdømte skib og skød det i brand.

Linen mellem u-båden og vor lille redningsbåd blev skåret over, og tyskerne ønskede os en god tur. Derefter forsvandt det tyske ståluhyre under havets overflade.

Vi var lidt beklemte ved situationen. Der var langt til den svenske kyst, og det ville tage os mange timer at ro derind.

Dog blev vi betaget af det flotte syn, som det brændende skib var imod den mørke nathimmel. Det knitrede og bragede, når trisser og tovværk faldt, og flammerne stod højt til vejrs. Uvilkårligt istemte vi sangen »Vift stolt på Kodans bølge«. Endnu mens sangen lød, rullede »Dronning Thyra« rundt og forsvandt i bølgerne, efterladende en regn af gnister. Det gode skib oplevede ikke engang et helt døgn på havet.

Der var ikke andet for os at gøre end at gå i gang med slidet at ro til den svenske kyst. Håbet om at møde et skib gik ikke i opfyldelse. Vi roede time efter time. Næste dags formiddag nåede vi den svenske kyst, hvor vi fik en god modtagelse, nyt tøj og en god forplejning. Efter en dags hvil rejste vi tilbage til København til søforhør og alenlange forklaringer.

November 1918 ophørte krigen, og der blev atter fredeligt på de store have. Sømanden kunne atter nyde Middelhavets solbeskinnede kyster, Vesterhavets og Skageraks vindblæste bølger, de stille aftener på dækket, når man hører skruens lyd og ellers intet – uden at frygte de lurende og dødbringende ståluhyrer i vandkorpen.

„VANDFLODEN“

i Nykøbing M., december 1895

AF K. BRUDSIG

Først i december 1895 rasede en orkanagtig vestenstorm ledsaget af regn, hagl og lynild i det meste af Europa. Trafikken hæmmedes stærkt af nedbrudte vej- og jernbanebroer og nedblæste telefon- og telegrafpæle. Skovene blev mange steder stærkt raserede. Fra München og Strassbourg meldes om store skader, men værst gik det ud over egnene ved Europas vestkyst, der hærgedes af meget store oversvømmelser. Fra Ostende meldes om en vandstand på 32 fod over dagligt vande, og en stor del af den indre by var oversvømmet. Ligeledes meldes fra Hamburg og fra Marskegnene om store oversvømmelser.

Hele det danske land hærgedes af uvejret, men værst gik det ud over vestkysten og Limfjordsegene. Ved Ribe var alle engene oversvømmede, og mange får druknede. Ved Vester Vedsted druknede 2 karle fra Manø, og lynet slog ned i Darum mølle, en mand dræbtes og 2 bedøvedes. — I Esbjerg var vandstanden godt 7½ fod over dagligt vande og hele havnepladsen oversvømmet. — Thorsmindes beboere måtte reddes i redningsbåde, ved Bovbjerg brød havet igennem ind i Nissum Fjord, hvor vandstanden ikke havde været højere siden 27. november 1825, da Aggertangen blev gennembrudt. Thyborøntangen var flere steder gennembrudt, og beboerne måtte reddes i redningsbåde.

Under stormen var vandstanden i Limfjorden 6–7 fod over dagligt vande. Det gik derfor stærkt ud over samtlige Limfjordsbyer. I Ål-

borg trængte vandet ind i de huse, der ligger i havnekvarteret, og man måtte befordres med vogr gennem gaden til pontonbroen. — Løgstør melder, at torvet og flere gader står under vand, mange må flytte ud af deres huse, og der er båd fart i flere gader. I Thisted står vandet op gennem Storegade til hotel Ålborg. Ålborgvejen er oversvømmet ved Bro Mølle, og ved Vildsund er der så stærk en oversvømmelse af vejen, at vandet når til bugen af hestene. — Også Struer er hårdt ramt, vandet står højt i husene ved havnen, og mange beboere må flytte ud. Der er etableret færgefart i gaderne. — Dampskibsforbindelserne er afbrudt, fordi losning og ladning er umuliggjort. I Lemvig må politiet forbyde ophold i mange huse, da de står faldefærdige. Allerede ved oversvømmelsens begyndelse anslås skaderne i byen til over 50.000 kr. Ved Fursund har den orkanagtige storm forårsaget en vældig oversvømmelse. Først måtte beboerne af Branden kro og omliggende huse flytte, fordi vandet steg 2 alen over stuegulvene, færgefolkene fra Fursund bjerg indbo, sengeklæder m. v. for beboerne. Senere må hele Branden by rømmes, flere bygninger, deriblandt en del af kroens udhuse og et pakhus, er styrtet i vandet.

Også landsognene på Mors blev stærkt ramt. Ved Skarum stod vandet over landevejen, og en stor strækning er oversvømmet. Fra Thissinghus meddeles, at dæmningen ved Glomstrupvig er gennembrudt, og at vandet er trængt op lige til Øster Assels. I Vester As-

---

Thissinghus.

Begrundet paa indtruffet Uheld med Dæmningen over Glomstrupvig tillader jeg mig herved at meddele mine ærede Kunder og hver især, der vil gjøre Forretning med mig, at Varerne leveres paa Sydsiden uden Udgift for Kjøberne, saavel som at Korn medtages som sædvanlig paa Hr. Lykkes Pakhus. (2798)

Ærbødigst

Chr. Bach.

Obs. Hr. Lykke har velvilligst tilbudt Staldplads.

sels står vandet op i flere gårde. Værst ser det ud til at være gået ud over Karby sogn. Flere familier har måttet rømme deres huse, man måtte med både redde beboerne fra de omskyllede huse. Næst efter Nykøbing ser Karby ud til at være det hårdest ramte sted på øen, og det tunge ved ulykken er, at det her mest er gået ud over ubemidlede småkårsfolk. Ikke alene har huse og indbo lidt stor skade, men også brændsel og foder, der mange steder opbevaredes i nu sammenstyrtede, lerklinede udhuse, er ødelagt, og man befrygter, at markerne har taget stor skade af det indstrømmende saltvand. I den forbindelse skriver Morsø Folkeblad:

»Man tillader sig at henstille, om ikke den komité, der i Nykøbing har dannet sig til afhjælpning af den ved vandfloden forårsagede nød, måtte finde anledning til at tage de skadelidte landboere her på Mors med i betragtning ved uddelingen af de indkomne gaver,

Ringsgade set fra Havnen

idet man går ud fra, at bidragene fra landet vil strømme rigeligere ind, når en større komité administrerer gaverne frem for flere småkomitéer. Der er næppe tvivl om, at de beboere på øen, der er blevet forskånede for den trængsel og angst, som vandfloden har bragt over så mange, vil have hjerte til at række en hjælpende hånd, hvor nøden er til stede«.

Om vandfloden i købstaden Nykøbing på Mors fortæller aviserne som følger:

6. december. Den stærke vestlige storm i nat bragte vandet til

at stige meget stærkt i fjorden. – Havnefogeden og havnevægteren blev opmærksomme på stigningen og fik dæmnet op, så det forhindredes, at vandet gik op i gaderne. Uden opdæmningen ville Fjordgade, Ringsgade og måske flere gader have stået under vand, nu står dette kun bag husene mellem Fjordgade og fjorden, men har overskyldet både haver og gårdspladser. Også i den vestlige del af byen er det galt. Dueholm å er gået over sine bredder, så vogne, der kører ind ad Vestergade, går i vand til akslerne. Fodgængere går

bag om Ågade, hvor beoerne har lagt stiger og brædder på fortovene, men op ad formiddagen sejlede både stigerne og brædderne, så ingen kan gå tørskoet ind i byen uden at have lange støvler på. – Flere steder trænger vandet ind i husene. Til kærnerkontoret kan man kun komme ved at træde på brædder, der er lagt langt hen ad fortovet. Mellem kærnerkontoret og konsul Schades ejendom er gaden helt overskyldet. I rendestenen står vandet op forbi Henrik Fogs papirhandel, og fra Ågade trænger det op i gården ved Morsø Folkeblads trykkeri.

Ved middagstid trængte vandet sig frem ind i Fjordgade, Ringsgade, Smallegade, Bryggergade og Skovgade. I flere gader sejler man i både. Den eneste vej vestfra man kan komme tørskoet ind i byen, er ad jernbanedæmningen. I de oversvømmede gader ved havnen er der færgefart med både, som fører beboerne frem og tilbage fra og til deres huse. Værst er tilstanden ved Vesterport, hvor vandet står højt op over broen helt op i Vestergade, og flere steder må man øse vandet i spandevise ud af lejlighederne. Ved Nørrebro er tilstanden endnu god, men køret er en blank sø. På grund af den høje vandstand i fjorden kan der ikke overføres vogne fra Glyngøre hertil før der indtræder lavvande. Der er ingen udsigt til bedring, barometret står meget lavt (725), og uvejret raser stadig med storm, regn-, hagl- og snebyger.

7. december. Højvandet har i aftes og i nat antaget så kolossale dimensioner, at ingen kan mindes, det har fremkaldt så store ødelæggelser og fortræd siden stormfloden i 1839. Hele den lavtliggende del af byen har i nat stået under vand. En dæmning, som i går var anbragt fra Havnen til Fjordgade, blev om eftermiddagen gennembrudt, og i kort tid var hele gaden oversvømmet. Efterhånden forplantede det sig til sidegaderne, så Ringsgade, Smallegade, Bryggergade og Skovgade samt i løbet af natten Havnegade, Østergade og dele af Nørregade blev sat under vand i den grad, at der næsten overalt kan sejles med både, og i mange lavtliggende huse stod van-

Ringsgade set fra Rådhusstrøvet

det en alen højt i værelserne, så beboerne måtte flytte ud. Der er selvfølgelig forårsaget stor ødelæggelse på ejendomme og møbler, og der er sat en fugtighed i værelserne, som det på denne årstid vil vare længe at få bort. Hos enkelte handlende, som hos konsul Schade og købmand Christensen på Havnen, skal store partier varer være blevne ødelagte.

Under ødelæggelserne fornægtede det gode humør sig ikke hos vor fiskerbefolkning, der flere steder etablerede en slags færgeri, som for en billig penge eller slet intet befordrede beboerne fra og til deres ejendomme, medens man også hyppigt så en skikkelse med lange søstøvler nok så sirlig bære koner og piger over de oversvømmede steder, eller komme dragen med en mandsperson på ryggen gennem det dybe vand for at sætte ham af på en højere beliggende trappesten.

Ved Vesterport stod folk, som hørte hjemme på Vesterbro, forhindrede ved vandet og kunne ikke komme over uden at blive våde op over livet, og fra enkelte huse hørte man uafbrudt den uhyggelige lyd af vandets pjasken, når den ene spand vand efter den anden hældtes ud af vinduerne, men i dag har man opgivet ævret og ladet vandet vokse i værelserne, hvor det står en alen højt. Langt ude i Østergade gik fjorden helt op i gartner Lassens have, og ved »Villaen« var vandet gået over landevejen, så kanalen, vejen og øerne er et stort hav, fra hvilket træerne rager op, og store dele af plantagen står også under vand. På Nørrebro har vandet også begyndt at øve sit hærværk, idet dæmningen mellem Rolstrup og Dueholm kær er oversvømmet, så vandet står højt over hele Nørrebro, Nygade samt Asylgade. Det er vel nær ved 2/3 af byens gader, der står under vand. — En mængde butikker er lukkede, og i de øvrige kolonialbutikker er der en tilstrømning, så man næppe kan ekspedere folk.

Byrådet holdt i formiddags et ekstra møde, hvor der toges følgende bestemmelser. Der sættes hestevogne i gang ad Vestergade og Nygade for at befordre folk frem

Nygade

og tilbage. I de øvrige oversvømmede gader søger byrådet for bådpart. Husvilde henvises til fattigudvalget, som foreløbigt har sørget for nogle lokaler i den gamle kommuneskole. Færdselen vest fra sker ad banedæmningen, hvor der vil blive tændt lygter i nat.

Indtil kl. 4 eftermiddag havde 10 familier meldt sig som husvilde til fattigudvalget. De 7 med en mængde børn er indkvarterede i den gamle Borgerskole, 3 i Afholdshjemmet. Udvalget sørger for deres bispisning. Hjælpeforeningen har indrykket den første annonce om hjælp til de nødlidende.

9. december. Medens højvandet i lørdags aftes og i går faldt en del i den østlige del af byen, steg det foruroligende stærkt i den vestlige del, så hele Nygadekvarteret stod stærkt under vand, og det var kun få huse i Nygade og på Nørrebro, hvor det ikke var trængt ind og forårsaget skade. Der var også hele dagen en livlig bådpart den vej

ud, da masser af familier med børn, som ikke kunne flytte på loftet, og med sengetøj måtte forlade deres hjem for at søge ind i byen og blive anbragt enten privat eller ved det offentlige hjælp. Borgerskolen og Realskolen har måttet indstille deres virksomhed, kærnerkontoret er midlertidigt flyttet til avlsbruger M. Jensens ejendom.

At katastrofen foruden de mange andre følger vil medføre en større sygelighed i vinter på grund af den store fugtighed, er utvivlsomt. Der hersker for tiden en, heldigvis mild, skarlagensfeber-epidemi. På sygehuset er 30 patienter med smitsom sygdom, mest børn.

Byrådet holder igen møde og der vælges en komité til at vurdere de af oversvømmelsen forårsagede skader. Efter Hjælpeforeningens ønske søges til afhjælpning af nøden dannet en komité med borgmesteren som formand.

Til Afhjælpning af en Del af den Ulykke, som Stormfloden har forårsaget i vor By, tillader Hjælpeforeningen sig at anmode alle med Ævne og Villie at tilsende os Bidrag.

**Niels Dyhr. N. Faartoft. Vilh. Hansen. J. C. Johnsen.
Erik Lassen. A. H. Schade. Chr. Thomsen.**

Efter Hjælpeforeningens Ønske har Byraadet toranlediget Dannelsen af en særlig Kommitte til at samle og uddele Bidrag til Afhjælpning eller Lindring af den Nød blandt Smaakaarsfolk, som ved Vandfloden er forvoldt og tillade sig at anmode gode Mennesker om at betænke denne Kommitte efter Evne.

Nykjøbing, d. 10. Desember 1895.

Byraadet.

I Henhold til ovenstaaende tillader Hjælpekommitteen sig yderligere at henlede Opmærksomheden paa, at der ved Stormfloden blandt herboende Smaakaarsfolk er fremkaldt en Nød, hvis Omfang endnu ikke tilnærmelsesvis vil lade sig angive.

Kommitteen bringer sin Tak for de Bidrag, som allerede ere indkomne og anmoder indstændigt om, at det givne Eksempel maa blive fulgt i saa stor Udstrækning som muligt.

Bidrag modtages saavel paa Byens Redaktionskontorer som af Hjælpekommitteens Formand.

Nykjøbing, den 10. Desember 1895.

C. B. V. Hansen,
Borgmester.

Det oplyses, at redaktør Rex fra »Aftenbladet« i går opholdt sig i byen for på nært hold at kunne skrive en korrespondance til sit blad om vandfloden.

10. december. I aftes var vandet borte fra alle gaderne ved havnen, kun i Ringsgade var der lidt tilbage. I Vestergade stod der endnu i aftes temmelig højt vand. I morges var det borte. Men endnu ligger størstedelen af Nygade og hele Nørrebro under vand. Hele det store terræn, som fra gammel tid er bleven kaldt »Kjæret« er en sø, hvor vandet står højt. Da det kom ind, strømmede det til fra alle sider gennem haver og ad veje, men nu har det kun afløb gennem en å og en større kloak, så det vil tage tid, før det kommer ud. Byrådet holdt møde i formiddags kl. 9 ude på pladsen for at se, hvad der kan gøres for afløbet. Alle mødte i lange støvler.

I eftermiddag holder taksationskomiteen møde, og straks efter begynder taksationen af den skade, der er sket. Forhåbentlig bliver der råd til at få skaden erstattet. Den komité, der er dannet for at skaffe penge, har allerede modtaget mange bidrag, men der vil blive brug for mange penge, hvis tabet nogenlunde skal kunne dækkes.

En af de bygninger, man var bange for skulle lide af vandflo-

den, var kommuneskolen. Bygningen ligger ikke højt, og der er kælder under. I kælderen bor skolens rengøringskone, desuden er her fyreapparater, brændseloplag og plads til skiftesko m. m. Flere gange har der været vand i kælderen, så man måtte øse det ud. Søndag morgen begyndte vandet at sive ind gennem enkelte små revner i betongulvet. Skolekonen måtte flytte op i et af lærerværelserne, da vandet begyndte at trænge ind i hendes lejlighed. Men søndag formiddag begyndte vandet at strømme gennem kloakken over dørtærsklerne og ned i kælderen. Heldigvis kom et af skoleudvalgets medlemmer derved. Han hørte vandet strømme ind og fik i en fart dæmmet med brædder og ler. Var dette ikke sket, ville kælderen have stået under vand. I dag har et par mand øst vandet ud af kælderen, og i morgen skal skolen igen begynde.

I den gamle Borgerskole og i Afholdshjemmets sal, hvor mange husvilde familier var anbragt, herskede der et usædvanligt broget liv. Der var dejlig varme, og kaffekedlen snurrede hele dagen, vuggerne gik, mødre ammede deres spæde børn, medens de større drenge og piger muntrede sig med leg og med glæde modtog besøg, hvad enten det drejede sig om en

ekstra sødsuppe eller lidt godter. Og når aftenen kom, puttedes småfolkene i de provisoriske sengesteder, kurve og kasser.

Hele situationen er i den grad sørgelig, at der ikke er megen lyst til at omtale de enkelte humoristiske småtræk, der kunne være at nævne. Vi skal dog ikke forholde vore læsere et par af disse.

En snedkervend fik også lyst til at sejle i gaden uden for sin mesters bolig. I mangel af anden båd fik han fat i en hvid ligkiste, i hvilken han stagede sig frem og tilbage.

Et sted var man bange for sin gris, da vandet begyndte at stå op i svinestien. Det var en lille fyr. Man havde et stort fuglebur, i hvilket man satte grisen og hængte den op under loftet, for at den ikke skulle drukne.

I går ankom pr. telegram den sørgelige efterretning hertil, at skonnertbriggen »Dagmar«, kaptajn L. A. Petersen heraf byen, under storm er strandet ved Egmond på den hollandske kyst. Skib og ladning er tabt, kaptajn Petersen er død, 3 mand er druknede og to mand reddede. Blandt de druknede er Anton Pedersen Bloch af Nykøbing og styrmand Poul Poulsen af Ejerslev. Blandt de reddede er Jens Simonsen af Nykøbing.

11. december. Vandet falder. – Nu er der kun tilbage som oversvømmet et stykke af Nygade og Nørrebro på begge sider af træbroen. Vandet er også ude af husene med undtagelse af et par stykker. De fleste beboere er igen flyttet ind i deres mere eller mindre ødelagte boliger. I aftes blæste det atter op fra nordvest, så man begyndte at frygte en gentagelse af ødelæggelsen, da vandet viste sig i Ringsgade, men heldigvis blev det ikke til noget, og i dag er det smukt og stille vejr, så vandet falder godt, men i fjorden står det dog endnu 31 tommer over daglig vandstand.

13. december. For at undgå ulykker om aftenen ville det være heldigt, om beboerne i forskellige gader fik de erindringer om oversvømmelsen bortfjernede, som findes i skikkelse af bjælker, brædder, kasser o.s.v. I mørke falder man let

Vandfloden.

De under Oversvømmelsen udlaante
Kasser, Foust, Aarer, Planker, Brænde
osv. bedes snarest tilbageleveret.

Ærb.

N. P. Christensen.

**NB. En Del af Oversvømmelsen
beskadigede Varer sælges
billigt. (2780)**

over disse genstande, hvoraf der navnlig i Nygade findes mange.

Nedenstående brudstykke af et brev fra en kone i Nykøbing er tilstillet »Skive Avis« til offentliggørelse.

»Den 6te om morgenen kl. 4 vågnede vi ved, at sengen sejlede rundt i stuen med os. Vor søn, en 12 års dreng, fik os en efter en op på en kuffert og stagede os til loftstrappen. Jeg og vore 7 små børn sad så i det blotte linned på loftet til kl. 11 om formiddagen, da der kom en båd og førte os, meget forkomne som vi var, til den gamle borgerskole, hvor der allerede var over 60 mennesker, og der er nok flere på Afholdshjemmet. Den halve by står under vand, så der hersker stor nød her«.

Ovennævnte familie har ikke blot mistet alle rørlige ejendele, men det er over 8 dage siden, hun hørte fra sin mand, der er skipper.

Også dengang har der været journalister, der mere indrettede deres korrespondance med bladets salg for øje end efter den mere nøgterne sandhed. Her er nogle prøver af redaktør Brix' beretning om oversvømmelsen til »Aftenbladet«.

»Det hele er en eneste stor sø, hvoraf hustage og lygter rager op i sær forvirring. Alle vegne flyder møbler, gulvbrædder, vogne og husgeråd, og beboerne står fortvivlede og grædende og ser på ødelæggelsen.

Men en storartet solidaritetsfølelse har grebet alle. Borgmesteren og præsterne går i spidsen for redningskorpserne, og byens tre redaktører har dannet en velfærdskomité, der særlig har taget sig af forplejningen.

Hele byen måtte hellere være brændt, sagde byrådets medlemmer, så havde dog assurancen dækket tabet.

Vestergade, bemærk byrådets hestevogn

Jeg så i går store, stærke mænd, der græd deres stride tårer på åben gade over ulykken. Ikke i mange herrens år har der været en sådan tilstrømning til kirke som i søndags ved eftermiddagsgudstjenesten. Efter prædiken bad præsten en bøn for, at Gud ville vende ulykken bort fra byen og lade vandet falde. Men det stiger, og stormen pisker bølgerne op over hustagene«.

Til denne fantasifyldte korrespondance følger den lokale avis følgende kommentarer:

»Som eksempel på, hvorledes

»Aftenbladet«s hårrejsende korrespondance om forholdene her i byen under oversvømmelsen har forskrækket folk, som har slægt og venner her, kan anføres, at mange familier har fået breve om straks at begive sig til København, medens andre har fået telegrammer sålydende: »Kom straks, vi har god plads«.

Urmager Østergaard har i to store bind samlet avisudklip og skriftlige beretninger. Dette værk, der tilhører Morsø Museum, indeholder en liste over vandstanden i de forskellige ejendomme, formo-

Asylgade, »Rosenåen« er dækket af vandmasserne

dentlig udfærdiget af det af byrådet nedsatte taksationsudvalg. For at give et nøgternt billede af forholdene anføres fra denne liste nogle tal, idet der for hver gade er valgt de største.

Fjordgade 23, murer J. Chr. Olsen, 20 tommer.

Fjordgade 9, vært N. A. Lynge, 24 tommer.

Fjordgade 3, Madam Jahn, 24 tommer.

Bryggergade 10, Fiskehandler Halkjær, 24 tommer.

Toldbodgade 6, H. L. Hansen, 18 tommer.

Havnen, Rye Iversens Skibsbyggeri, 30 tommer.

Smallegade, fisker Jens Thomsen, 12 tommer.

Ringsgade 1, J. Østergaards enke, 32 tommer.

Vettelsgade, Fællestømmerlageret, 17 tommer.

Nørregade 1, Jomfru Thrane, 9 tommer.

Vestergade 15, konsul A. H. Schade, 24 tommer.

Grønnegade, Kjærs Rebslageri, 12 tommer.

Nygade 29, slagter Josef Jensen, 18 tommer.

Nygade 8, N. C. P. Mehlsen, 12 tommer.

Nørrebro 15, teglbrænder Andersen, 18 tommer.

Nørrebro 25, Chr. Mortensen, 28 tommer.

En samlet opgørelse af 11. december 1895 viste, at vandfloden i mere eller mindre grad havde berørt og beskadiget 183 ejendomme i byen, og at der af 138 lejligheder var udflyttet 813 personer. — Nykøbing må i 1895 have haft ca. 4000 indbyggere, så disse tal fortæller noget om ulykkens omfang.

Da nu beboerne igen begyndte at flytte ind i deres huse, var hurtig hjælp nødvendig. Dels skulle der bruges meget brændsel til udtørring af husene i den kolde og våde årstid. Dels måtte de mange gulve, der var sprængt af vandet, sættes i stand for blot at gøre husene nogenlunde beboelige. Men det ser ud til, at hjælpen er nået både sparsomt og langsomt frem.

Ved byrådsmødet den 19. december beretter borgmesteren:

»Byrådet har jo ladet en særlig udvalgt kommission vurdere den

skade, som er sket på privat ejendom, og efter en vistnok meget lav vurdering og idet der ikke er taget hensyn til indirekte skade eller til skade på marker, enge og haver (som ikke benyttes til gartneri), er skaden ansat til 20.800 kr. Det er at håbe, at i alt fald en væsentlig del af disse skader må kunne dækkes ved private bidrag og ved bidrag fra centralkomiteen, som har tilskrevet både amtmanden og mig, at der mulig vil kunne ydes et passende tilskud, men dersom de private bidrag ikke vil flyde rigeligere end hidtil er sket, vil en stor del af skaden ikke kunne forventes dækket.

Ovenfor omtalte Centralkomiteé dannedes i 1848 til indsamling af bidrag til de sårede og de faldnes efterladte. Men efter stormfloden den 13. november 1872, som anrettede store ødelæggelser, navnlig på Østersøkysterne, trådte den i virksomhed for at afhjælpe skaden her.

Ifølge statskalenderen havde komiteen indtil 30. september 1874 indsamlet ialt med renter 2.056.295 kr. og 12 øre. Af disse henstår 16.429 kr. og 11 øre som et fond til understøttelse af enker og børn efter forulykkede ved stormfloden. Størsteparten af det indsamlede beløb brugtes dengang, men endnu står der 122.591 kr. og 96 øre som et fond til afhjælpning af fremtidige nationalulykker, formentlig sådanne, som er en følge af stormfloder.

Men der har åbenbart været vanskeligheder, »Roskilde Dagblad« skriver:

»En nationalulykke skal der til for at sætte Centralkomiteen, der forvalter midlerne fra stormfloden i 1872, i bevægelse. Formanden for komiteen, en oberstløjtnant Bache, har skrevet til den Thisted amtmand og forskellige andre, og når deres svar indløber, så skal der stemmes om, hvorvidt den vestjydske stormflod forleden var en nationalulykke. Bliver resultatet af bestyrelsens skøn, at en nationalulykke foreligger, så skal der sammenkaldes noget, som hedder plenarforsamlingen, og hvis så også plenarforsamlingen vedtager, at dette var en nationalulykke, så

endelig skal der træffes bestemmelse om at hjælpe. Og imens lider de vandlidte nød, både i Nykøbing og på andre steder, og den stedlige godgørenhed må hjælpe«.

Af meddelelse i Folkebladet af 24. december ser det ud til, at folketingsmand Aaberg fra Thisted har foranlediget, at Centralkomiteen vil yde hjælp efter ensartet vurdering af skaden på vestkysten og limfjordsegnene.

Men ét er sikkert, erstatningerne har været mere end utilstrækkelige og er nået langsomt frem. Det har været en streng vinter for de af vandfloden ramte småårsfolk. Deres haver med kartoffelkuler og vinterforråd af grøntsager var ødelagte, og havde de vinterforråd i kælderens i saltbalje og lignende, var dette også ødelagt.

Lige så slemt eller måske værre har den forurening, som vandfloden førte med sig, været. Klosterfjorden og havnen har heller ikke den gang haft rent vand, og værre endnu har åerne været. Hør engang, hvad Folkebladet skriver ca. 20 år senere.

Åen i Asylgade, som almindeligvis betegnes med det ironiske kæle navn »Rosenåen«, bliver for tiden rensat op for den kolossale mængde mudder, som findes på dens bund. Arbejdet hermed, som udføres af en større arbejdsstyrke, foregår på den måde, at man ved hjælp af et elektrisk pumpeværk trækker vandet op af åen, og muddret kastes op på vejen, hvor det danner en hel vold langs hele åens længde. Når oprensningen er færdig, foregår overbygningen, men det vil selvfølgelig tage en rum tid, inden hele foretagendet kan være fuldført.

Det er heller ikke særligt behageligt at bo i Asylgade, så længe det svinske arbejde står på, men det er dog en trøst for beboerne, at de nu endelig har fået en hel-dig ordning på tingene, thi det stinkende og mudrede vandløb har — navnlig om sommeren — været sundhedsfarligt, lige som beboerne også på anden måde er blevet generet af »Rosenåen« som altså nu forsvinder for vore øjne.

Der har været smalkost og sygdom i mange hjem i Nykøbing i vinteren 1895-96.

Da læge HINDING drog i krig mod byens beværtninger

Af Holck Andersen

»I Nykøbing er der beværtninger, der er lige så modbydelige som de værste på Vesterbro i København. Her er beværtninger i Nykøbing, hvor der er »lokkeduer«, ja, selv beværternes egne børn benyttes til kvindelig betjening og »lokkeduer«. – Hvis det er lovligt, er det sørgeligt«.

Dette kraftige angreb på værthusene i Nykøbing kom fra en, der kendte byen og dens indbyggere godt, læge Hinding. Foruden at han havde en omfattende lægepraksis, deltog han meget aktiv i politik og afholdsbevægelsen, og det var på Nykøbing Afholdsforenings efterårsmøde i 1919, han angreb byens beværtninger.

Beværterforeningen svarede med et indlæg i byens blade:

Beværterforeningen må på det bestemteste påtale disse i høj grad krænkende udtalelser om standen, og vi må herved opfordre Dem til at komme frem med navnene på dem, til hvem de sigter, og at redegøre for de forhold, De offentligt omtaler. Kan De ikke det, må Deres udtalelser stemples, som de herefter fortjener.

Vi mener, at beværterstanden her i byen er lige så hæderlig og arbejder lige så lovligt som læge-

standen eller en hvilken som helst anden stand her i byen, så vi kan ikke være tjent med, at en hel stand – vi mener hæderlig stand – af Dem stilles lige med samfundets udskud.

Selv om De er Justitsråd, har De ikke ret til at karakterisere andre som rak.

Altså, hr. Justitsråd, frem med navnene og forholdene.

Nykøbing M., d. 2. dec. 1919.
På beværterforeningens vegne
P. N. Kjær,
p. t. formand«.

Hr justitsråd kom frem med navnene og forholdene, måske på en anden måde end beværterforeningens bestyrelse havde tænkt sig.

»Værtshustrafik i Nykøbing.

Svar til beværterforeningens p.t. formand, P. N. Kjær.

De gør Dem skyldig i en usandhed, når De beskylder mig for at stille den hele, hæderlige beværterstand lige med samfundets udskud og for at karakterisere den som rak. Det har jeg ikke sagt!

Jeg betonedede – vidnefast – at der var brådne kar i alle lande, såvel blandt læger som blandt be-

værtere, og der var mange beværtere her i byen, som jeg betragter som honette personer, til hvem jeg for en del har stået i venskabsforhold som mangeårig huslæge, her til henregner jeg bl. a. Thomas Søren, Ussing, Niels Degn, Nielsen (Merkur), Nielsen (Sønderherred), Carl Markvorsen, Rasmussen (Bendix) m. flere. Men jeg hævdede, der var nogle, som var alt andet end hæderlige som beværtere.

De ved godt, hr. Kjær, at det ikke er personerne, jeg vil til livs, men den skammelige trafik, der udgår fra de dårlige beværtninger.

Når De tænker på alle de multer og bøder, som ifølge bladene regner ned over visse beværtere for værtshusspektakler med slagsmål, for ulovligt nattesæde, for hasardspil (poker), for ulovlig udskænkning af spiritus til mindreårige og berusede personer, når De vil erindre skandalerne i sin tid i det forrige »Åhus« og i »Snorren«, det berygtede natlige champagneorgie i en vis restauration mellem en landslagter, en gårdmand og to tilrejsende »damer«, der blev arresterede, medens værten slap med en stor bøde. Og så den sidste, store værtshusskandale af nyere dato, som De og Deres standsfæller kender lige så godt som jeg. Når De

husker bondekarlen, der gik fra værtshus og omkom i havnen. Når jeg meddeler Dem om de talrige tilfælde, hvor politiet har ringet mig og vel også andre læger op om natten for at forbinde berusede folk, der har været i slagsmål i eller uden for værtshusene, eller for at behandle arretanter mod brændevinskrampe. De i stalde og lader fundne døddrukne stakler. Eller delirister, der mishandlede deres hustruer (altsammen vidnefaste fakta!)

Når dertil kommer berusede soldater med sidevåben, der har overfaldet mig i mit hjem, så jeg måtte telefonere til politiet og pladssergenten – når De husker alt dette, så vil De indrømme, at der har været og er forhold, som både er ulovlige og modbydelige og som bør modarbejdes.

De forlanger, at jeg skal nævne navne: hvem er de sorte får blandt beværterne? Hvortil dog dette spørgsmål? De er jo klar over, hvem og hvad jeg sigter til. Mit tavshedslofte som læge forbyder mig at omtale visse forhold undtagen efter pålæg fra øvrigheden, men jeg kan berolige Dem med, at jeg i dag personlig i overværelse af en politibetjent har anmeldt og afgivet detailleret forklaring overfor hr. politimester Blitger med hensyn til de ulovligheder, der går i svang på visse beværtninger, bl. a. den ulovlige benyttelse af kvindelig betjening af gæsterne udover værtens hustru og egne voksne (over 18 år) døtre, og politimesteren lovede mig at undersøge forholdene nærmere og tage sig af sagen, som dermed er i gode hænder.

Angående begrebet »lokkedue« da har en kollega af Dem (en af de honette) været enig med mig om, at såfremt han (hvad han og hans hustru absolut ikke ønsker) havde en flot, udhalet, køn opvartningsjomfru – serveringsfrøken – til at betjene de mandlige gæster, specielt de unge, da kunne han sælge mange flere puncher og tjene flere penge. Det er det, jeg kalder en lokkedue – uden derfor at beskyldte de unge damer for usædelighed.

Samme kollega udtalte: »Kjær har båret sig dumt ad, han skulle have holdt mund!« Jeg tror næ-

sten, manden har ret heri: »Når man slår mellem en flok ulve, så hyler den, der bliver ramt!«

Til slut kun:

Det er ikke justitsråden, der holder justits, men det er lægen og afholdsmanden, der mener, at der både i nutiden og fremtiden bør luges og muges ud i samfundet, såfremt dette ikke skal bundfordærves. Det er ikke noget behageligt renovationsarbejde, men det er nødvendigt. Det er det, jeg har gjort og fremdeles agter at gøre med politiets hjælp, med alle gode mænd og kvinders samvirken – i håb om bistand fra Dem, hr Kjær! – og den hæderlige del af Nykøbing's beværterstand.

Nykøbing, 4. december 1919.

Johan Hinding,
læge«.

I 1919 var der ca. 30 beværtninger i Nykøbing, og der var daglig omtale af værtshusslagsmål, hasardspil, anholdelse af berusede personer i byens aviser. Politiet uddelte mange bøder til beværterne, som oftest til de samme, men intet hjælp, behovet for spiritus var stort. Den første verdenskrig var forbi, men omvæltningen af det kendte samfund var i fuld gang, menneskene følte sig rodløse, og mange prøvede på at drukne deres uro i spiritus. Er det det samme, der sker i dag?

Lad os se lidt nærmere på de forhold, Hinding omtaler.

Restaurationen »Aahuset« (senere »Brohuset«) lå ved åen i Vestergade, og her foregik den omtalte »Aahussag« i 1903.

En lærer ude fra landet var den 29. september i Nykøbing for at hæve en del penge, omtrent 1900 kr. Nogle af disse brugte han til at betale nogle gældsposter med, men han havde dog godt 1600 kr. i behold, da han om aftenen kom i »Aahuset«. Her spiste han et solidt måltid mad og kom i snak med værten, der inviterede ham over til familiens bord. Her sad værtens hustru og datter samt tjenestepigen. Der blev serveret 12 halve flasker champagne foruden en del portvin og øl. At læreren blev plakatfuld er intet under. – Han blev bragt til sengs i et væ-

relse på loftet og havde tjenestepigen inde hos sig en tid, men han var så fuld, at han næste dag ikke kunne huske noget om besøget.

Efter at læreren var blevet nogenlunde klar i hovedet, undersøgte han sin tegnebog og konstaterede, at der manglede 300 kr. Sagen blev anmeldt til politiet, og værten og tjenestepigen blev beskyldt for at have taget pengene. Værten, værten og tjenestepigen blev anholdt, sidstnævnte fik dog lov til at slippe fri efter to dages forløb, men værten kom ikke fri.

Værten blev anklaget for nattesæde og udskænkning til berusede personer, hans kone for rufferi og delagtighed i tyveri.

Men der kunne ikke skaffes beviser. Den meste servering var efter gæstgiverens udsagn foregået i hans private dagligstue. Usædelighed var der heller ikke bevis for, tjenestepigen sagde nej, og læreren kunne intet huske. Og tyveri – ja, ganske vist var pengene borte, men om de var stjålne, drukket op eller foræret bort, det var og blev uopklaret. Værten var arresteret indtil 15. december, da retten frifandt hende. Sagen gik til overretten med samme resultat. Værten anlagde sag mod det offentlige og forlangte 4000 kr. i erstatning for uforskyldt varetægtsarrest. Denne sag gik helt op til højesteret. Værten fik ingen erstatning, fordi hun kun var blevet frifundet af mangel på bevis.

Den 10. juli 1918 var der markedsdag i Nykøbing, og der var kommet mange mennesker til byen. Bl. a. to løstgite fruentimmer på henholdsvis 35 og 40 år. De havde lejet et værelse på en af byens gæstgivergårde. Om eftermiddagen havde de stiftet bekendtskab med en slagter og en gårdmand ude fra landet. Efter at parrene havde turet rundt på flere beværtninger, blev aftenen afsluttet på damernes værelse, hvor der blev nydt flere flasker champagne.

Efter at være kommet hjem savnede slagteren en 500 kr.-seddel, som skulle være i hans tegnebog. Han spændte straks for og kørte til Nykøbing, hvor han fik fat i politibetjent Krogsgaard, som sammen med et par af natbetjen-

tene begav sig til den pågældende beværtning.

Værten blev ringet op, og de to fruentimmer anholdtes på sengen og medtoges til politistationen, hvor der optoges rapport over dem, hvorefter de anholdtes og indsattes i arresten.

Næste formiddag var de i et 3 timer langt forhør, men ingen af dem ville vedkende sig tyveriet. Politimesteren lod derfor politibetjentene foretage en grundlig husundersøgelse på det af damerne beboede værelse. Da denne ikke gav noget resultat, og da de i et forhør dagen efter vedblivende nægtede at kende noget til slagterens bortkomne 500 kr.-seddel, og da det tillige under forhøret oplystes, at slagteren markedsdagen havde slået vældigt om sig med penge, fandt dommeren ingen anledning til at beholde de to damer, hvorfor de løslodes.

Da politimesteren ikke fandt, at værtens opførsel havde været, som den burde, ikendtes han en bøde på 100 kr. for uorden i beværtningen og for at have skænket for stærkt berusede personer.

En af de tildragelser, som Hinding omtalte, foregik 7. september 1905. Morsø Folkeblads omtale af sagen lød således:

»Et fugtigt væddemål

På et hotel her i byen var nogle mænd i går truffen sammen ved de fyldte glas. Efterhånden som glassene tømtes, steg humøret adskillige grader, medens den sunde fornuft begyndte at vige sin plads.

Samtalen gik livligt, uden at man valgte nogen dirigent. Den strejfede vidt om, men endte med at dreje sig om penge.

En fiskehandler mellem gæsterne lod et ord falde om, at det var let at skaffe nogle tusinde kroner, en anden af gæsterne, en værtshusholder, mente, at det ikke var så let som at prale deraf.

Naturligvis skulle der væddes, og det skulle være et væddemål med slag i – svarende til humøret.

Væddemålet blev afsluttet. Fiskehandleren skulle i løbet af et kvarter skaffe 5000 kr., det gjaldt en bagatel af – 20 flasker champagne.

For en sikkerheds skyld deponerede hver af parterne et par hundrede kroner hos en af de øvrige gæster.

Fiskehandleren gik ganske roligt ned i banken, hvor han havde pengene indestående på folio, og inden udløbet af den fastsatte frist var han tilbage og præsenterede beløbet.

Gæstgiveren så lidt mellemfornøjet ud, da han fik øje på denne rigdom, som han måtte se, men ikke røre, og han har nok fundet, at det var en temmelig kostbar fornøjelse at få den at se. Men pengene til champagnen var jo deponeret, det kunne ikke lade sig gøre at sno sig fra væddemålet.

Flaske efter flaske kom på bordet, propperne knaldede, champagnen perlede i glassene, flaskerne blev tomme en efter en. Men gæstgiveren kunne ikke komme sig over det tabte væddemål.

Enden på sammenkomsten blev, at politiet blev tilkaldt for at skille de stridende parter.

Den bondekarl, Hinding omtaler, var en 17-18 årig karl fra Nordmors, der var taget til Nykøbing for at overvære en markedsdag i september 1919. Han besøgte forskellige beværtninger og fik så megen spiritus, at han var helt fra sans og samling.

Da han ikke mødte i sin plads næste dag, blev han eftersøgt af politiet, der fandt hans lig i haven.

Under første verdenskrig var der hele tiden stationeret en stor deling soldater i Nykøbing. Der opstod ofte slagsmål mellem soldaterne indbyrdes og soldater og byens borgere på beværtningerne.

Sårede fra disse småtræfninger måtte jo søge lægehjælp. Det er dertil, Hinding hentyder i sit brev.

Bestyrelsen for beværterforeningen svarede ikke Hinding før den 27. december. Svaret var kun et angreb på Hindings person og havde ikke meget med kendsgerningerne at gøre.

Hinding fremkom derefter med et tilbud:

»På et neutralt sted, f. eks. på rådhuset, er jeg villig til at møde

Læge Johan Hinding

den samlede bestyrelse for beværterforeningen, som har mandat til på de enkelte medlemmers vegne at give mig lov til at udtale mig frit. For god ordens skyld og som vidner tilkalder hver af parterne et medlem af politikorpset, hver sin juridiske konsulent (sagfører) og i fællesskab byens 3 redaktører. De sidstnævnte 5 uvildige mænd, af hvilke ingen er afholdsmænd, og kun et mindretal har mig som læge, danner en jury, som vælger sin formand, og efter afslutningen af min fremstilling af sagen overfor denne kompetente forsamling, dømmer mig »skyldig« eller »Ikke skyldig« i anledning af mine offentlige udtalelser på afholdsmødet om det ulovlige og modbydelige væsen, der har gået og går i svang i visse beværtninger her i byen.

Jeg afventer nu bestyrelsens helst offentlige svar på mit forslag.

Nykøbing M., 29 decbr. 1919.
Johan Hinding«.

Beværterforeningens bestyrelse karakteriserede Hindings forslag som »offentlig folkeforlystelse« og afviste at have mere med sagen at gøre.

Politimesteren havde lovet Hinding at sætte en undersøgelse i gang overfor enkelte af byens beværtninger. Om den kom i gang og om dens resultat er der aldrig blevet offentliggjort noget.

Det var tider...

AF JENS MESSERSCHMIDT

Jeg blev født i 1897 i den dejlige villa i Østergade, hvor nu børnehaven har til huse, og som ved sin beliggenhed lige ved anlægget med øerne og kanalerne for mig synes at være den skønnest beliggende ejendom i byen.

Mine forældre kom til Nykøbing i 1886 og fik deres første hjem i en bygning, der dengang lå, hvor nu Morsø Jernstøberis kontorbygning ligger. Her fødtes også mine ældre søskende. Da mine forældre kom til byen, var der ingen statsbanefærge fra Glyngøre til Nykøbing, så de sejlede fra Glyngøre til Ørodde, hvor der den dag i dag findes rester af en anlægsbro, som i dag bruges til afskibning af muslinger og lignende.

Herfra måtte man køre videre enten med dagvognen eller en af byens vognmænd. Vejen må have været begyndelsen til landevejen Nykøbing-Thisted, idet jeg husker, at der, hvor det nuværende vandrerhjem ligger, stod en milepæl »4 mil til Thisted«. Denne milepæl, der var gemt og næsten glemt på Dueholm museum, har fhv. boghandler Johs. Fischer arbejdet for at få anbragt på sin gamle plads.

Terrænet bag milepælen blev dengang brugt som gravplads for tuberkelbefængte kreaturer fra slagteriet. Jeg husker tydeligt det uhyggelige syn, når Halse kom kørende med sin lille flade trækvogn med 4 hjul, hvorpå han havde anbragt de blodige dyrekroppe.

Nå, tilbage til tiden omkring 1900, hvorfra jeg har de allerførste erindringsindtryk. Mor gik næsten hver dag tur med min yngste bror, Povl, og mig ud gennem midtergangen til stranden, forbi de gamle badehuse og hjem ad den nuværende »Stadion Allé«.

En anden ting, jeg også husker, var skøjteløbningen på kanalerne, hvor vi i begyndelsen måtte nøjes med at skubbe vore slæder, hvilket engang bevirkede, at jeg dumpede i et hul, der var hugget i isen, men jeg var så heldig, at hullet befandt sig lige over det rør, som fra Østergade førte over til springvandet i kanalen. Dette rør kom jeg til at stå på, så jeg undgik at komme ned i alt det mudder, der også dengang var på bunden.

Efterhånden fandt vi ud af, at legekammerater er en selvfølgelig ting at have i barndommen, og vi fik da også hurtigt nogle, som vi daglig var sammen med, fortrinsvis drenge fra den nærmeste omegn, f. eks. »bette Anders«, søn af fisker Jørgen Jørgensen og senere direktør for Morsø Sparekasse. – Endvidere »Anders Lods« og hans bror Kaj, sønner af lods Ytrup på Strandvejen, og endelig »Kalle Rye«, der stadig lever i bedste velgående i sit hjem i Østergade.

Omtrent ved denne tid kom der en ting ind i vort liv, som vi i mange år havde meget stor glæde af. Far havde nemlig i Norge købt en robåd, som kom hertil med en af de kendte sejlbåde, der sejlede råjern og cinders til støberiet.

Denne herlige båd blev modtaget med stor begejstring af os drenge og blev straks indlemmet i familien under navnet »Gerda« efter min søster. Far, der var meget interesseret i roning, hvilket han bl. a. viste ved at være medstifter af »Nykøbing Mors Roklub«, sad ofte ved roret og kommanderede os drenge så godt som nogen søofficer. En af vore største fornøjelser var at ro ud, når færgen kom ind eller gik ud fra færgehavnen, og ro ind i dens kølvand for at tage »færgesøerne«,

som vi kaldte de lange, bløde bølger, som de store skovlhjul fremkaldte. Al min fritid tilbragte jeg sammen med »Gerda«, og mange gange gik turen til Glyngøre og retur på en eftermiddag.

Far fik den gamle bådebygger Hviid til hvert forår at slå en bro op ved stranden ud for vores have. Denne bro fik lodsens også lov at benytte til sin grønne robåd, som han brugte til at ro ud til de sejl-skibe, han fra sit hus på strandvejen kunne se dukke op bag ved »Ørodde« med flaget hejst på formasten, hvilket betød, at man ønskede lods om bord.

I 1904 kom så den dag, hvor jeg skulle begynde at gå i skole. Den første lærerinde, der tog imod os rollinger, var frk. Syberg. Desuden havde vi to lærerinder, nemlig »Mutter Gjede«, som vi kaldte hende. Hun var gift med tandlæge Gjede, der boede på hjørnet af Nygade og Grønnegade, og frk. Mathiasen, en tante til nuværende jernhandler Asger Mathiasen. Disse to lærerinder havde vi stor respekt for, fordi de ind imellem godt kunne være lidt strikse mod os, når vi ikke opførte os, som de åbenbart mente, vi burde.

Desuden havde vi som lærere cand. teol. Knutson, der senere blev præst på Endelave ved Horsens fjord, samt vor senere kordegn Axel Agerlin, som havde været løjtnant. Vi havde ham som gymnastiklærer, han var god til at kommandere os drenge. Jeg husker særlig den måde, hvorpå han kunne få os til at bruge armkræfterne, når vi skulle klatre op i tovene, for hvis det gik lidt for langsomt, fik vi et rap i enden af tovet.

I disse år havde Nykøbing et par gange besøg af krydseren »Hejmdal«, som gerne lå for anker

ude ved Ørodde. Da jeg havde en farbror i København, der havde været søofficer, havde far hver gang kontakt med chefen på »Hejmdal«, der var uddannelseskab for kadetter, og hvor bl. a. prins Axel den ene gang var med som kadet.

Den ene gang, krydseren var her, hed chefen kommandør Garde, og han fandt på at arrangere bal om bord for kadetterne, og han bad mor om at fungere som værtinde og i den egenskab skaffe unge piger til dette bal. Mor fik travlt med at ringe rundt til familier med døtre i 18–20 års alderen. Da dagen oprandt, ville mor sende en blomsterdekoration som en opmærksomhed til kommandør Garde. Min bror og jeg fik overdraget hvervet med at bringe denne dekoration ud til »Hejmdal«, og flot var den, idet den havde facon som et 3-mastet sejlskib med sejl af blomster. Vi havde vort mas med at få den helskindet ud til broen på Ørodde, hvor vi »standsmæssigt« blev afhentet af en barkasse ført af en søløjtnant. Vi nåede da også ud til »Hejmdal« hvor vi med dybe buk overraktede »sagen« til den høje chef.

Selve ballet forløb fint, og de unge Nykøbing-piger dansede med de flotte kadetter med de blanke gehæng og de fikse, små dolke med hvide elfenbenshåndtag.

I disse år begyndte også de eventyrlige besøg på »Højriis« hos hofjægermester Stensen Leth og frk. Engell. Turen derved foregik altid i landauer, enten åben eller lukket, alt efter som vejret var den pågældende dag. Vognmanden var Mads Jensen, og hans gamle landauer befinder sig på museet på »Glomstrup«.

Vi startede gerne hjemmefra ved 10-tiden, og en timestid efter rumlede vi ind gennem porten til slotsgården, højlydt budt velkommen af jagthunden »Cora« og storken, der havde sin rede på den nordlige fløj, hvor frk. Engell havde sin lejlighed.

Når vi så holdt foran trappen op til hoveddøren, kom hofjægermesteren gerne selv ud og bød os velkommen, hvorefter vi blev ført ind i den lange forgang med de sorte og hvide fliser og med de

mange døre ind til bl. a. herreværelset og spisesalen. I den anden ende af gangen var døren ind til frk. Engell samt nedgangen til køkkenet, der lå i kælderen.

Vi blev vist ind i herreværelset, hvor papegøjen »Fiffe« stod og modtog os med en hel remse, den havde lært.

Når tiden var inde til at spise frokost, og frk. Engell åbnede døren og sagde »Værsgod«, så gik »Fiffe« det med nøjagtig samme stemme.

Frokosten begyndte som i dag med en sild og kold snaps. Desuden var der altid et stort fad med hårdkogte mågeæg, som en af folkene havde samlet ude på en af holmene, der lå lige ud for alleen op til gården.

Efter frokosten fik far og hofjægermesteren sig gerne en »Langpipe tobak« i hver sin lænestol i herreværelset, mens vi drenge gik på opdagelse ude omkring slottet.

Når hvilepausen var forbi, gik vi for det meste alle en lang tur i skoven, bl. a. i vestskoen, hvor der var anlagt nogle ørreddamme, hvorigenem der løb en bæk. Jeg husker, at mor engang skulle prøve at kaste med »flue« for om muligt at få en ørred på krogen, men det lykkedes vist aldrig. Når vi så kom tilbage til slottet, var der dækket op til eftermiddagste i havestuen, som gennem en dobbeltdør havde forbindelse ud til en bro, som førte ud til parken.

Omkring denne tid fik hofjægermesteren sin udnævnelse til kammerherre af kong Frederik d. 8., og jeg husker, der gik en historie om, at da kammerherren en sen aften kom hjem til Nykøbing efter at have været hos kongen for at takke for udnævnelsen, holdt kusk Peter foran stationen med karetten med de to røde heste for. Han hilste kammerherren »Til lykke« med piskan, hvortil kammerherren svarede: »Åh, hold du din mund, dit gamle fjols«, men det var måske en skrøne, som var kommet i omløb. Men sandt var det, at de to havde et særligt frispog, når de talte sammen, for Peter havde været oppasser for kammerherren, da denne var løjtnant ved dragonerne og senere ritmester.

Peter var kusk på »Højriis«, indtil slottet blev solgt til general-konsul C. M. Pay fra Norge, hvor han havde tjent masser af penge ved at sælge fedt til tyskerne under krigen 1914–1918, og vi kaldte ham derfor altid »Fedtepay« – altså når han ikke var i nærheden.

Nogle år før dette skete, var det begyndt at blive dårligt med kammerherrens syn, og de sidste år, han levede på »Højriis«, var han fuldstændig blind. Et frygteligt slag for en mand, der elskede at færdes omkring sin dejlige, gamle gård med dens store, gamle skove med mange kæmpemæssige træer, hvoraf jeg særlig husker eet bestemt bøgetræ, hvor der ca. 4–5 m

Barndommens gade

oppe på stammen endnu kunne ses nogle indridsede navnetræk, som var lavet af østrigske officerer under deres besættelse af Mors under 1864-krigen.

Mine to ældre brødre, Hans og Ejnar, kom meget på »Højriis«, da de var 10–12 år gamle, og her blev de venner med kammerherrens to dattersønner, Carl og Jørgen Castenskjold, som de var jævnaldrende med, og jeg ved, at Ejnar endnu for få år tilbage havde kontakt med Jørgen Castenskjold – også efter at denne blev gift med prinsesse Dagmar og boede på »Kongstedlund« ved den lille vildmose.

Kammerherren havde tre døtre, Sofie Castenskjold, gift med kammerherre Castenskjold, Ebba Hastrup, gift med jægermester Hastrup, og baronessen på »Dragsholm« gift med baron Zytphen Adler, men hende har jeg nu aldrig mødt på »Højriis«.

Jægermesterinden havde også en søn, Aage Hastrup, som også kom meget på »Højriis« i sine ferier, og det var disse to fætre, der for første gang dansede den såkaldte »storkedans« ved et julebal i »Dramatisk Forening« på Hotel Bendix, og det vakte selvfølgelig en del opsigt blandt byens borgerskab. Polkaen og galoppens tid var ved at være forbi, og efterhånden kom »One step« og »Two step« m. fl. frem.

En af »Dramatisk Forening«s hovedpersoner var frk. Thora Trap, en kusine til forhandleren af »Morsø Støbegods« i Skive, købmand Cort Trap, som jeg iøvrigt senere skal fortælle en lille historie om.

Thora Trap var i besiddelse af glimrende evner som skuespillerinde og var meget benyttet som optræder ved »Dramatisk Forening«s festaftener. Jeg husker, at jeg engang så hende i Hejbergs vaudeville »Skærmydsler«, hvori hun havde rollen som tante 2, der kommer med den berømte replik: »Måner har den farve, måner skal have«. Hun var en god veninde af min mor og var altid med, når mor havde dameselskab, hvortil endvidere var inviteret min spillelærerinde, frk. Krogh, min lærerinde, frk. Syberg, og frk. Vilhel-

mine Bang, en søster til Frederik og Vilhelm Bang.

Frk. Krogh har jeg forresten en pudsigt erindring om. Det skete ved et af disse dameselskaber, at på gulvet i stuen pludselig gav sig selv et slag på sit ene lår og ganske roligt sagde: »Det var da vist en mus!« – og så dumpede der en død mus ned på gulvet, men hun reagerede ganske roligt derpå, og det syntes vi børn var en bedrift af en dame, da vi ellers plejede at høre hvin og skrig, når en dame kom i nærheden af en mus.

Og når talen nu er om mus, så har jeg den før omtalte historie om købmand Cort Trap fra Skive, som en aften var med ved et middagsselskab hos mine forældre. Vi havde den gang mange mus i villaen, og særlig holdt de til i nogle skabe, der fyldte hele den ene væg, og hvor far havde sine vinflasker liggende, indpakket i halmhylstre, og det var lige noget for musene, så i disse skabe havde vi altid musfælder stående. Det var den slags fælder, der fanger musene levende. Midt under middagen hørte jeg en af fælderne smække i, og nysgerig, som jeg var, gik jeg hen for at se, om der var noget i fælden. Og ganske rigtigt, der sad musen. Jeg tog fælden og gik ud ad køkkendøren for at få musen ud. Men jeg må jo åbenbart have haft ondt af dyret, for jeg gik ned i haven, hvor jeg slap musen ud. Da jeg kom ind til bordet igen, spurgte far, om jeg havde aflivet musen, hvortil jeg jo måtte bekende, at jeg havde sluppet den løs. Dette måtte Cort Trap have hørt, for nogle dage efter kom der en pakke til mig fra Skive. Da jeg åbnede den, var den fuld af små chokolademus, samt et kort fra »musen«, der takkede mig, fordi jeg havde ladet den leve.

Når kammerherren, der jo havde mistet sit syn, var til middags-selskab hos far og mor, sørgede mor altid for at have ham til bords, så hun kunne hjælpe ham med at skære maden ud og få fat i glasset, når der blev sagt »skål«.

Ved disse selskaber kom Peter Kusk altid og fik sig et måltid mad ude i køkkenet. Han var iført sin fine kuseuniform med de

blanke knapper med kammerherrens våben på og med de halvlange støvler med brun kant foroven samt sine gule hjorteskindsbukser.

Vi drenge skulle altid ud for at hilse på Peter Kusk, og jeg husker, hvor vigtige vi var, fordi han hver gang rejste sig og bukkede, idet han slog hælene sammen som en rigtig soldat. Ja, ved det samme bord i køkkenet har mange gamle mennesker siddet og fået sig et måltid mad, foruden al den mad, der blev hentet af forskellige familier i byen, såfremt de på en eller anden måde var i nød.

Jeg husker således en familie, hvis forsørger, der var fisker, omkom under en storm en isnende vinterdag. Denne kone, som nu alene måtte forsørge en stor flok børn, fik i flere år mad fra vort køkken.

Den gang var hele terrænet fra gartner Overgaard og ud til villa »Fjordblik« helt ubebygget. Det første hus, jeg husker blev bygget, var det, hvor senere fuldmægtig Bense boede, men hvor den gang sparekassékasserer Wulf boede og senere direktør Gyving, der havde to børn, Inger og Kaj, som vi legede meget med.

Jeg husker således, at Kaj ved en bestemt lejlighed imponerede os meget, idet han en dag under en sneboldkamp, vi havde med en stor flok drenge fra »Borgerskolen«, og hvorunder de havde været så snedige at trænge op i vores have og hugge vort juletræ, som de slæbte ned på kanalen, pludselig for ned på isen og med vildt fægtende arme snuppede juletræet fra de pokkers unger og nåede velbeholdent op i haven med det. – Denne bedrift fik ham til at stige meget i vor agtelse.

En anden ting, jeg husker fra denne kamp, var de glaskugler med dun i, som far havde stående oppe på loftet til brug ved flugtskydning. Disse kugler brugte vi i stedet for snebolde – og sikke et ramaskrig, der lød fra drengene nede på kanalen, da disse kugler begyndte at falde på isen, hvorved de dun, der var i kuglerne, fløj om ørerne på dem. Egentlig var det en farlig drengestreg, for hele den store isbane blev overfyldt med glasskår, der kunne have frem-

bragt nogle slemme snitsår. Men heldigvis skete der intet.

Der er noget, som jeg af og til mindes med en særlig stor glæde, og det er de mange mennesker, som i årenes løb har hjulpet mor og far i huset og i haven. De skal her omtales som et absolut uundværligt erindringsbillede.

Først de, som hjalp mor i huset. Den første, jeg husker, er »Gammel Marie«, en ældre kone, som havde det særlige job at reparere alt det tøj, som vi drenge ikke var særlig gode til at passe på. Hun var et elskeligt menneske, som hverken min bror Poul eller jeg vil kunne glemme. Hun havde sin plads i et lille værelse ved siden af vort, og her sad hun dag efter dag i en lang årrække med sin gamle symaskine, som i dag ville have været sin vægt værd i guld i en antikvitetshandel, men sikke et spektakel den lavede; men sy kunne den.

Trods sin fattigdom og elendighed var »Gammel Marie« næsten altid glad og tilfreds med tilværelsen – og som hun kunne synge for os, når vi var kommet i seng om aftenen. Der var nemlig en dør mellem hendes og vort værelse, så vi blev næsten hver aften sunget i søvn af det kære menneske. »Det var en aften i Tivoli« og »Jomfru, vil De med i skoven« hørte til hendes repertoire foruden en mængde andre herlige sange.

Den næste, jeg vil mindes, er Povline, som kom til os som ganske ung fra Salling. Hun var i huset i 7 år, og vi havde indtil for ganske få år siden forbindelse med hende. Hun havde aldrig før været i huset og talte et udpræget sallingssprog, som det kneb for far at forstå, hvorfor han ofte måtte sige: »Tal dog dansk, Povline, jeg kan ikke forstå Deres sprog«.

Men hun var en frisk og opvakt pige, så det varede ikke længe, før hun klarede sine opgaver til fuldkommenhed. Hun blev hurtigt en uvurderlig hjælp for mor i køkkenet, hvor hun efterhånden regerede med stor myndighed. Og sikken mad og bagværk, hun lavede. Mine søskende og jeg mindes stadig med stor glæde »Povlines Boller«, som altid vakte stor lykke ved morgenbordet. Der var i disse år

Mor og far

næsten altid en mængde tanter, onkler, kusiner og fætre på sommerferie hos mine forældre, og jeg er sikker på, at de, der lever endnu, stadig vil huske Povline, som efterhånden var som hørende til familien.

Hun blev mod slutningen af sit ophold i villaen forlovet med en ung mand, der var kusk hos en af byens vognmænd, og jeg kan huske, at mor holdt strengt på, at hun skulle være hjemme senest kl. 10, når hun havde været sammen med kæresten, der hed Chr. Nør og som senere blev forpagter af Tødsø præstegård, hvor vi i mange år besøgte dem. Deres datter, Gerda, lever stadig her i byen.

Som supplement til vores villa blev der ovre i vores køkkenhave

bygget en villa, som min søster og svoger, Gerda og Per Aarup, senere kom til at bo i. For os drenge var det en stor begivenhed med et sådant byggeri, og vi kan endnu udpege det sted i muren, hvor vi en dag fik indmuret en tom ølflaske, hvori var lagt en seddel med navnene på alle murerne og arbejdsmændene. Flasken ligger der nok den dag i dag og vil blive liggende ud i en fjern fremtid, til ejendommen engang bliver saneret.

Det var arkitekt Früstück Nielsen, en søn af murermester Nielsen i Nygade, der tegnede villaen, som med sine smukke tagsten af brunt glasur var lidt af en seværdighed dengang. Villaen blev senere beboet af skibsbygmester Søren Larsen for senere at blive eks-

ternatskole. Villaen ejes nu af en fabrikant.

Der var i så stort et hus som vort altid nogen til at hjælpe til både indendørs og ude i haven. – Den første havemand, jeg husker, var »Kræn Mark«, en høj og kraftig mand med fuldskæg og med et udpræget morsingbomål, som jeg husker særlig kneb for min svoger, Per Aarup, at forstå. Engang de mødtes en tidlig morgen, sagde Per til »Kræn Mark«, at han syntes, det var noget tidlig, han var ude. Hertil svarede »Kræn Mark«: »A hår væt ud og sluk løjter«, hvilket Per opfattede som: »A hår væt ud å pluk lyng«, hvilket vi morede os meget over.

Når jeg tænker på »Kræn Mark«, kan jeg endnu høre lyden af hans kæmpestore træsko, som altid var forsynet med et par halmvisker, som jeg endnu kan se ham lave af halm, som vi altid havde til hundehuset, der stod i gården.

Nå, tilbage til de gamle medhjælpere. Gartner Wittrup, der afløste »Kræn Mark«, blev hos mine forældre i mange år. Senere kom Hans Lillelund, der senere blev skovfogedmedhjælper ved kommunen. Når der var brug for ekstra hjælp i huset, f. eks. ved bankning af de store gulvtæpper eller andet svært arbejde, kom der gerne en mand fra støberiet. – Blandt disse husker jeg særlig to, nemlig Anton Hedegaard fra Refshammer og Anders Poulsen, som begge var helt uundværlige, når der skulle tages et ekstra nap. Fra mine tidligste drengeår er det særlig Anton, jeg husker. Han boede i et lille hus på Refshammer sammen med sin kone, Maren. Anton havde en hobby, som ganske særlig kom os drenge til gode. Han var nemlig meget dygtig til at bygge modelskibe. Jeg husker det sidste skib, jeg fik; det var nemlig klinkbygget som et rigtigt skib. Det fik navnet »Marie«, og jeg har endnu et foto, som mor tog, da jeg legede ved vores bådebro med det. På et andet billede, som mor også tog, står min bror og jeg sammen med Anders Lods og hans bror Kaj og fremviser stolte et andet skib, som vi fik af Anton, nemlig et stort 2-mastet skib, som

var så tungt, at vi måtte bygge et særligt stativ til at bære skibet på.

Anton og Maren og Povline og »Kræn Nør« var i mange år vore gode venner, som vi ofte besøgte. Som voksne deltog vi i deres forskellige familiefester.

Povline og »Krejsten«, som vi kaldte ham, flyttede meget omkring, idet de fra Tødsø præstegård fik »Lille Lynggård«, der lå ved Vildsund landevej lige over for »Store Lynggaard«, og herfra flyttede de til Ljørslev og derfra til Dueholm Mark for til sidst at bosætte sig i Nykøbing, først i Markedsgade og senere på Refshammer.

Anders Poulsen kom i mange år til at spille en stor rolle i det daglige liv i villaen. Han blev altid kaldt derud, når der ventedes gæster med færgen. Så måtte han med en stor skrummel trækvogn fra støberiets pakhushus ned til færgen for at hente bagagen.

Da far i 1914 købte en bil, var det da også Anders Poulsen, der blev betroet at vaske og pudse den. Bilen var købt gennem firmaet Søren Høgh i København. Det var en lille 2-personers åben »Cyklecar«, som man kaldte den i England. Den var forsynet med en 2-cylindret motor på 7½ hk og kunne, når det var på lige vej og helst i medvind, komme op på den svimlende fart af 50 km i timen. Den havde da også navnet »Swift«, som jo på Engelsk betyder hurtigt. I køleremblemet var afbildet 2 svaler ved siden af navnet.

»Swift« kom som sagt til Nykøbing i 1914, netop som krigen brød ud, og det varede da heller ikke længe, før det blev småt med olie og benzin, hvorfor bilen blev klodset op på 4 bukke. Der stod den så i et par år. Jeg benyttede tiden til at lære den at kende, og da den atter kom ned på jorden, var jeg klar til at sætte mig ved rattet. Far var ikke så glad for dette, men jeg fik da lov at køre, når vi var ude på en tur. Heldigvis skete der ikke noget alvorligt, for kørekort havde jeg ikke.

Der var på den tid ikke mange biler på Mors, og hestene var ikke vant til disse køretøjer. Engang

mødte vi en stiv fjælevogn med et læs halm på og kun forspændt med en enkelt hest, der blev så forskrækket, at den pludselig vendte vognen på tværs af vejen med det resultat, at vogn og halm væltede, og den stakkels bonde-mand lå inde i halmen og skældte ud over disse »towli mennesker«, der kørte i sådanne tingester.

Vi måtte ud af bilen for at hjælpe med at få det hele på ret køl, og far måtte stikke bonde-manden en skilling for den ulejlighed, vi havde gjort.

En anden gang mødte vi et lille enspænderkøretøj med en gammel kone ved tømme. Idet vi passerede hende, drejede hesten ind over grøften. Men ved det hop, vognen derved gjorde, faldt den arme kone baglæns ned i vognen og lå og vrælede i vilden sky, indtil vi kom hende til hjælp og fik hende på højkant igen. Men synet af to noget fyldige koneben med bukserne midt nede på skinnebe-nen og træskoene strittende højt op i luften, glemmer jeg aldrig. Et herligt syn.

Da jeg blev 18 år, syntes far, at jeg hellere måtte få et kørekort, hvorfor vi snakkede med brødrene Thorsted, om de kunne gøre noget ved den sag. Det kunne de, for Alfred Thorsted var kørelærer. Så en dag kørte vi til Thisted, hvor jeg skulle til prøve ved den motorsagkyndige, som var gasværksbestyrer Majbom. Prøven bestod i, at jeg alene kørte hen til den anden ende af gaden, vendte bilen og kørte tilbage til Thorsted og Majbom, hvorefter Majbom foreslog, at vi oven på denne anstrengelse skulle drikke en kop kaffe – og dermed var den eksamen overstået.

Mange skønne ture kørte vi i den lille bil. Flere gange kørte jeg mor til København. På en af disse ture punkterede vi 5 gange. Vi havde ikke noget reservehjul, men et reservedæk og nogle ekstra slanger. Så når vi punkterede, måtte vi have bilen op på dunkraften, hvorefter vi med hjælp af et dækjern og alle vore kræfter måtte tage fælgen af. Derefter kunne der sættes en ny slange på. Det tog tid med atter at sætte fælgen på, så sådan en tur med 5

punkteringer glemmer man aldrig.

I en af mine sommerferier kørte jeg Jylland rundt med min svoger, Per Aarup, der skulle besøge støberiets forhandlere over hele Jylland. På den tur var vi ude for lidt af hvert. Vejene var ikke asfalterede, men grusveje, der sled hårdt på dækkene, og jeg tror, vi måtte skifte dæk en halv snes gange. På turen fra Aalbæk til Skagen var vi så uheldige, at kardandleddet, som bestod af en tyk læderskive på kardanakslen, blev revet i stykker med det resultat, at jeg hele dagen, vi var i Skagen, måtte ligge under bilen for at få et nyt kardandledd sat på.

Ved en anden lejlighed, hvor jeg var kørende med far til en kaperoning i Aalborg, opdagede vi på hjemturen, at det højre baghjul pludselig begyndte at rasle. Vi standsede for at undersøge sagen og opdagede, at egerne var knækket og hang og dinglede, så hele hjulet var løst og kunne ikke holde ret meget længere.

Heldigvis holdt vi lige uden for smeden i Vust, som vi spurgte, om

han kunne hjælpe os med nogle nye egere. Det kunne han desværre ikke, hvorfor jeg blev sendt ud på vejen for at standse min bror Ejnar, som ville komme bagefter på sin store »Indian« motorcykle. Lidt efter kunne jeg høre lyden af hans motor i det fjerne. Jeg fik ham stoppet og sendt tilbage til Fjerritslev efter nogle nye egere. Efter ca. 1/2 time kom han tilbage med en håndfuld egere, der desværre var ca. 1 tomme for lange, så smeden måtte tænde op i essen for at kunne varme egerne i topenden, således de kunne bøjes, så de passede i længden. Efter ca. et par timer var vi atter i Nykøbing.

Ja, jeg kunne blive ved at fortælle oplevelser med »Swift«, som f. eks. den vinterdag, jeg sammen med min halvfætter, maskinmester Georg Stoltze kørte til Feggesund, hvor vi opdagede, at fjorden var tillagt med is. Vi fik den idé, at vi skulle køre på isen langs kysten til Nykøbing. Efter nogen tids forløb opdagede vi, at isen var blevet noget ujævn, så vi måtte finde et sted, hvor vi igen kunne komme i land, og efter en besværlig tur

over tilfrosne marker og snedriver, nåede vi atter Nykøbing.

Jeg blev konfirmeret i 1912 ved den gamle provst Vilh. Hansen, der var meget lille og meget lærd. Særlig husker jeg de mange timer i den gamle præstegård i Toftegade, hvor der var en ganske særlig atmosfære af »gamle dage«, både hvad angår selve udseendet, men også luften var af en særlig art.

I 1912 havde jeg den oplevelse at blive malet af en rigtig kunstmaler. Han hed Baier og var gift med en datter af den gamle læge Hinding. Jeg husker, at det var meget mod min vilje at skulle sidde der i et par timer iført mit konfirmationstøj. Maleriet hænger stadig i vores stue.

Ved konfirmationen den 6. oktober 1912 stod jeg ved siden af Anders Lods, min gode legekammerat. Vi var omtrent lige høje, og da provsten, som skik var, skulle lægge hånd på vore hoveder, måtte vi bøje hovedet dybt, for at han kunne nå. Det så meget højtideligt ud.

Den kære bil

Min bror og jeg begyndte nu at komme med far på jagt. Ikke som skytter, men for at gå til hånde med alt, som skulle ordnes med hunde og ting og sager, og jeg husker endnu de herlige jagtdage bl. a. på »Kirstinedal« i Ljørslev og på et terræn i Salling nær ved Vile kirke og grænsende ned til Harrevig. På en af disse ture til Salling var malermester Jensen med. Han blev i daglig tale kaldt »Maler Puh«, fordi han altid gik og spillede sine kinder op og pustede luften ud, idet han sagde »Puh«. På den jagttur påstod han, at han havde set en ræv uden hale, der i sin iver for at slippe fra jægeren var gået i vandet ved Harrevig for at svømme over til den anden side. Historien om den »stumphalede ræv« talte vi om i flere år.

Far havde på den tid anskaffet sig en drage, som havde facon som en stor ørn. Den blev sendt op i luften for at bevirke, at agerhønsene holdt sig i dække på jorden for at jægeren lettere kunne komme på skudhold. Jeg tror, den virkede efter hensigten, og min bror og jeg, der blev sat til at gå med denne kæmpefugl, havde da også megen glæde af den.

Foruden malermester Jensen havde far mange andre jagtkammerater, f. eks. bankdirektør Poulsen, overlæge Nordentoft, østersdirektør Villars Lunn, fuldmægtig Bohn og ingeniør Spangsberg.

Da far i 1932 blev 75 år, fik han af alle os søskende en meget høj og flot flagstang, som forøvrigt endnu står i børnehavens have. Fra alle jagtkammeraterne fik han et kæmpeflag, det største, jeg på den tid havde set, og som jeg iøvrigt endnu er i besiddelse af. Det er ikke så stort i dag som den gang, da vind og vejr har taget ca. en meter af det. Med flaget fulgte en adresse med alle givernes navne.

Jeg vil også gerne fortælle, hvordan vi fejrede jul i mit barn-domshjem.

I slutningen af november begyndte vi forberedelserne med at gennemgå og efterse pynten til juletræet. Det skulle jo helst være i fin orden lige til at hænge på juletræet. Alle tingene blev hentet ned fra loftet, hvor de var pakket ned

i en stor papkasse. Tingene blev spredt ud på det store bord i spisestuen, hvorefter vi alle blev anbragt omkring bordet. Tingene blev sorteret, således at det, der trængte til at blive repareret, blev lagt i én bunke, og det, der var i orden, i en anden. Derefter gik vi i gang med at klippe nye hanke til kræmmerhuse og kurve, ligesom de fine glaskugler blev forsynet med nye bånd. Der blev også lavet nye ting til erstatning for det, der blev kasseret. Kræmmerhusene lavede vi omkring en pind, der var formet som et kræmmerhus. Efterhånden som tingene blev færdige, blev de hængt op på en snor, vi havde trukket fra et dørhængsel til en knap på et skab. Derefter gik det løs i køkkenet med at bage småkager. Både Poul og jeg måtte hjælpe, og det var ikke småting, der forsvandt i vore maver. Men endelig blev kagerne færdige for derefter at blive anbragt i kasser ude i »fadburet«, som vi kaldte et stort rum ved siden af køkkenet. Efter planen skulle de stå der til jul, men det kneb ofte, for far ville gerne hver dag til sin kaffe have en vanilliekrans eller en brunkage. Undertiden faldt der også en kage af til en hund, der altid sad ved siden af far og så på ham med sine bedende øjne.

Mor begyndte også i god tid med sine forberedelser. Vi så næsten hver dag, at mor pakkede et eller andet fint ind, skrev noget udenpå, hvorefter pakken blev gemt i et skab i soveværelset. Det var spændende, og spændingen steg dag for dag, lige til selve julen begyndte. Det var næsten ikke til at holde ud. Ofte stod mor ude ved telefonen, der hang ude i gangen ved trappen op til 1. sal. Det resulterede gerne i, at der kom et bud henne fra købmand Bruse i Østergade med en masse varer af forskellig slags – jeg husker særlig een dreng, som hed Nikolaj Kjølhede, men vi kaldte ham altid Nikke. Det har han åbenbart ikke taget skade af, for han kom i lære hos købmanden for senere at få sin egen forretning, en stor kul- og kokshandel i Grenaa. Han må åbenbart have fået et godt øje til far, for efter at han havde fået sin egen forretning, sendte han

hvert år, når sneppejagten var begyndt, sin første sneppe til far. – Det synes jeg var et smukt træk. Det er jo ellers kongen, man plejer at sende sin første sneppe til. Gad vide, om vores dronning også får en sneppe?

Nå, det var julen, jeg var ved!

Gæsteværelserne, hvor mine søskende fra København skulle bo, blev gjort i stand. Juletræet ankom – hvorfra ved jeg ikke, men formodentlig fra Legind Bjerge. – Træet blev forsynet med fod, og en elektriker tog den store prisme-lysekroner i dagligstuen ned, hvorefter den blev hængt op i et af værelserne, hvor der var en krog, som kunne bære den. Derefter blev der gjort ekstra rent overalt. Endelig kom lillejuleaftensdag, og det store træ blev båret ind i dagligstuen, hvor det skulle nå helt op til loftet. Derefter gik vi alle i gang med at pynte træet, og det foregik altid med liv og lyst. Endelig stod træet der, pyntet med de mange ting, vi havde eftersat og fremstillet. Fra det øjeblik, træet var pyntet, var det forbudt os børn at komme ind i stuen, for nu foregik der noget hemmelighedsfuldt derinde. Mor begyndte nemlig at anbringe alle sine gavepakker rundt omkring i stuen og under træet, og det måtte vi for alt i verden ikke få et glimt af.

Juleaftensdag ankom mine søskende fra København, og nu var vi alle samlet. Ved frokosten kl. 12 blev der smagt på den herlige julemad, der var blevet lavet i køkkenet, og der blev »gået til makronerne«, som man siger. – Stemningen var lystig og fuld af hemmelig spænding ved tanken om, hvad der skulle ske om aftenen.

Ved 4-tiden kunne vi, når vinden var i den rigtige retning, høre kirkeklokkerne begynde deres kimen, som jeg altid har syntes er så smuk, når det begynder med en lille melodi, som går forud for den hurtige kimen, som hver gang får mig til at tænke på den stakkels ringer, der da må blive træt i armen.

Kl. 5 gik de af familien, der ønskede det, til kirke, hvor der altid var så stor en trængsel, at nogle,

der ikke kunne tåle at stå op, måtte gå hjem igen med uforrettet sag.

Vi kunne nu begynde at mærke den liflige duft af gåsen, som var kommet i ovnen på komfuret, og vi gjorde os mange ærinder derud for at se, hvordan den fede fugl havde det. Oven på komfuret stod den store gryde, hvori risengrøden blev kogt og hvori mandlen til sidst blev lagt. Det var en tradition, som altid gav anledning til stor spænding, for det kunne jo ske, at een ude fra køkkenet fandt den. Det skete da også en gang, at Kræn Mark, som hver jul kom for at få sin julemad, pludselig viste sig i døren og meddelte, at han havde fundet mandlen. Han fik en dejlig, tyk trøje, som mor selv havde strikket. Den kunne han bruge, når han i de kolde vintermorgener skulle ud for at slukke gadelygter.

Mor lavede altid fiduser med os børn i den mindste aldersklasse, idet vi kunne risikere, at der også i vores risengrød blev fundet en mandel, og så var alle sorger slukket.

Efter spisningen skulle der tages af bordet og vaskes op. Denne pause var noget af det værste. Vi samledes inde i fars kontor, hvor vi sad og ventede på den store begivenhed. Men så pludselig kom mor og fortalte, at nu var de færdige, hvorefter far gik ind i dagligstuen, for det var altid ham, der skulle tænde lysene på træet. Derefter vandrede vi alle ind i spisestuen, for det var derfra, indmarchen skulle foregå.

Og med eet gik de to fløjdøre til stuen op, og der stod træet i al sin stråleglans, og med højtidelige, eller var det ivrige, miner gik vi ind til det vidunder, som juletræet jo altid er for både børn og voksne. Mor satte sig ved det store flygel, som hun mestrede til fuldkommenhed, og far stemte i med sin dybe bas: »Det kimer nu til julefest« og flere af de dejlige gamle julesalmer lød ud i stuen.

Til slut sang vi »Højt fra træets grønne top«, og så kom det tidspunkt, vi i måneder havde ventet på, nemlig uddeling af gaver. Der var gaver til alle, både familie, piger og Kræn Mark.

Efterhånden som vi alle havde set vore gaver, blev der rettet an til lotterispil i spisestuen, og så gik vi alle i gang med at spille talloteri. Det gik ikke stille af, for hver gang en fik banko, blev der råbt så højt, at ingen var i tvivl om, hvad der var sket. Vi spillede til ca. kl. 11, hvorefter der blev serveret the og hjemmebagte julekager. Derefter var det sengetid, først for os børn og senere for de store.

Sådan fejrede vi juleaften i mit hjem. De samme traditioner har vi lært vore børn, og vore børnebørn får også lært dem, så jeg håber, de må fortsætte i mange generationer.

Men barndomstiden får jo en ende, og i 1913, da jeg havde taget realeksamen, blev det bestemt, at min bror Poul og jeg skulle fortsætte vores uddannelse i Helsingør, hvor vi blev sat i »Helsingør højere Almenskole« samtidig med, at vi boede på et skolehjem, som blev drevet af kaptajn Jacob Klinkby og hans hustru, Marie. Her boede vi i 3 år. Vi boede 10–12 elever på skolehjemmet. Vi to »jydedrenge« blev anbragt på et herligt værelse øverst oppe med udsigt over Øresund til Helsingborg. Vi fandt hurtigt gode kammerater blandt eleverne, der mest var fra København og omegn. Efter skoletid cyklede vi rundt i omegnen, som vi hurtigt lærte at kende. Vores vært, fhv. kaptajn Jacob Klinkby, var gammel vestjyde, hvilket kunne høres på hans sprog – det gav ofte lejlighed til stor munterhed blandt os drenge.

Endvidere havde Klinkby den uvane, at han spyttede, når han blev rigtig gal. Jeg husker således en bestemt opsang, som Jørgen Juncher Jensen fik en dag, efter at vi havde spist til middag. Vi havde fået spinat. Nu gik Jørgen med den ene arm i bind efter et uheld, og jeg glemmer sent, hvordan dette bind så ud, da han kom ud fra Klinkbys kontor. Det var simpelt hen grønt. En anden gang var det Hugo Seligman, det gik ud over. En af eleverne – han hed Sven Lasson og var god til at tegne – fik i næsten hver eneste time fuldført en elegant karikatur af læreren eller en elev. Sven fattede sær-

lig interesse for mig, så jeg var ofte hovedpersonen i hans tegninger. Mange af tegningerne har jeg endnu, og når jeg blader dem igen, genoplever jeg mange episoder fra tiden i Helsingør. Det var nogle herlige år, vi havde dér. I de lange sommerferier havde vi somme tider nogle kammerater med hjem. Således husker jeg en ferie, hvor vi sammen med Sigismund v. Rosen, baron Henry Wedel Wedelsborg og Eugene Aubertin skulle cykle hjem. Det tog os to dage, idet vi overnattede i Kalundborg for næste dag at tage damperen til Aarhus, hvor vi var så heldige at komme med en lastbil til Skive.

I de år, vi var i Helsingør, foretog vi mange rejser fra Helsingør til Nykøbing, hvor vi tilbragte alle vore ferier. Om sommeren tog vi for det meste over Kalundborg-Aarhus, men om vinteren tog vi med tog over Fyn. Der var ikke noget, der hed lyntog, så det tog ofte lang tid – og der var mange pauser. Der kunne også indtræffe standsninger hist og her på grund af vejrforholdene, som da vi engang var på vej hjem til jul. – Da vi ankom til Skive, var det blevet snestorm. Vi fik at vide, at det var meget tvivlsomt, om der kunne føres tog igennem til Glyngøre. Efter et længere ophold blev det dog vedtaget at forsøge at få et tog med et par vogne igennem med en sneplow foran. – De mange mennesker, der skulle med Sallingbanen, blev stuvet sammen i de små kupeer. Disse kupeer havde hver sit toilet, og på denne tur havde en gammel kone beslægtet sædet på toilettet, så hver gang en af de øvrige passagerer skulle på toilettet, måtte hun ud, og det voldte hver gang store vanskeligheder, fordi der i forvejen var stopfyldt i kupeen, og jeg husker, at det vakte stor morskab, da vi den ene gang fik hende anbragt på de andres knæ. Hun syntes tilsyneladende, at det var en udmærket løsning, for hun grinede, så hun var lige ved at revne. Da vi i Glyngøre kunne se lysene i Nykøbing, var vi glade og kunne gå om bord i færgen for ca. 20 minutter efter at kunne være hjemme.

På den tid var der endnu ikke elektrisk lys i togene på Sallingbanen. I stedet var der olielamper, der havde den mærkelige egenskab kun at lyse normalt, når vi kørte, fordi de skulle have træk for at kunne lyse, hvorimod de næsten blev slukket, når vi holdt stille.

Vi fik gerne ferie nogle dage inden højtiden, så vi var altid hjemme et par dage inden juleaften, hvorimod mine to ældre brødre, Hans og Ejnar, gerne kom lige til juleaften. En gang, da de var på vej hjem og var ankommet til Skive, var det blevet et frygteligt vejr med storm og sne, hvorfor al

togtrafik på Sallingbanen var indstillet. De måtte blive i Skive og blev indkvarteret hos købmand Cort Trap, hvor de deltog i julemiddagen og fik både risengrød og gåsesteg.

Men pludselig blev der ringet fra stationen, at der var en flok unge mennesker, der ville forsøge at gå til Glyngøre og om mine brødre ville med. De var straks klar, og hele flokken startede. Efter en meget anstrengende tur nåede de sent på aftenen til Glyngøre mere eller mindre ødelagte af turen. Fra stationen blev der ringet til Nykøbing, at de unge gerne

ville færgeres over, hvorefter stationsforstander Lehmand sendte færgen over efter dem, og jeg husker, at far, der flere gange havde talt med stationsforstanderen, fik besked om, at nu var de snart hjemme. Der blev glæde i hjemmet, og alt blev gjort for at give dem en festlig hjemkomst.

I 1916 sluttede vort ophold i Helsingør, og jeg vil betragte denne begivenhed som afslutningen på ungdomstiden, hvorefter jeg vil slutte min erindringsbeskrivelse her. Senere kan suppleres med flere episoder. Men foreløbig slut.

Folkeholdet på Højriis ca. 1898: 1: Forvalter J. N. Braandt. 2 og 3: Daglejerpar, som boede i »Klæmershus«. 4: Søren Jensen, Ljorslev, staldkarl. Fader til Jens Jensen (kaldet This). 5: Niels Kresten Larsen, Ørding, fodermester. 6: Daglejer. 7: Hofjægermester Hastrups søn, kammerherrens dattersøn. 8: Andenkarlen. 9: Jens Hjaltelein (Sillerslev?), svinerøgter. 10: Murer Kresten Vittrup, Ørding. 11: Anne Sørensen, Ørding, malkepige. 12: Marie Degn, Ørding, daglejer. 13: Karen Marie, daglejer. 14: Karoline Andersen, kokkepige. 15: Marie Larsen, bryggerspige. 16: Husholdningselev. 17: Barnepige fra København. 18: Kjerstine Larsen, Nykøbing, sypige. 19: Marie Helteborg, Ljorslev, anden stuepige. 20: Marie Have, Nykøbing, første stuepige. 21: Karoline Nielsen, mejerske. 22: Husjomfru (med hunden). 23: Kuskedreng (nu afdøde Jens Jensen, kaldet Jens This). 24: Hønspegen. 25: Kastenskjold (Kongstedlund), dattersøn af kammerherre Steensen Leth.

Gulv- belægning

størst
udvalg
hos

Ellingsøe & Søn

BYENS FARVEHANDEL

telefon 72 05 31

Blikkenslagerarbejde

vand og gas
sanitet
centralvarme

Chr. Pedersen & Sønner

Algade 20, Nykøbing M., tlf. 72 01 29

En cykletur er hjertekur . . .

**Hold Deres hjerte og
kredsløb i orden – køb eller
lej en**

HJEMMEMOTIONSCYKLE

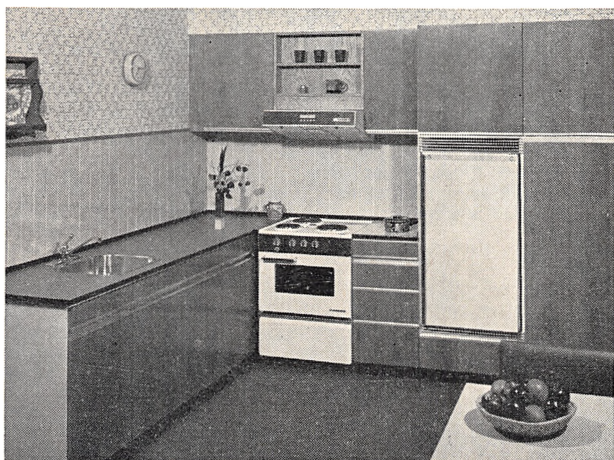
Blot 15 minutter om dagen
på en motionscykle holder
vægten nede og giver vel-
være . . .

Chr. Pedersen & Sønner

CENTRAL CYKLEFORRETNING

Alg. 20, tlf. 72 01 29, 49 skridt fra Kirketorvet

SOLBAKKENS *Tæppelager*

Gælder det tæpper eller gulvbe-
lægning – så læg turen om ad
Ringvejen.

**Forhandling af Morsø køkkenet.
Se vor udstilling.**

Vi giver Dem gerne forslag og
tilbud uden forbindende

JOHS. HOLBÆK DALGAARD

»Solbakkens Tæppelager«, Ringvejen, Nykøbing Mors, telefon (07) 72 10 32

De handler med størst fordel hos

Den frie Købmand

*Ham, der har
den mest friskbrændte
og friskmalede*

KAFFE

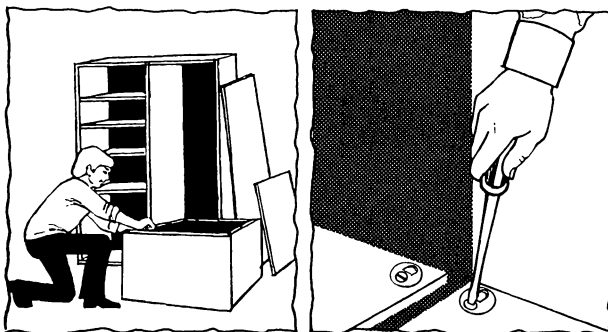

Glædelig jul!

KØBMÆNDENE PÅ MORS

Star-skabe

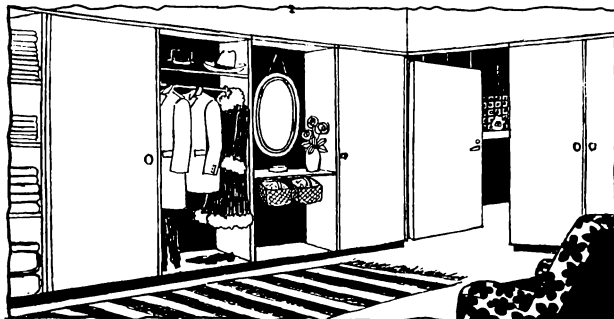

Star-skabe får De aldrig nok af...

Et meget stort udvalg i farver og ideer. Tilpasset ny nordisk standard for køkkenindretning. Star-skabe leveres i pakker, så hverken transport eller leveringstid er noget problem. Star QS-System gør skabet

enestående let at samle. Se vor udstilling og snak Star-skabe med vor konsulent.

Star-skabe til hele huset

MORSØ TØMMERHANDEL A/S

TRICO nattøj

Lange natkjoler og
lækre py i smarte dessins
og til sensationspriser:
49,85 – 39,85 – 29,85
– er lige en go' ekstragave
til mor og søs . . .

OG SPECIALTILBUD:
i vort store udvalg af
smarte kimono er der
især en super-duper
hellang
CHENILLE-KIMONO
til kun kr. 128,-
(lige hvad hun
ønsker sig)

De ka' tro, vi har det helt rigtige i

AV

HUSET

(Algades Varehus)

CBM kvalitet

Klinkeblokke
Hvælningsplader
Spaltegulv
Hævefliser
Knækfliser
Færdig beton
Isoleringsplader
Mursten
Plansiloer
Kantsten
Plankeværk
Mørtel

Vils Cementstøberi

BETON- OG MØRTELVÆRK

Johs. Kankelborg . 7980 Vils . tlf. *76 71 88

Vort nye
medlemsskab af
»Deres Tøj Ekspert«
giver allerede
i år store fordele
til Dem..!

Varmt undertøj, lune sokker, lækkert pelsværk

En PP-skjorte . . . . . kr. 49,50

En Bosweel skjorte kr. 78,00

POUÅ

HERRE TØJ

Blot nogle få eksempler – men kom ind og kig hos os ved Majorens Gyde i Gågaden

Morsø Tømrer- og Snedkerforretning 1/5

v. PEDERSEN & JUSTESEN

Ternevej
7900 Nykøbing Mors
Tlf. 07 - 72 30 30

Kvalitetsarbejde udføres
hurtigt og
samvittighedsfuldt.

Inden De bestemmer Dem
for nyt køkken
få da skitseforslag og
pris over

MORSØ KØKKENET

Dynebetræk, pude-
betræk og lagen
– med praktiske
trykknapper.

Night and day.

– og så er det strygefrit og kogeægte ...

NIELS JENSEN & SØN
☎ (07) 72 15 77

at den, der har sparet penge
op, er bedre rustet til at
imødegå modgang, hvis så-
dan skulle indtræffe, og
med den høje rente er pro-
blemet værd at beskæftige
sig med. Det giver selvtillid
at have en reserve i ryggen.

**En god bankforbindelse
er penge værd.**

MORSLANDS FOLKEBANK

Aktieselskab

HUSK

film

OG

blitzpærer

til julefotografering

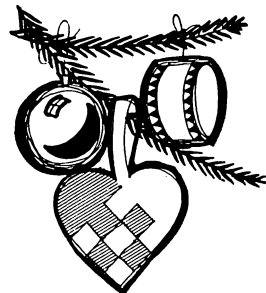
Morsø Boghandel

v. AAGE PLATZ

Algade . telefon (07) 72 03 10

**Jule
pynt**

Kæmpeudvalg
i alt til juletræet
og dekorationer

Stort udvalg i knækfri voks-
duge samt alt i plasticduge.
Skumgummisæder med og
uden betræk. – Ryatæpper,
forligger, løbere og kamin-
tæpper i ren uld.

Vynlfilt og NOVILON.

Stort udvalg i tæpper fra
væg til væg. Se vor tæppe-
udstilling ud mod parke-
ningspladsen.

GULVBELÆGNING! Vi kom-
mer over hele øen og giver
gerne tilbud uden forbin-
dende.

**Alt i spøg og skæmt
til nytår!**

Morsø Farvemølle

Telefon 72 09 88

GULVTÆPPER...!

*Så se først ind til øens eneste specialforretning for gulvtæpper
fra væg til væg og småtæpper*

Hos os finder De altid et stort udvalg til markedets helt konkurrencedygtige priser.

Vi fører: **Ege – Gram – Intertest – Scantuft – Heuga fliser**
Alt fra førende danske fabrikker!

Kom ind og se vort udvalg. Vi viser Dem gerne hele vort kæmpeudvalg. Vi giver Dem gerne et tilbud uden forbindende. – **De er altid velkommen!**

BOLIGHUSET

TOFTEGADE 24 . NYKØBING MORS . TELEFON (07) 72 17 67 . v/ S. Å. ANDERSEN

Giv en god
julegave fra
**Byens førende
forretning indenfor
bøger, foto og
kontorartikler**

SPECIALE:
Albums og kataloger til
mønt- og frimærkesamlere

GLÆDELIG JUL!

**H. HANSEN^s
boghandel**

Nykøbing Mors . telefon 72 17 77

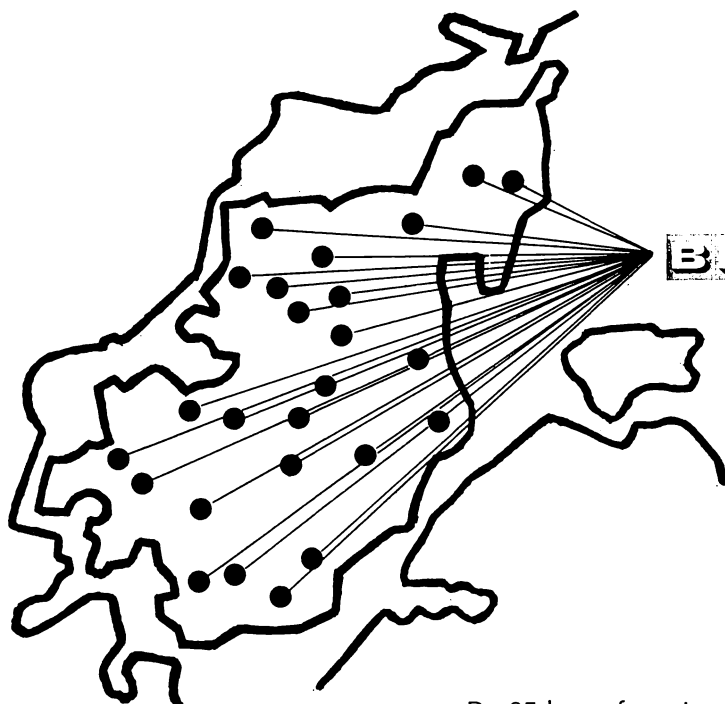
BRÆNDSELS FORENINGEN

Fast
og flydende
brændsel

telefon 72 02 18

BRUGSEN

Øen rundt -

BRUGSEN

er altid

i nærheden!

De 25 brugsforeninger på Mors ønsker alle god jul
og godt nytår!

LAD OS MØDES I BRUGSEN I 1975

LØDDERUP MEJERI

Telefon 72 18 13

MEJERIET » ENGHOLM «

Nørrebro 88 . Telefon 72 05 37

Nøglen til et godt hjem

- * prima møbler
- * udstrakt service
- * største udvalg
- * fornuftige priser

Vils Møbler

Brdr. Bjørnsgaard

Vils Mors . telefon 76 70 20

JULETILBUD

Braun Synchron plus ..... kr. 298,-
JULEPRIS ..... kr. 198,-

Braun Ralley ..... kr. 178,-
JULEPRIS ..... kr. 129,-

RADIO-BAK

Gågaden 18 . telefon 72 06 20

Nykøbing Jern & Stål

Ringvejen . 7900 Nykøbing Mors . Telefon 07-*72 22 22

Morslands
Historiske Museum
7900 Nykøbing Mors

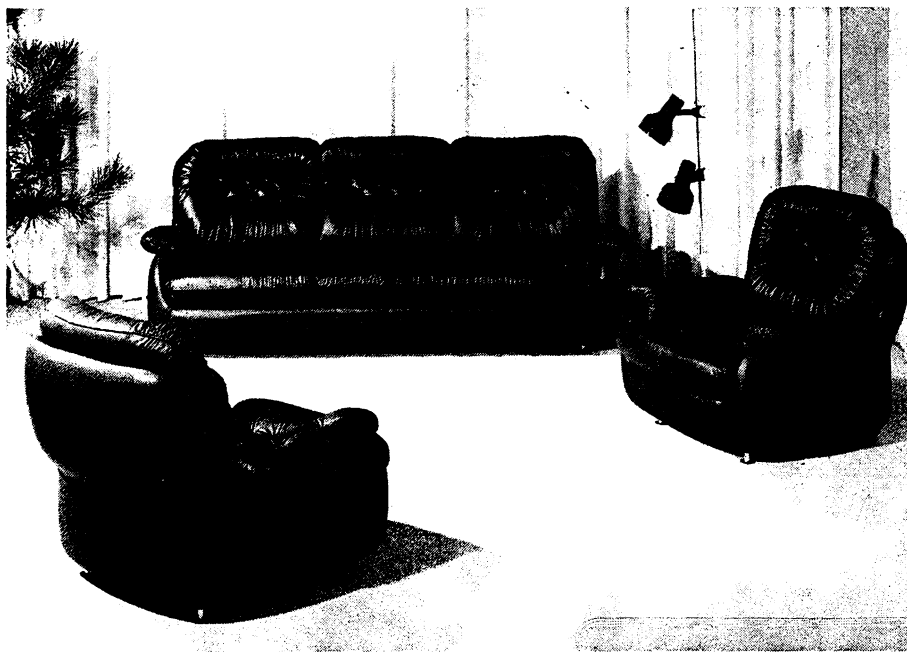
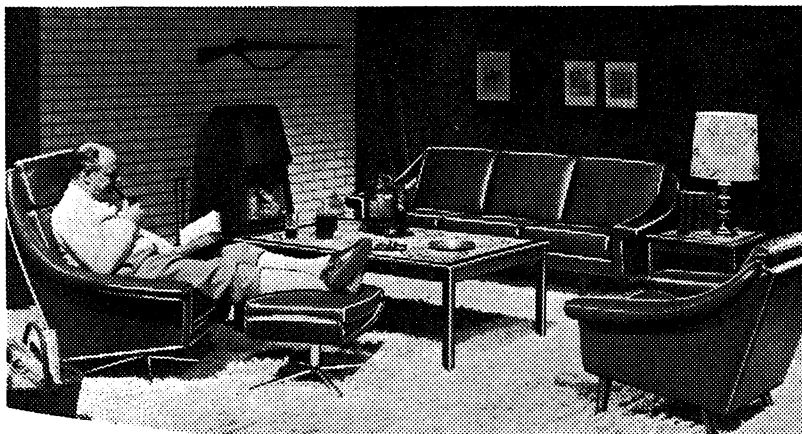
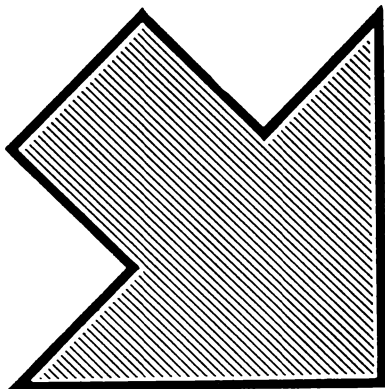
hele familiens juledrik er fra

MORSØ BRYGHUS

GLÆDELIG JUL...

- i nye møbler!

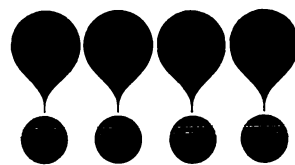
TRIVSEL... SIMPELTHEN

Model GESANDT
med ægte narvlæder
og elegant snøreeffekt
udført som håndarbejde.

Model BALOO
enestående komfort –
med rynkesyninger og
dybe knapstikninger
i puderne.
En rigtig læderstue.

**KUN TO AF
DERES MANGE
MULIGHEDER**

De går aldrig forgæves—
De er sikret saglig betjening
og boligservice hos os...

—ikke bare snak!

De er altid velkommen til et uforbindende besøg i
vor forretning. Lad os vise Dem hele vort udvalg i
dagligstuer, enkelte stole, spisegrupper, reolsyste-
mer m. v. –

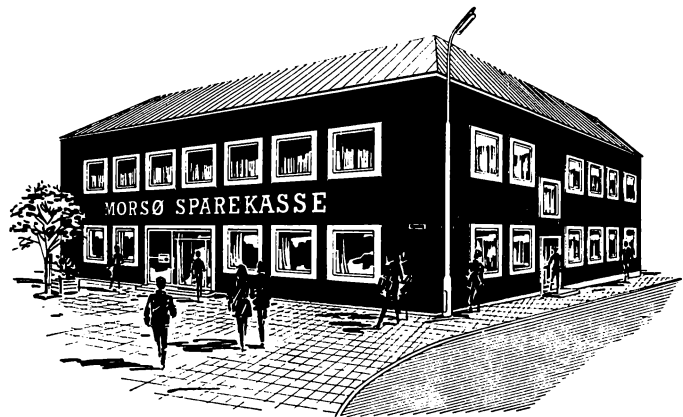
Og husk – vi har nøglen til Eran Møblers
show-room, hvor De kan se mere end 20
miljøopstillinger med dagligstuer

Sixhøj Møbler & Tæpper

Vestergade 4, Nykøbing Mors, Tlf. (07) 72 04 01

Spar i skat

Hvilken spar i skat ordning får De mest glæde af?

Spørg SPAREKASSEN